

แนวทางการอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา
เมื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
Means of preserving authenticity in Buddhism
when promoting it as the focus of cultural tourism

นิตินันท์ ศรีสุวรรณ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ 2560

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ชื่อเรื่อง : แนวทางการอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาเมื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรม
ผู้วิจัย : นิตินันท์ ศรีสุวรรณ
ปี พ.ศ. : 2560

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสรุปแนวทางการอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาเมื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มตัวอย่างสามจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี อุตรดิตถ์ และขอนแก่น โดยมีจุดประสงค์ในการวิเคราะห์สถานการณ์ท่องเที่ยวในปัจจุบัน สรุปประเด็นผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรม แล้ววิเคราะห์สรุปหาแนวทางการอนุรักษ์การท่องเที่ยวในมิติของการท่องเที่ยวแบบวัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนา งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่วิจัย จำนวน 35 ท่าน

ทางด้านสถานการณ์ท่องเที่ยว ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวหลัก คือนักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวไทยที่มีพื้นถิ่นฐานเดิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จุดประสงค์หลักในการท่องเที่ยว ได้แก่ ท้ารับทำบุญไหว้พระ ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามความเชื่อส่วนบุคคล ส่วนในกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่จะนิยมใช้เส้นทางในจังหวัดพื้นที่วิจัย เป็นจุดแวะพักผ่านเพื่อเดินทางต่อไปยังจุดหมายปลายทางอื่นใกล้เคียง เนื่องจากมีท่าอากาศยาน สำหรับข้อสรุปประเด็นปัญหาผลกระทบ ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ร้อยละ 54 เห็นถึงข้อดีของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเชิงกระตุ้นสังคมและเศรษฐกิจให้ดียิ่งขึ้น จึงไม่เห็นว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบในด้านลบต่อสังคม วัฒนธรรมอย่างไร แต่ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ร้อยละ 46 มีความเห็นว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เนื่องจากกิจกรรมเน้นส่งเสริมการนำเข้าของจำนวนนักท่องเที่ยวมากกว่ารักษาไว้ซึ่งขนบวัฒนธรรม และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากนักท่องเที่ยว รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดบางแห่งที่ห่างไกลความเจริญ แต่มีแนวโน้มความน่าสนใจดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ยิ่งขาดการงบประมาณในการพัฒนาและส่งเสริมทางการตลาดท่องเที่ยว

สำหรับแนวทางการอนุรักษ์ดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาเมื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถสรุปแนวทางได้ทั้งหมด 5 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ 1) สนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายท่องเที่ยว โดยเน้นให้ชุมชนเป็นเจ้าภาพหลักในการอนุรักษ์ 2) เน้นการจัดกิจกรรมที่ในเชิงฟื้นฟู ขนบทางวัฒนธรรมและวิถีชาวพุทธ มากกว่า จัดกิจกรรมเพื่อเน้นปริมาณนักท่องเที่ยว 3) พัฒนาบุคลากรท้องถิ่นให้

ตระหนักและมีความรู้เรื่องแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และส่งเสริมนักปราชญ์ท้องถิ่น

- 4) จัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานท่องเที่ยวในท้องถิ่นอย่างพอเพียงและเท่าเทียม และ
- 5) การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีแรงจูงใจสำหรับชุมชนเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ หรือ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักท่องเที่ยว

สำหรับข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้ คือ การมุ่งเน้นให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ ตระหนักถึงคุณค่าของชนบดั้งเดิมในวัฒนธรรม รักษาวิถีชีวิตแบบชาวพุทธท้องถิ่น และตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากปริมาณนักท่องเที่ยว มากกว่าตระหนักเห็นถึงข้อดีด้านเศรษฐกิจการเงินจากการท่องเที่ยว เพราะชนบดั้งเดิมนับเป็นอัตลักษณ์สะท้อนการท่องเที่ยวเชิงพุทธในภาคอีสานที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพที่สนใจทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเลือกนักท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: พุทธศาสนา ชนบดั้งเดิม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Research Title : Means of preserve authenticity in Buddhism when promoting it as the focus of cultural tourism

Researcher : Nitinan Srisuwan

Year : 2016

Abstract

The main purpose of this research is to identify ways to preserve authenticity in Buddhism when promoting it as the focus of cultural tourism in three provinces in the Northeast of Thailand, namely Ubon Ratchathani, Udon Thani, and Khon Khaen, which comprise the sample sites of this research. The study analyzes the current condition of tourism in these provinces, evaluates the sociocultural effects of tourism, and then identifies means of preserving authenticity in Buddhist practice while promoting cultural tourism. This research is qualitative research: the data was collected through in-depth interviews with 35 participants at the research sites.

Participant responses indicate that most travellers to temple sites are Thai tourists or Thais who were born in the Northeast of Thailand who are visiting home. The purpose of their travel is typically to make merit, to worship, and to pray to the Buddha or other gods. Most foreigners, on the other hand, tend to tend to be transiting these provinces on their way to other destinations because all three provinces have airports. With regard to the effects of tourism, most participants (54%), think that tourism has good economic effects, and in general negative effects were not emphasized. However, many participants (46%) expressed concern that tourism could have a negative impact on the authenticity of traditions because tourist activities focus on how to attract large numbers of tourists rather than preserving cultural authenticity and contribute to environmental problems. Participants were also concerned about the difficulties faced by rural temples in attracting tourists due to lack of funds for development and promotion of tourism marketing.

Analysis of participant responses resulted in the identification of five key ways of preserving authenticity in Buddhism when promoting it as the focus of cultural tourism: 1) Support cooperation between tourism stakeholders and emphasize the role of the local community in the preservation of culture; 2) Focus on activities that are in accordance with

Buddhist principles and culture rather than those aimed solely at increasing the number of tourists; 4) Encourage relevant government departments to provide funds to develop tourism infrastructure and facilities in an equitable manner; and 5) Support activities to encourage locals to preserve their own culture or promote creative tourism for tourists.

The recommendation of this research is to focus on raising the awareness of the local community of the value of cultural authenticity and preservation of local ways life centered around Buddhism. There should be concern regarding the effects of too many tourists rather than a single-minded focus on their positive economic impact. Authenticity in Buddhist cultural tourism can attract tourists who are interested in cultural tourism, who in turn are more likely to contribute to sustainable tourism outcomes.

Keywords: Buddhism, authenticity, cultural tourism

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา เมื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำเร็จได้ด้วยการได้รับทุนสนับสนุนเงินทุนการทำวิจัยงบประมาณเงินรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ 2560 และการได้รับประสานงานและช่วยเหลือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย ได้แก่ รัฐบาลท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว และผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มวิจัยทั้งสามจังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี ขอนแก่นและจังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้ให้ความร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์ อันเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเล่มนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้รับผลวิจัยตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ และทั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่แนะนำตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือวิจัย ทำให้เครื่องมือวิจัยมีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ และผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้ตามระยะเวลาวิจัยที่ได้กำหนดไว้

ทั้งนี้ ขอขอบพระคุณ ผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้ช่วยเหลือประสานงาน ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้วิจัยในการจัดทำรูปเล่มวิจัยฉบับสมบูรณ์ให้ผ่านได้ด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์อันพึงได้รับจากการค้นคว้าศึกษาวิจัยฉบับนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าขออุทิศแต่ครอบครัวและผู้มีพระคุณทุกท่าน

นิตินันท์ ศรีสุวรรณ

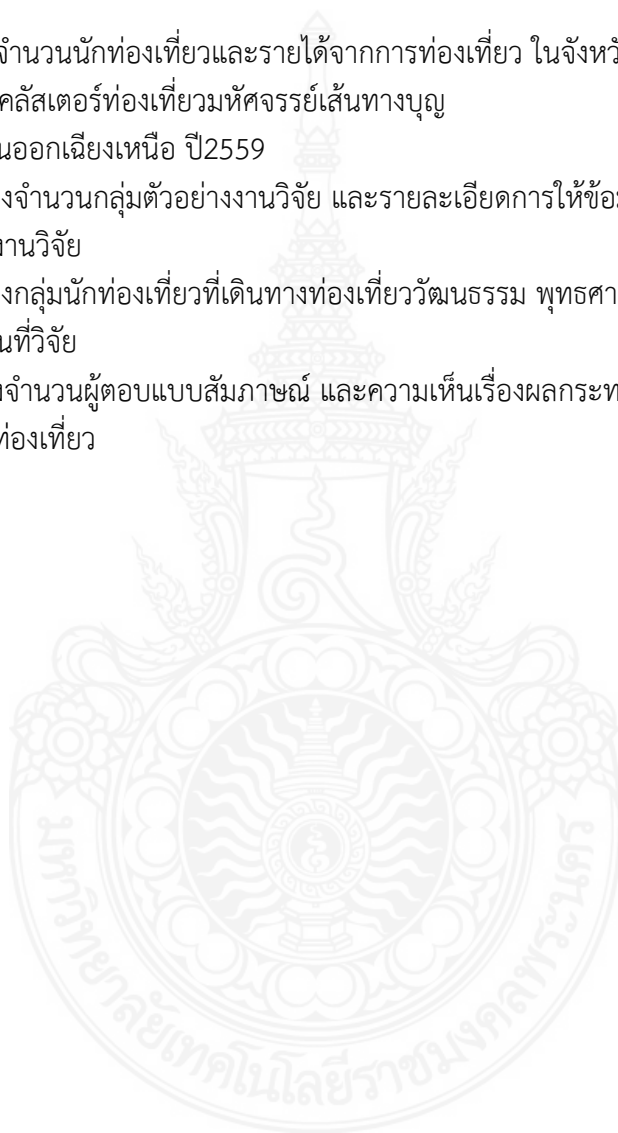
สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา	8
2.2 ทฤษฎีเรื่องความดั้งเดิม และความดั้งเดิมในการท่องเที่ยว	12
2.3 ผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม	13
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านแนวทางการอนุรักษ์การท่องเที่ยว	18
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	23
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	25
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	26
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย	26

บทที่ 4 ผลการวิจัย	
4.1 วิเคราะห์สถานการณ์ท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนาทั้งภาพรวมและในจังหวัดกลุ่มตัวอย่าง	28
4.2 สรุปประเด็นผลกระทบทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาทางด้านสังคม วัฒนธรรม และด้านต่างๆ	35
4.3 สรุปแนวทางอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของพระพุทธรูปศาสนา เมื่อนำพุทธศาสนามาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	37
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 ความมุ่งหมายของงานวิจัย	50
5.2 ขอบเขตของการวิจัย	50
5.3 สรุปผลการวิจัย	53
5.4 อภิปรายผลการวิจัย	56
5.5 ข้อเสนอแนะ	61
บรรณานุกรม	63
ภาคผนวก	
แบบสัมภาษณ์งานวิจัย	67
ข้อมูลจังหวัดอุดรธานี ขอนแก่นและอุบลราชธานี	68
ประวัติผู้วิจัย	95

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1. สรุปจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว ในจังหวัด กลุ่มคลัสเตอร์ท่องเที่ยวมหัศจรรย์เส้นทางบุญ ตะวันออกเฉียงเหนือ ปี2559	3
2. แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างงานวิจัย และรายละเอียดการให้ข้อมูล เพื่องานวิจัย	24
3. แสดงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยววัฒนธรรม พุทธศาสนา ในพื้นที่วิจัย	28
4. แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และความเห็นเรื่องผลกระทบของ การท่องเที่ยว	35

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนา มีความผูกพันอันเหนียวแน่นกับประเทศไทยสืบมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล และเป็นรากฐานของวัฒนธรรมและวิถีไทยมาในทุกยุคสมัย วิถีชีวิตของคนไทยจะมีความผูกพันใกล้ชิดกับวัดมาก เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษา ศูนย์กลางชุมชน และสิ่งสำคัญคือการเป็นแหล่งรวบรวมศิลปกรรมและศิลปวัฒนธรรมของชาติ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2537) สิ่งสำคัญที่ทำให้พุทธศาสนามีความสัมพันธ์เข้มแข็งกับวัฒนธรรมไทยและคนไทย คือการส่งอิทธิพลต่อจิตใจ เพราะหลักธรรมในพระพุทธศาสนา สามารถน้อมนำมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจสำหรับคนในสังคมได้เป็นอย่างดี ศาสนาพุทธมีส่วนช่วยกล่อมเกล่าจิตใจมนุษย์ละเอียดลออขึ้น นอกจากนี้พระสงฆ์ในพุทธศาสนายังมีบทบาทสำคัญหลักในการพัฒนาสังคม เพราะมีบทบาทเป็นผู้นำของคนในชุมชน เป็นที่ปรึกษาทั้งทางด้านการปกครองและการพัฒนาจิตใจ (ฉวีวรรณ 2555)

ด้วยแรงศรัทธา และการเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมไทยและศาสนาพุทธ ดังที่กล่าวไว้ในเบื้องต้น “วัด” จึงถูกจัดสรรให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ หนึ่งในปัจจัยดึงดูดให้นักท่องเที่ยว เดินทางท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนาที่นอกเหนือจากแรงศรัทธา นั่นคือ ความงามทางสถาปัตยกรรมและพุทธศิลป์ วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง นับเป็นหนึ่งในตัวอย่างที่ได้รับความนิยมจากชาวต่างชาติในแง่มุมของแหล่งรวมศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมชั้นเอกของเมืองไทย นอกจากความงามในเชิงพุทธศิลป์แล้ว วัฒนธรรมในด้านศาสนพิธี และเทศกาลงานรื่นเริงก็นับเป็นจุดที่ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติไม่แพ้กัน อาทิ งานวัดภูเขาทอง งานแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี หรืองานประเพณีงานบุญต่างๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2560)

ประโยชน์สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนา นั่นคือการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจชุมชน แลกเทียบกับการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ การท่องเที่ยวช่วยสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนท้องถิ่น รวมถึงก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างวัฒนธรรมชาวพุทธ และวัฒนธรรมอื่นๆ แต่ในอีกแง่มุมหนึ่ง เนื่องจากกระแสการหลั่งไหลของนักท่องเที่ยว ประกอบกับโลกาภิวัตน์ ทำให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธและวิถีชาวพุทธเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไป วิถีชาวพุทธเพื่อศาสนาแบบดั้งเดิมได้เริ่มปรับเปลี่ยนเป็นวิถีชาวพุทธเชิงการค้าเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวมากขึ้น ปัญหาพุทธพาณิชย์ต่างๆ อาทิ การจำหน่ายวัตถุโบราณ หรือวัตถุลอกเลียนแบบวัตถุโบราณสำคัญทางพุทธศาสนาแก่นักท่องเที่ยว เริ่มปรากฏชัดเจนและมีมากขึ้นในเขตการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

เขตพุทธศาสนาหลายแห่ง เริ่มเปลี่ยนแปลงขนบและประเพณีดั้งเดิม ให้ดูรวบรัดตัดตอนขึ้น เพื่อนำเสนอนักท่องเที่ยวและตึงเงินตราจากนักท่องเที่ยวมากกว่าเน้นจุดมุ่งหมายทางศาสนาอย่างครบถ้วนแบบในอดีต ทำให้วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมเริ่มสูญหายไป ตัวอย่างเช่น พระใบฎีกาสุพจน์ (2554) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหานี้ และกล่าวว่า การเปิดกว้างในด้านวัฒนธรรมอื่นๆ โลกาภิวัตน์และบริโภคนิยม ทำให้ขนบประเพณี รวมถึงวิถีชาวพุทธแบบดั้งเดิมในพุทธศาสนากำลังเลือนหายไป และศาสนาจะเปรียบเหมือนเป็นเพียงแค่อัตลักษณ์ของกลุ่มชนเท่านั้น ดังนั้นสิ่งสำคัญที่สุดคือ การสร้างความเข้มแข็งในชุมชนวิถีชาวพุทธ และการดำรงไว้ซึ่ง ภาษา ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น ที่จะทำให้ขนบดั้งเดิมของวิถีชาวพุทธไม่เลือนหรือถูกกลืนหายไปในกระแสโลกาภิวัตน์นี้ (พระใบฎีกาสุพจน์ 2554)

งานวิจัยนี้จึงมีขึ้นเพื่อศึกษาหาแนวทางอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมในพระพุทธศาสนา วิถีชาวพุทธ เมื่อนำพุทธศาสนาไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งนี้อาจไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ หรือเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตให้กลับไปเป็นอดีตแบบดั้งเดิมได้ทั้งหมด แต่โครงการวิจัยนี้ จะเน้นการตระหนักถึงคุณค่าของขนบดั้งเดิมในพุทธศาสนา และสร้างแนวทางอนุรักษ์เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้น ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวที่ถูกต้อง เหมาะสม เมื่อนำพุทธศาสนาไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การศึกษาครั้งนี้ จะเริ่มศึกษาตั้งแต่การทบทวนวรรณกรรมเรื่องกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรม และวิถีชาวพุทธ เมื่อศาสนาถูกนำมาใช้ในการท่องเที่ยว แล้วสรุปวิเคราะห์หาแนวทางอนุรักษ์ โดยเน้นการจัดการรูปแบบการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปพร้อมกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกเจาะจงเขตพื้นที่ในเขตกลุ่มคลัสเตอร์การท่องเที่ยว กลุ่ม “มหัศจรรย์เส้นทางบุญ” ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการแบ่งเขตกลุ่มคลัสเตอร์แบบภูมิสังคมการท่องเที่ยวที่จัดแบ่งโดย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปี 2552-2555 เนื่องจากการแบ่งกลุ่มท่องเที่ยวกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และมีความโดดเด่นเรื่องการท่องเที่ยวทำบุญ หรือการท่องเที่ยวพุทธศาสนา ที่น่าสนใจศึกษา ประกอบด้วยพื้นที่ 11 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น อำนาจเจริญ โยโสธร ร้อยเอ็ดมหาสารคาม อุบลราชธานี หนองบัวลำพู อุดรธานี สกลนคร ชัยภูมิ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2552)

ตาราง 1 สรุปจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว ในจังหวัดกลุ่มคลัสเตอร์ท่องเที่ยวมหัศจรรย์ เส้นทางบุญ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี2559

จังหวัดในกลุ่มท่องเที่ยวมหัศจรรย์เส้นทางบุญ	จำนวนนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวทัศนจร และผู้มาเยือน โดยรวม	นักท่องเที่ยวชาวไทย	นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	รายได้จากการท่องเที่ยว/ปี (ล้านบาท)
1.ขอนแก่น	1,346,246	1,328,671	17,575	1,189.86
2. อำนาจเจริญ	57,510	55,508	2,002	82.54
3. ยโสธร	154,584	150,567	4,017	1,048.50
4. ร้อยเอ็ด	209,115	208,190	925	754.82
5. มหาสารคาม	171,034	168,958	2,076	338.62
6. อุบลราชธานี	630,476	590,556	39,920	1,326.78
7. หนองบัวลำพู	349,136	347,565	1,571	350.35
8. อุดรธานี	650,229	611,959	38,270	1,569.84
9. สกลนคร	334,698	333,072	1,626	568.52
10. ชัยภูมิ	270,816	269,325	1,491	754.82

ข้อมูลสถิติ: กรมการท่องเที่ยว (2561)

จากตารางสถิติการท่องเที่ยวในกลุ่มคลัสเตอร์นี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่สามจังหวัดที่มาเป็นกลุ่มตัวอย่างศึกษาในการวิจัย ได้แก่ จังหวัด ขอนแก่น อุบลราชธานี และอุดรธานี เนื่องจากเป็นบริเวณกลุ่มจังหวัดที่มีปริมาณนักท่องเที่ยว และรายได้โดยรวมสูงสุดในสามลำดับแรก (กรมการท่องเที่ยว 2561) ในกลุ่มของคลัสเตอร์การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อมีปริมาณนักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะ ก็อาจส่งผลกระทบต่อทางสังคม-วัฒนธรรม หรือการเปลี่ยนแปลงขนบดั้งเดิมในพระพุทธศาสนาจากในอดีตเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มากขึ้นตามลำดับ แนวคิดนี้สะท้อนถึง สมิต (2546) นักวิชาการด้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สมิตได้กล่าวเปรียบเปรยว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ดีสำหรับหลายกลุ่มประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา เนื่องจากช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจบนพื้นฐานของมรดกทางวัฒนธรรม และสร้างอาชีพทางวัฒนธรรม รวมถึงงานบริการนักท่องเที่ยวให้คนในท้องถิ่น แต่ถึงอย่างไรก็ดี ข้อควรระวังคือ นโยบายเร่งเศรษฐกิจและอัตราการรายได้จากนักท่องเที่ยวโดยมุ่งกระตุ้นการเพิ่มปริมาณของจำนวนนักท่องเที่ยว อาจทำให้การท่องเที่ยวสูญเสียอัตลักษณ์และวัฒนธรรม จัดเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ยั่งยืน (สมิต 2546)

จากความสำคัญของการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนาในประเทศไทย การตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการหลั่งไหลของนักท่องเที่ยวอันจะทำให้ขนบดั้งเดิม หรือเสน่ห์ความดั้งเดิมในพุทธศาสนาลดน้อยลง

ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งมั่นเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษาวิจัยโดยเลือกกลุ่มพื้นที่ดังกล่าวนี้ ผลสรุปจากการวิจัยจะเป็น ต้นแบบและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงศาสนาที่ถูกต้องเหมาะสมให้กับกลุ่มพื้นที่ในเขต ใกล้เคียง หรือจังหวัดอื่นๆ ซึ่งนับเป็นการอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมในวัฒนธรรม พร้อมกับพัฒนาคุณค่าเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ท่องเที่ยว และสรุปประเด็นผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชาวพุทธที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อนำพระพุทธศาสนามาใช้ในการท่องเที่ยวโดยภาพรวมในประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มคลัสเตอร์วิจัย

1.2.2 เพื่อหาข้อสรุป หรือข้อกำหนดแนวทางอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา เมื่อนำพุทธศาสนามาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว พร้อมกับรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมในพุทธศาสนา

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาวิจัย ศึกษาทบทวนวรรณกรรม และวิเคราะห์ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในประเด็น ด้านต่างๆ ดังนี้

- (1) พุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทย
- (2) การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และผลกระทบต่อสังคม-วัฒนธรรม
- (3) บริบทการท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตจังหวัดขอนแก่น อุดรธานีและอุบลราชธานี
- (4) ทฤษฎีความดั้งเดิม/ความแท้จริงในการท่องเที่ยว
- (5) แนวทางการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรมและพุทธศาสนา

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาวิจัยเขตพื้นที่จังหวัดเส้นทางมหัศจรรย์เส้นทางบุญในสามเขตพื้นที่ ได้แก่ ขอนแก่น อุบลราชธานี และอุดรธานี

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยในครั้งนี้คือ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวทั้งหมด (Tourism stakeholders) ตามหลักองค์การการท่องเที่ยวโลก World Tourism Organization (2544) ได้กำหนดนิยามถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวนี้ว่า เป็นผู้ที่มีส่วนได้รับผลประโยชน์ หรือผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยวทั้งหมด ทั้งในด้านสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ซึ่งแต่ละบุคคลอาจมีความชำนาญ และบทบาทหน้าที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทอาชีพในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนี้สามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มประเภทได้แก่ ได้แก่ กลุ่มรัฐบาล ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น กลุ่มประกอบธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว กลุ่มองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร กลุ่มนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว กลุ่มชุมชนเจ้าของพื้นที่และนักท่องเที่ยว (องค์การการท่องเที่ยวโลก 2544)

ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวในเขตการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยภาพรวมและกลุ่มคนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น อุบลราชธานี และอุดรธานี ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ รวม 35 คน (รายละเอียดเพิ่มเติมการชี้แจงกลุ่มตัวอย่าง ในบทที่ 3)

1.4 วิธีดำเนินงานวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถสรุปขั้นตอนวิธีดำเนินงานวิจัยได้ดังนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และพุทธศาสนา ตามขอบเขตวิจัยที่ได้กำหนดไว้
2. สร้างเครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์) และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ติดต่อประสานงานหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมลงพื้นที่วิจัย
3. สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบยินยอมการให้สัมภาษณ์และแบบสังเกตการณ์
4. จัดทำรูปเล่มรายงานและสรุปผลตามรูปแบบที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ภายใต้ระยะเวลาวิจัยที่กำหนดไว้

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

(1) ทราบถึงประเด็นผลกระทบทางสังคม-วัฒนธรรม อันสืบเนื่องมาจากการนำพุทธศาสนาไปใช้ในการท่องเที่ยว ในกลุ่มจังหวัด และสามารถอ้างอิงใช้กับกลุ่มคลัสเตอร์การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในพื้นที่อื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สนใจศึกษาต่อยอดได้

(2) ผลจากการวิเคราะห์เรื่องผลกระทบดังกล่าว สามารถมาพัฒนาการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ ผลการวิจัยเน้นสร้างองค์ความรู้ใหม่เรื่องแบบแผนแนวทางอนุรักษ์เมื่อนำพุทธศาสนาไปใช้ในการท่องเที่ยว หน่วยงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สามารถค้นคว้านำผลวิจัยไปใช้ได้

(3) ประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นฐานเอกลักษณ์วัฒนธรรม งานวิจัยท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ไว้ซึ่งทรัพยากรทางวัฒนธรรม ถือเป็นแนวทางหนึ่งในการดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งจะมีความต้องการท่องเที่ยวแบบ authenticity (ชนบและความดั้งเดิมของพื้นที่) เมื่อมีเงินตราจากต่างชาติเพิ่มมากขึ้น ก็จะทำให้รายได้เศรษฐกิจชุมชนไหลเวียนและเพิ่มมากขึ้น

(4) ผลการวิจัยจะสรุปเป็นต้นแบบนโยบายการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้แก่พื้นที่อื่นๆ ที่มีคลัสเตอร์การท่องเที่ยวแบบศาสนาเช่นเดียวกัน ถึงแม้การวิจัยจะเป็นการศึกษาในกรณีสามจังหวัดของกลุ่มคลัสเตอร์การท่องเที่ยวศาสนา แต่ก็สามารถเป็นแนวทางให้จังหวัดอื่นๆ ที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวใกล้เคียงกัน ได้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติและปรับใช้ในพื้นที่ได้

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยการเดินทางนั้นจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ และการเดินทางนั้นมิได้มีจุดประสงค์เพื่อไปทำธุรกิจ เจริญค้าขาย หรือประกอบอาชีพใดใด

นักท่องเที่ยว หมายถึง กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ที่สนใจมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (เชิงพุทธศาสนา) ในเขตกลุ่มพื้นที่วิจัย หรือในเขตกลุ่มคลัสเตอร์การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พฤติกรรมนักท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำที่นักท่องเที่ยวแสดงออกเมื่อขณะท่องเที่ยวต่างถิ่นที่มีใบบ้านเกิดเมืองนอนของตน ซึ่งพฤติกรรมนักท่องเที่ยวนี้จะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับความแตกต่างทางประชากรศาสตร์ หรือประสบการณ์ในการเดินทางท่องเที่ยว

ผลกระทบการท่องเที่ยว หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม หลังจากนักท่องเที่ยวเข้าไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวที่นั้น ซึ่งผลกระทบในที่นี้ จะหมายถึงผลกระทบในด้านลบ อาทิ ความเสื่อมโทรมทางสภาพแวดล้อม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายประเภท อาทิ การท่องเที่ยววิถีชีวิต การท่องเที่ยวชมความงามทางด้านสถาปัตยกรรม การท่องเที่ยวตามเทศกาลและงานประเพณี รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา หมายถึง การท่องเที่ยวประเภทหนึ่งของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวสัมผัสประสบการณ์อันเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา เช่น การท่องเที่ยววัด เพื่อชื่นชมความงามทางสถาปัตยกรรม การศึกษาประวัติศาสตร์ที่สำคัญของสิ่งก่อสร้างทางพุทธศาสนา การเข้าร่วมเทศกาลหรือประเพณีที่สำคัญทางพุทธศาสนา และการท่องเที่ยวเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องในพุทธศาสนา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของพระพุทธรูปศาสนาเมื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามกรอบของงานวิจัยดังประเด็นหัวข้อเรื่องต่อไปนี้

- 2.1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา
- 2.2 ทฤษฎีเรื่องความดั้งเดิม และความดั้งเดิมในการท่องเที่ยว
- 2.3 ผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านแนวทางการอนุรักษ์การท่องเที่ยว

2.1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

ในบริบทเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น มีนักวิชาการหลายท่านนิยามความหมายรวมถึงกล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้หลากหลายรูปแบบ อาทิ

นุชนารถ (2554) กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นทรัพยากรที่สำคัญหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่ได้ขับเคลื่อนทางด้านอุตสาหกรรมเป็นหลัก นุชนารถ ได้สรุปนิยามความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีจุดมุ่งหมายแบบเดียวกันคือ การเรียนรู้และการตระหนักร่วมกันถึงคุณค่าของวัฒนธรรมในแต่ละจุดหมายปลายทาง หรือแต่ละวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนนั้นๆ ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถแบ่งออกเป็นแง่มุมต่างๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวไปยังจุดหมายปลายทางเพื่อชื่นชมผลงานสร้างสรรค์ต่างๆ ด้านวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและกิจกรรมต่างๆ อันเป็นวัฒนธรรมของชุมชนนั้น โดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้จะอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้ และเปลี่ยนประสบการณ์ และการเคารพกันในวัฒนธรรมระหว่างชนชาติเพื่อให้เกิดมิตรภาพที่ดีกับชุมชน เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ไกรฤกษ์ (2556) กำหนดนิยามของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีองค์ประกอบหลักในการการศึกษาความรู้ ในแง่มุมของคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และสิ่ง

สวยงามต่างๆ ที่สะท้อนวิถีชีวิตสังคมอันเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมและความเป็นไปของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย โดยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อาจหมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อศึกษา เรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิต การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ ชื่นชมความงามทางศิลปวัฒนธรรม การเข้าร่วมงานเทศกาลประเพณีต่างๆ ที่จัดขึ้น รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

กรวรรณ (2557) กล่าวสรุปถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีไทยไว้ว่า เป็นการเดินทางของกลุ่มคนที่เกิดจากแรงกระตุ้นหรือทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม ในกรณีนี้ กรวรรณ ได้ยกตัวอย่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้แก่ การชื่นชมศิลปวัฒนธรรมประเพณี การศึกษาประเพณีท้องถิ่นและความเชื่อของชุมชนใด ชุมชนหนึ่งที่สืบทอดต่อกันมา รวมถึงการเยี่ยมชมอนุสรณ์สถานของสถานที่ท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น บุญเลิศ (2548) ได้สรุปสาระสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ศึกษาเรียนรู้ มุ่งตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมและไม่ทำลายทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกิดจากกระแสความต้องการทางการท่องเที่ยวสามด้านอันเป็นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการของมนุษย์โลกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่จะเสื่อมโทรมลงไป การรักษาไว้ซึ่งระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ กระแสความต้องการในการเรียนรู้ ความรู้ความเข้าใจเพื่อการศึกษา ในขณะที่เดินทางท่องเที่ยวมากกว่าการเดินทางเพื่อความเพลิดเพลินอย่างเดียว และกระแสความต้องการของท้องถิ่นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้ก่อให้เกิดทางเศรษฐกิจภายในชุมชนและกระจายรายได้อย่างสม่ำเสมอและเป็นธรรม

จากกระแสความต้องการในการอนุรักษ์สามด้าน จึงก่อให้เกิดการ “พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” และนิยามความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการพัฒนาบนพื้นฐานความต้องการและความพึงพอใจร่วมกันระหว่างเจ้าของท้องถิ่น(เจ้าบ้าน) และนักท่องเที่ยว ซึ่งเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สร้างประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านกับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และสุนทรีย์ในการท่องเที่ยว บนพื้นฐานของความเคารพทางวัฒนธรรม การรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นและรักษาไว้ซึ่งระบบชีวภาพในระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมกายภาพทางการท่องเที่ยว

ในการนี้ บุญเลิศ (2548) ได้สรุปถึงลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ 9 ประการดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความสำคัญทางด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวตระหนักถึงเรเคารพและการอนุรักษ์ไว้เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้

2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เน้นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ หรือส่งผลกระทบทางการท่องเที่ยวที่น้อยที่สุด
3. เป็นการท่องเที่ยวที่รักษาไว้ หรือคงไว้ซึ่งลักษณะสภาพวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะทางด้านสังคม และวัฒนธรรม
4. เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน ผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นหรือผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยววันนั้น และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรมีความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว
5. เน้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการจัดการและบริหารทรัพยากรท่องเที่ยว ได้รับผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน
6. ดำเนินการท่องเที่ยวตามเกณฑ์การอนุรักษ์ท่องเที่ยว ธุรกิจทางการท่องเที่ยว เน้นเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมควบคู่กับการรักษาสภาพแวดล้อม
7. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจจากความรู้ การได้รับประสบการณ์ใหม่ที่มีคุณค่า เกิดพฤติกรรมมาท่องเที่ยวซ้ำ
8. การตระหนักถึงขีดความสามารถในการรองรับทรัพยากรท่องเที่ยว มีมาตรการต่างๆ ในการจัดการพื้นที่ ให้รองรับนักท่องเที่ยวได้เท่าที่แหล่งท่องเที่ยวจะสามารถรองรับได้เท่านั้น และมีมาตรการการดูแลรักษาความสะอาดของทรัพยากรท่องเที่ยว
9. การท่องเที่ยวเน้นความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว มีมาตรการการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวในทุกจุด เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความปลอดภัยในการมาเยือนและเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ในการนี้บุญเลิศ (2548) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางด้านแหล่งท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นจะมีสิ่งดึงดูดใจ 10 ประการ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางด้านประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวโบราณคดี แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม แหล่งท่องเที่ยวที่เอี่ยมชมศิลปหัตถกรรมและปะติมากรรม แหล่งท่องเที่ยวแบบชมการแสดงละครและดนตรี การวรรณกรรมและภาษา ประเภทวิถีชีวิตอาหารเครื่องแต่งกาย แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสัมผัสประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เทคโนโลยีภูมิปัญญาและท้องถิ่น รวมถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

จากการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้น จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือการท่องเที่ยวพุทธศาสนาในประเทศไทย เป็นหนึ่งในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ ดึงดูดใจทั้งนักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติ ต่างวัฒนธรรมให้มาเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สำคัญ สถาปัตยกรรม และเทศกาลงานประเพณีต่างๆ ทั้งนี้มีการทบทวนวรรณกรรมอันเกี่ยวเนื่องทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ความสำคัญ และงานวิจัยอันเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาในมิติของการท่องเที่ยวดังนี้

กรณีศึกษา (2558) ได้ศึกษาวิจัยทางด้าน วัดและศาสนสถานในมิติของการท่องเที่ยว โดยศึกษาวิเคราะห์ความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางศาสนาที่มีต่อการท่องเที่ยวประเภทวัด ทั้งนี้ กรณีศึกษากล่าวถึง แรงจูงใจทางด้านท่องเที่ยวพุทธศาสนาว่า ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ อีกทั้ง วัดได้ปรับบทบาทเพิ่มขึ้นจากในอดีต ที่เป็นเพียงศาสนกิจของสงฆ์ หรือประกอบศาสนพิธีของพุทธศาสนิกชนเท่านั้น ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวศึกษาเรียนรู้ รวมถึงการปฏิบัติธรรม ตัวอย่างที่มีในอดีต กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้จัดโครงการส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญศาสนาในช่วงปี 2547 (กรณีศึกษา 2558) โดยเน้นให้นำทรัพยากรทางวัฒนธรรมทางศาสนาของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง มาเป็นจุดขาย จากโครงการดังกล่าวมีผลตอบรับไปในทางที่ดีในการผลักดันนักท่องเที่ยวให้มีการเรียนรู้วิถีการพัฒนาจิตใจในเชิงพุทธศาสนา ควบคู่ไปกับการเรียนรู้วัฒนธรรมความเป็นไทย

สำหรับประเด็นการศึกษาวิจัย กรณีศึกษา (2558) ได้ดำเนินการศึกษา ณ บริเวณวัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา ศึกษาวิจัยแบบเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างคือนักท่องเที่ยว พระภิกษุ และกลุ่มคนในชุมชนท้องถิ่นบริเวณวัด ผลการวิจัยพบว่า ในด้านมุมมองของพระภิกษุ มีความคาดหวังให้วัด เป็นสถานที่สำหรับบุคคลภายนอกหรือนักท่องเที่ยวเข้ามาในลักษณะมาร่วมปฏิบัติธรรมเป็นหลัก มากกว่าการมาท่องเที่ยวแบบเพลิดเพลินและพักผ่อนหย่อนใจ และมีความคาดหวังให้กลุ่มคนในชุมชน ชำรงประเพณีทางศาสนา เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ เทศกาลงานประเพณีของวัดตามประเพณีปฏิบัติ หรือมีการช่วยเหลือวัดในด้านต่างๆ และสำหรับมุมมองของนักท่องเที่ยวแบ่งออกเป็นสองความคิดเห็น ได้แก่ ความคิดเห็นที่เห็นด้วยว่าวัดควรเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในการเรียนรู้พุทธศาสนา และมีความเห็นที่ไม่เห็นด้วย เนื่องจากนักท่องเที่ยวคิดว่า วัดควรเป็นสถานที่สำหรับประกอบศาสนพิธีที่สำคัญ ควรมีความสงบเงียบ ไม่มีนักท่องเที่ยวรบกวน นอกจากนี้ สำหรับคาดหวังของชุมชน ที่มีต่อการท่องเที่ยววัด พบว่าชุมชนเห็นด้วยที่วัดเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางด้านศาสนา คุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง และวัฒนธรรมพื้นถิ่น และชุมชนคาดหวังจะให้นักท่องเที่ยวมีความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎของการท่องเที่ยววัด และช่วยกันอนุรักษ์ รักษาสภาพแวดล้อม

สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้คือ ชุมชนควรร่วมกับวัดในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ทางด้านวัฒนธรรมและศาสนา มีการจัดแบ่งโซนทางด้านร้านค้า แหล่งท่องเที่ยวในวัดให้เหมาะสม มีการจัดทำสื่อต่างๆ เกี่ยวกับประวัติของวัด และวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการรังสรรค์กิจกรรมต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด ตามสื่อช่องทางต่างๆ อย่างเหมาะสม

2.2 การศึกษาทฤษฎีเรื่องความดั้งเดิม และความดั้งเดิมในการท่องเที่ยว

คำศัพท์เกี่ยวกับความดั้งเดิม หรือความแท้จริง (Authenticity) ถูกนำมาใช้นิยามในบริบทของการท่องเที่ยว โดยนักวิชาการต่างประเทศดังนี้

พริตเคน (1990) กล่าวว่า ความดั้งเดิม หมายถึงการได้เห็นหรือสัมผัสประสบการณ์แปลกใหม่ในสถานที่ท่องเที่ยว และชุมชน ความดั้งเดิมนั้นอยู่บนพื้นฐานของความปรารถนาที่จะได้พบเห็นชีวิตที่แท้จริงของชุมชนคนพื้นเมือง หรือ เบื้องหลังของแท้จริงของการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่ถูกต้องมากขึ้น ความดั้งเดิมหรือความแท้จริงของการท่องเที่ยวนี้รวมถึงการซื้อผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าทางวัฒนธรรม

เปโตรแมน และคณะ (2010) นิยามความดั้งเดิมของการท่องเที่ยวในแง่มุมมองการตระหนักรู้ของนักท่องเที่ยวว่า เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการสัมผัส ซึ่งแตกต่างไปจากวัฒนธรรมเดิมของตนอย่างสิ้นเชิง ความดั้งเดิมหรือความจริงแท้เป็นอัตลักษณ์ เอกลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งยังคงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลงไปโดยวัฒนธรรมใหม่จากการท่องเที่ยว

แมคเคลเนล วิเคราะห์ถึงความดั้งเดิม หรือความจริงแท้ ในการท่องเที่ยวว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวใหม่ซึ่งเรียกว่า Staged authenticity กล่าวคือ เป็นการจัดฉากให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงวิถีชีวิตดั้งเดิม ประเพณี อัตลักษณ์ที่ดั้งเดิมของตน โดย แมคเคลเนล แบ่งออกเป็นสองประเภทคือ ส่วนหน้า และส่วนหลังของวิถีชีวิต ชุมชนท่องเที่ยวจะจัดแสดงฉากส่วนหน้าให้กับนักท่องเที่ยวได้เห็นถึงวิถีชีวิตของตนในอดีต เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในการโพยหาอดีตและความแท้จริง แต่ถึงอย่างไรก็ดี นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็ปรารถนาที่จะเห็นชีวิตจริง หรือ ฉากส่วนหลังของชุมชนนั่นเอง

หวัง (1999) นิยามความจริงแท้ของการท่องเที่ยว เพิ่มเติมจากนักวิชาการท่านอื่นๆว่า ความดั้งเดิมหรือความจริงแท้จากการท่องเที่ยว ไม่จำเป็นจะต้องสัมผัสกับสภาพกายภาพภายนอกแบบดั้งเดิม แต่สิ่งสำคัญคือ การเข้าร่วมในกิจกรรม ประเพณี วิถีชีวิตแบบอดีตดั้งเดิม

สำหรับบริบทความดั้งเดิมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในนักวิชาการไทยนั้น นุชนารถ (2554) ได้กล่าวว่า ตามที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อประเทศตามที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้น นุชนารถ ได้กล่าวสรุปเพิ่มเติมอีกว่า ตามที่จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และกระแสโลกาภิวัตน์ต่างๆ นั้น มีส่วนส่งผลให้พฤติกรรมนักท่องเที่ยวกลายเป็นไปในการวัฒนธรรมธรรม กล่าวคือ นักท่องเที่ยวหลายกลุ่ม ต้องการการสัมผัสวิถีวัฒนธรรมที่เป็นของแท้ดั้งเดิม (Authenticity) และความดั้งเดิมในชนบต่างๆ ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จึงนับเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องการจัดการและพัฒนา (นุชนารถ 2554)

จากทฤษฎีที่ได้บทพจน์ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปประเด็นความดั้งเดิม หรือความแท้จริงของการท่องเที่ยวในเชิงพุทธศาสนา ได้เป็นสองส่วนคือ

1. ความดั้งเดิมในลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ สถาปัตยกรรม กายภาพที่สัมผัสได้ทั่วไป สามารถรับรู้ได้ด้วยตาเปล่า หรือแตะต้องสัมผัสได้ โดยผลงานดังกล่าว จะเป็นของที่ถูกรังสรรค์แต่ดั้งเดิม มิได้มีการเปลี่ยนแปลงในรูปร่างทางกายภาพแต่ประการใด
2. ความดั้งเดิมในลักษณะที่เป็นนามธรรม คือ วิถีชีวิตชาวพุทธ รวมถึงทางด้านกิจกรรม ประเพณีต่างๆ ในพุทธศาสนาอีกด้วย

แต่ทั้งนี้ ขอบข่ายของงานวิจัยชิ้นนี้ คือประเด็นพุทธศาสนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ดังนั้นผู้วิจัย จะสรุปและทำการศึกษา “ความดั้งเดิม” ในพุทธศาสนา ในเชิง กายภาพ หรือนามธรรม ที่มีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวเท่านั้น อาทิ ประเพณีต่างๆ ที่มีความเชื่อมโยงจากพระพุทธศาสนา และนักท่องเที่ยวมา

2.3 ผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

การท่องเที่ยว ยังผลประทบด้านดีต่อเศรษฐกิจไทยอย่างมหาศาลดังที่กล่าวไปในลำดับต้น แต่ในขณะเดียวกัน เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามา ก็อาจยังผลกระทบให้กับการท่องเที่ยวในด้านการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ หรือการเลือนหายไปซึ่งขนบ อนุรักษ์ ของวัฒนธรรม ในการศึกษาบทพจน์วรรณกรรมสามารถ อภาวดี (2555) ได้สรุปผลกระทบจากการท่องเที่ยวได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

(1) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ บุญเลิศ (2542) และ อภาวดี (2555) สรุปผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจว่าการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการจ้างงาน เกิดธุรกิจใหม่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ช่วยให้ชุมชนสามารถนำทรัพยากรท้องถิ่น มาก่อให้เกิดคุณค่า เป็นสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนมีรายได้ทางเศรษฐกิจ ทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจการเกษตร มาเป็น เศรษฐกิจเกษตรและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวบริการ แต่ทั้งนี้ ผลกระทบในด้านลบทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยว อาจก่อให้เกิดผลกระทบ อาทิ ชุมชนอาจขาดรายได้จากฤดูกาลการท่องเที่ยว ในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวน้อย (Low season) นอกจากนี้ยังมีปัญหาการถ่ายเทแรงงาน และการได้รับแรงงานที่ด้อยคุณภาพ จากชุมชนท่องเที่ยว กล่าวคือเมื่อชุมชนเกิดการท่องเที่ยว ก็อาจมีชุมชนต่างถิ่นย้ายเข้ามา เพื่อทำธุรกิจการท่องเที่ยว แต่บางครั้งการได้มาซึ่งแรงงานของการบริการทางการท่องเที่ยว อาจเป็นแรงงานด้อยคุณภาพ ไม่ได้ปฏิบัติไปตามมาตรฐานแรงงาน การบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และนอกจากนี้ การท่องเที่ยวอาจส่งผลต่อการขึ้นค่าครองชีพภายในชุมชน เมื่อมีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลมา ราคาสินค้าทางการท่องเที่ยวอาจมีราคาสูงขึ้นกว่าปกติ เกิดเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ส่งผลให้คนในชุมชนค่าครองชีพสูงตามไปด้วย และเมื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่าง

ขีดสุดในพื้นที่นั้น อาจเกิดมีปัญหา การแก่งแย่งผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เอารัดเอาเปรียบกันในการบริการเพื่อนักท่องเที่ยว และอาจทำให้ชุมชน มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ จัดการต่างๆ สูงขึ้นตามไปด้วย เช่น ค่าใช้จ่ายในการจัดการปัญหาขยะ ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมส่วนต่างๆ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เมื่อนักท่องเที่ยวหลังไหลเข้ามา หรือค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวขึ้นๆ

(2) ผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม บุญเลิศ (2542) กล่าวถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมไว้ว่า เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ก็ช่วยให้สังคมมีการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย มีการพัฒนาความเจริญและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การท่องเที่ยวช่วยสร้างภาคเครือข่ายระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อจัดการบริหารท่องเที่ยว รวมถึงเป็นการเปิดชุมชนให้นักท่องเที่ยวเข้ามา มีการสานสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนเจ้าบ้าน และนักท่องเที่ยว รวมถึงทำให้สังคมในชุมชน มีความปลอดภัยมากขึ้น เนื่องจากเมื่อเปิดชุมชนในการท่องเที่ยว ชุมชนก็จะมีมาตรการต่างๆ ในการเฝ้าระวังชุมชนตนเองเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวอย่างสูงสุด แต่ทั้งนี้การท่องเที่ยว ก็อาจส่งผลกระทบทางด้านลบแก่สังคมและวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน ในการนี้อาภาวดี (2555) ได้สรุปผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมวัฒนธรรมจากกรอบทวนวรรณกรรมและนักวิชาการต่างๆ ซึ่งสามารถประมวลสรุปผลกระทบได้เป็นรายข้อดังนี้

- การนำวัฒนธรรมมาขายเป็นสินค้า เพียงเพื่อธุรกิจการท่องเที่ยว โดยปราศจากการสะท้อนถึงอัตลักษณ์ หรือขาดความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นๆ
- การดัดแปลงประเพณี เพื่องานบันเทิงและการท่องเที่ยว การปฏิบัติทางประเพณีเพื่อการค้าสำหรับนักท่องเที่ยวและมุ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยบางครั้งอาจจะขาดการปฏิบัติตามประเพณีหรือเทศกาลดั้งเดิม ทำให้เสียสุนทรียศาสตร์ในความดั้งเดิมของวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมในชุมชน
- ค่าครองชีพสูงขึ้น อาจก่อให้เกิดปัญหาการเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ปัญหาอาชญากรรม อันก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคม ทำให้เสียภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว
- ความแตกต่าง ความเหลื่อมล้ำระหว่างชุมชนการท่องเที่ยว ชุมชนการท่องเที่ยวที่มีรายได้มากน้อยต่างกัน ทำให้รัฐอาจจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่แตกต่างกัน เกิดการเปรียบเทียบกันระหว่างชุมชน และอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชน
- เมื่อนักท่องเที่ยวมากขึ้น การไม่เคารพกฎของนักท่องเที่ยวในสถานที่วัฒนธรรมบางแห่ง อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าของท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว
- ชุมชนเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต (บุญเลิศ 2542) การท่องเที่ยว ก่อให้ชุมชนบางแห่งมีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนชีวิตดั้งเดิมของตนเอง มาประกอบธุรกิจต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว

(3) ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม ในการนี้ อาภาวดี (2555) ได้แบ่งสิ่งแวดล้อมเป็น 2 ประเภทคือ สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ (Natural) และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made) โดยผลกระทบด้านดีของการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อมคือ ช่วยให้ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ หรือคุณค่าของสภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้น เพื่อการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความห่วงใย มุ่งการพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน หรือกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นอกจากนี้อาจจะทำให้ชุมชนช่วยกันพัฒนา ปรับปรุงสภาพแวดล้อม ให้สะอาด และมีการพัฒนาไปในทางที่ดีมากขึ้น เพื่อภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวที่ดี และทำให้ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว (บุญเลิศ 2542)

แต่ในขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวก็อาจก่อผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในด้านลบในหลายด้านด้วยกัน อาทิ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การทรุดตัวของดิน การเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำ ปริมาณน้ำเสียเพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากธุรกิจที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มลภาวะทางเสียง การแออัดตัวของนักท่องเที่ยวทำให้ชุมชนเสื่อมโทรม หรือบางครั้งในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มากเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทำให้สูญเสียสุนทรียภาพเดิม สภาพแวดล้อมธรรมชาติเดิมๆ ทำให้สิ่งแวดล้อมโดยรอบเสื่อมโทรม และเปลี่ยนแปลงไปโดยไม่เหลือสภาพแวดล้อมธรรมชาติแบบเดิม (บุญเลิศ 2542; อาภาวดี 2555)

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดด้านผลกระทบของการท่องเที่ยวเบื้องต้นนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมอันเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

มาโนช และคณะ (2556) ได้ศึกษาวิจัยด้านวิเคราะห์ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเตรียมความพร้อมในการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวและศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานีอยู่ในระดับมาก เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและพร้อมรองรับประชาคมอาเซียน เนื่องจากความงดงามทางพุทธศิลป์ และ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ในด้านสถาปัตยกรรม

ส่วนในด้านปัญหาของการท่องเที่ยวนั้นพบว่า นโยบายการท่องเที่ยวในส่วนภาครัฐขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นโยบายท่องเที่ยวไม่ได้เน้นเฉพาะเจาะจงด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และ ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ขาดหายไป เน้นจัดเฉพาะเทศกาลท่องเที่ยว ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของศาสนาพุทธ ตามกรอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพทางวัฒนธรรม โดยสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้สามประเด็นหลัก ดังนี้

1. การพัฒนาแบบลดผลกระทบ เน้นการจัดการที่ลดผลกระทบทางด้านสังคม วัฒนธรรม และวิถีชาวพุทธแบบดั้งเดิมในพระพุทธศาสนา
2. การพัฒนาด้านการตลาดและสาธารณูปโภค มีการจัดทำป้ายบอกทาง หรือบอกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูล ตลอดจน ปรับปรุงระบบคมนาคม และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
3. พัฒนาด้านการศึกษา และเครือข่ายท่องเที่ยวเชื่อมโยงส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับศาสนสถาน และสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธระหว่างประเทศ เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน

ภัชรบถ (2556) ศึกษาเรื่องการจัดการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัดจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า เชียงใหม่มีศักยภาพเชิงศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติแบบผสมผสานกัน ส่วนเหตุจูงใจที่ให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยววัด คือ ความคุ้มค่าของเงิน ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยววัดคือ ความเสื่อมโทรมของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว การขาดหายด้านเอกลักษณ์และวัฒนธรรม ปัญหาด้านเกี่ยวกับสวัสดิการนักท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท้องถิ่น ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ด้านนโยบาย คือ ในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวประเภ่วัดและศิลปวัฒนธรรม ควรเน้นการมีส่วนร่วมของรัฐบาล และท้องถิ่น ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งหมด และสิ่งสำคัญคือควรมีการประเมินการท่องเที่ยวในด้านผลกระทบ ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม มีมาตรการจัดการการควบคุมสิ่งก่อสร้างเพื่อนการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิม และพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นโดยเฉพาะ มัคคุเทศก์ ผู้นำศาสนา ให้ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และผลกระทบทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการท่องเที่ยว เพื่อการจัดการที่ยั่งยืน

กฤษณา และคณะ (2556) ได้ทำการศึกษารูปแบบเส้นทางท่องเที่ยว พุทธศรัทธมนักท่องเที่ยว รวมถึงผลกระทบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาเฉพาะในด้านผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีชีวิตคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า การท่องเที่ยวพุทธศาสนาส่งผลกระทบทั้งด้านดีและด้านเสียต่อชุมชน ผลกระทบด้านดี กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องหลักในพระพุทธศาสนา และการท่องเที่ยว อาทิ พระสงฆ์ กลุ่มชุมชนศาสนาในเขตวัด มีความกระตือรือร้นในการจัดการส่วนต่างๆ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ชุมชนที่เกี่ยวข้องมีงาน มีอาชีพก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว มีการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงมีการกระจายรายได้จากวัดสู่ชุมชน เช่นการมอบทุนการศึกษาให้กับเด็กในชุมชน ซึ่งนับได้ว่าเป็นการพัฒนาผลประโยชน์ต่อยอดไปถึงการพัฒนาการศึกษาสำหรับคนในชุมชนด้วย

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวก็ได้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของผู้เกี่ยวข้องและชุมชนเช่นกัน อาทิ มีการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติหน้าที่กิจของสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์จะต้องทำหน้าที่

ต้อนรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่หลังไหลเข้ามาเพิ่มมากขึ้นด้วย พื้นที่วัดบางแห่งไม่มีการแบ่งสัดส่วนระหว่างสังฆาวาสและพื้นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว ทำให้ก่อให้เกิดการรบกวนการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ ส่วนชุมชนท้องถิ่นก็มุ่งแสวงหารายได้จากนักท่องเที่ยว จนลืมนึกทอวธิปฏิบัติในชาวพุทธบางอย่าง ยกเว้นเฉพาะการจัดงานก็ในช่วงเทศกาลประจำปีเท่านั้น เรียกได้ว่าอัตลักษณ์ของชุมชนกำลังจะเลือนหายไป

จุฑาพร และสถาพร (2557) ศึกษาวิชาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม จังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากวัดนี้มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพุทธศาสนาที่สำคัญ แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยวมากนัก ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาในสามประเด็นที่เกี่ยวข้องคือ ศึกษาลักษณะการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตวัด ศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรค และสรุปแนวทางการจัดการ รวมถึงข้อเสนอแนะในการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเขตวัด

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้มีส่วนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยววัด โดยหลักคือ เจ้าอาวาส และพระสงฆ์ภายในวัด และมีการเลือกคณะกรรมการภายนอก เพื่อมาช่วยบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ภายในวัด โดยกรรมการวัดจะมาจาก การคัดเลือกหน่วยงานราชการ ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือลูกศิษย์วัด โดยคณะกรรมการต่างๆ เหล่านี้ จะมีหน้าที่ในการบริหารงาน กิจกรรม และประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ภายในวัด ผลการศึกษา ยังพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยววัดนี้คือ ยังขาดกิจกรรมอันเป็นรูปธรรมที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา และขาดการมีส่วนร่วมแบบอย่างจริงจังในแต่ละส่วนภาคองค์กรในการจัดการกิจกรรมทางพุทธศาสนาเพื่อสำหรับนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ วัดยังขาดการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่าง

สำหรับข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววัดแห่งนี้ คณะผู้วิจัยได้สรุป สาระสำคัญคือ การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ในลักษณะแบบบ้าน-วัด-โรงเรียน ร่วมกัน เพื่อเกิดความคิดริเริ่มในการจัดการร่วมกัน รับผิดชอบในพื้นที่ร่วมกันและอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมและพุทธศาสนาร่วมกัน รวมถึงช่วยกันจัดดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ทางการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จักและเข้ามาท่องเที่ยวในวัดแห่งนี้ รวมถึงดำเนินกิจกรรมทางพุทธศาสนาร่วมกันเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงาม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับ การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ ให้สอดคล้องสนับสนุนกับนโยบายส่งเสริมยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้เกิดการสนับสนุนงบประมาณทางการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยววัดนี้ได้

สันติกุล (2551) ศึกษาวิจัยเรื่องผลกระทบของท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิตของพระสงฆ์ ในหลวงพระบาง ประเทศลาว ผลการวิจัย สามารถสรุปประเด็นได้เป็นสองมุมมองได้แก่

- (1) มุมมองของพระสงฆ์ที่มีต่อการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว พบว่า มีพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการที่นักท่องเที่ยวมองตนเองเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวชนิดหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์มีกลุ่มหนึ่งจากกลุ่มตัวอย่าง แสดงความเห็นว่าเป็นการยอมรับได้ เพราะนักท่องเที่ยวต่างชาติ ต้องการมาสัมผัส แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมแปลกใหม่ที่บ้านเมืองของตนเองไม่มี ซึ่งถ้าไม่มีวัด ไม่มีพระ ไม่มีวิถี

ชีวิตชาวพุทธ ก็อาจทำให้เมืองหลวงพระบางขาดเสน่ห์ของการท่องเที่ยวไป ผลสะท้อนจากการท่องเที่ยวในแง่ดี พบว่า การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและภาษา เช่น พระสามารถฝึกภาษาสนทนาโต้ตอบภาษาต่างชาติดกับนักท่องเที่ยวได้ ส่วนผลกระทบที่เกิดในแง่ลบ พบว่า กิจกรรมบางชนิดของนักท่องเที่ยว อาทิ การถ่ายรูปในโอกาสและเวลาที่ไม่เหมาะสม การแต่งกายไม่เหมาะสมเมื่อเข้าวัด หรือตักบาตร

(2) ในมุมมองของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวบางกลุ่มแสดงความคิดเห็นและตระหนักในการเคารพซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น และส่วนใหญ่ผู้ท่องเที่ยวต้องการทราบเรื่องราว ความสำคัญและประวัติศาสตร์ของการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ จากการวิจัยเล่มนี้คือ เพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว และสืบทอดอัตลักษณ์ของพุทธศาสนา เมื่อนำมาใช้กับการท่องเที่ยวคือ การเน้นการสื่อความหมายระหว่างเจ้าบ้านกับนักท่องเที่ยว กล่าวคือ ชุมชนท้องถิ่น (พระสงฆ์ หรือมัคคุเทศก์) ควรชี้แนะสื่อความหมายกับนักท่องเที่ยว เรื่องประวัติศาสตร์และความสำคัญของสถานที่ รวมถึงการปฏิบัติตนให้เหมาะสม สิ่งไม่ควรทำและไม่ควรทำในแหล่งท่องเที่ยววัด เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจความหมาย และเกิดความเคารพในสถานที่และร่วมอนุรักษ์ รวมถึงการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมทางด้านประเพณี วัฒนธรรมในทางพุทธศาสนา

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านแนวทางการอนุรักษ์การท่องเที่ยว

ศรุตา (2549) ศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ในท้องถิ่นจังหวัดยโสธร โดยกรอบการศึกษามีวัตถุประสงค์หลักคือ ศึกษาบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ระดับความเข้าใจขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม และศึกษาความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นถิ่นในภาคต่างๆ อาทิ การให้ความรู้ การส่งเสริม การฟื้นฟูอนุรักษ์ และการพัฒนาธารงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยระเบียบวิธีในการวิจัยเป็นการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

ผลการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลท้องถิ่นตระหนักดีในส่วนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นต่างๆ เฉกเช่นเดียวกับส่วนภาคตำบลอื่นๆ แต่ไม่ได้ส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นให้เป็นที่เด่นชัด ส่วนในด้านความรู้ความเข้าใจขององค์การบริหารส่วนตำบลท้องถิ่นที่มีต่อวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นพบว่าทาง อบต. มีความเข้าใจในวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นในระดับหนึ่ง ว่ามีความเป็นมาและความสำคัญอย่างไร ยกเว้นบางประเพณีสองสามรายการที่ทาง อบต. ยังไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจดังกล่าว อาทิ ประเพณีบุญข้าวประดับดิน บุญซำฮะ และประเพณีบุญแห่ปราสาทผึ้ง ส่วนในด้านการรับรู้ ทัศนคติเกี่ยวกับการบริหารการปกครองและการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในระดับดี

ส่วนผลการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มคนท้องถิ่นในอำเภอกู่จานจังหวัดยโสธร จำนวน 14 ราย พบว่า กลุ่มชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่นโดยกำเนิด มีความตระหนักรู้ในด้านความสำคัญของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นในระดับสูง โดยส่วนใหญ่มีความเห็นว่าชุมชนจะมีรากฐานที่เข้มแข็งเกิดจากวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดีและเข้มแข็ง เพราะประเพณีช่วยเสริมความสามัคคีของคนในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นมักจะทำให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี หากทางองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดกิจกรรมประเพณี รวมถึงการมีความตระหนักรู้ถึงบางวัฒนธรรมที่กำลังจะเลือนหายไปตามกาลเวลา และปัจจัยทางเศรษฐกิจ จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ทางองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรวางแผนเรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูเป็นลำดับแรก ตั้งแต่ สถานที่อันทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น (พระธาตุกู่จาน) และสิ่งสำคัญทางประวัติศาสตร์อื่นๆ เพราะโบราณสถาน จะเป็นที่รวมใจของการอนุรักษ์ด้านประเพณีวัฒนธรรมอื่นๆ นอกจากนี้ควรส่งเสริมและสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน ในด้านการแพทย์แผนโบราณ อันก่อให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว รวมถึงส่งเสริมเสน่ห์ และอัตลักษณ์ให้กับชุมชนในด้านการละเล่นพื้นบ้านและการใช้ภาษาพื้นถิ่น โดยชุมชนมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ในบทบาทด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมต่างๆ นั้น ทาง อบต. ควรเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจ การจัดทำข้อมูลอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับด้านประเพณีต่างๆ โดยเฉพาะประเพณีที่กำลังเลือนหายไปแก่ชุมชนอย่างจริงจัง มากกว่าการบอกด้วยปากต่อปาก และมีการจัดทำแผนพัฒนาการอนุรักษ์ในแผนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างจริงจัง

รัฐันท์ และภาคภูมิ (2556) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน โดยการศึกษาวิจัยมุ่งหมายคือ วิเคราะห์ พร้อมกับหาข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับข้อมูลทางด้านสังคมวิถีชีวิต เศรษฐกิจ ตลอดจนข้อมูลในเชิงมิติเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเพื่อแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมชนเผ่าในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ผลการวิจัย เสนอแนะองค์ประกอบเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรคำนึงถึงมีดังนี้

- (1) ควรโอกาสผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะชุมชนเจ้าของพื้นที่ มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน จัดทำแผนยุทธศาสตร์ชุมชน
- (2) ศึกษาระดับและศักยภาพชุมชนในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว ชัดจำกัดเมื่อมีปริมาณนักท่องเที่ยวเข้ามา การบริหารงานการท่องเที่ยวภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมายต่างๆ อาทิ พระราชบัญญัติเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ เขตพื้นที่ป่าสงวน และสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนกับภาคส่วนต่างๆ
- (3) เสริมสร้างมิติในเชิงการท่องเที่ยว มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม
- (4) จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนามิติการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ให้เป็นแผนที่ชุมชนทุกคนยอมรับได้ และเป็นข้อตกลงร่วมกัน

จากการสรุปองค์ประกอบดังกล่าวนี้ งานวิจัยดังกล่าว มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีแนวทางการเสนอแนะ คือ ควรจัดทำแผนแม่บท เพื่อทบทวนศักยภาพชุมชน และนำศักยภาพชุมชนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนมาเป็นเอกลักษณ์และจุดขายทางการท่องเที่ยว จัดการระบบการท่องเที่ยวนิเวศและวัฒนธรรมในชุมชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

การท่องเที่ยววัฒนธรรมชนเผ่า ก่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนั้นควรสร้างสื่อต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อให้เรียนรู้วัฒนธรรม และความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างเคารพและถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนเสนอแนะให้ชุมชนมีการจัดการผลกระทบทางการท่องเที่ยวในเรื่องต่างๆ เช่น การจัดการขยะที่มากับการท่องเที่ยว ชุมชนควรสร้างกฎกติการ่วมกัน ชุมชนควรมีจุดแยกขยะและถังขยะอย่างเพียงพอเหมาะสม มีคำชี้แจงสำหรับผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยวต่างๆ อาทิ โกด์ ให้นำขยะที่มาจากนักท่องเที่ยวลงไปที่ด้านล่าง เพื่อลดปัญหาการเพิ่มขยะบนพื้นที่ดอย รวมถึงการพัฒนาเอกลักษณ์เกี่ยวกับสินค้าของที่ระลึกทางการท่องเที่ยว ชุมชนควรพัฒนาสินค้าของตนให้เป็นสินค้าเฉพาะ สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมากกว่า นำสินค้าจากที่อื่นมาขายให้กับนักท่องเที่ยว

นรินทร์ (2554) ศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการศึกษาสภาพการณ์การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ในจังหวัดนครปฐม โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมภายในจังหวัดนครปฐม เปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยววัฒนธรรม รวมถึงศึกษาปัญหาและสรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ระเบียบวิธีวิจัย เป็นแบบผสมผสานคือ วิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามรวมถึง วิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยในด้านที่น่าสนใจ พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยว มาเที่ยวจังหวัดนครปฐม จะเป็นลักษณะไปเช้าเย็นกลับ ถึงร้อยละ 84 และนิยมท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมมากที่สุด โดยแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมคือ องค์พระปฐมเจดีย์ ส่วนระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีเพศแตกต่างกัน และสถานภาพแตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อการท่องเที่ยวไม่แตกต่างกัน

สิ่งที่น่าสนใจสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้คือ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม โดยมีการสรุปปัญหาอุปสรรค พบว่า ภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในจังหวัดนครปฐมมีปัญหาคือ ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การปรับปรุงข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวตามสื่อต่างๆ อาทิเว็บไซต์ ในด้านการคมนาคม ยังขาดการอำนวยความสะดวกในเรื่องรถสาธารณะท่องเที่ยวไปยังจุดท่องเที่ยวต่างๆ ส่วนในด้านการจัดการการท่องเที่ยว ขาดการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนในการพัฒนาอย่างจริงจังต่อเนื่อง จากหน่วยงานภาครัฐบาล ในด้านสถานที่ท่องเที่ยวยังขาด การสื่อสารการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว ในส่วนข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม จึงสามารถแบ่งได้เป็นรายข้อดังนี้

- (1) ระดับนโยบาย ควรมีการวางแผน “ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว” ระดับจังหวัด ของจังหวัดนครปฐม แผนที่การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยว การบูรณาการอย่างต่อเนื่อง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หน่วยงานรัฐบาลและสถาบันการศึกษา ควรมีส่วนร่วม และประสานงานกันเพื่อวางแผนร่วมกันในการผลักดันนโยบายการท่องเที่ยว สร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้มีเอกลักษณ์ คุณค่า ให้สินค้าทางการท่องเที่ยวนั้นสะท้อนถึงเอกลักษณ์การท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม
- (2) การจัดการระดับปฏิบัติการ เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ผู้วิจัย เสนอแนะว่า รัฐบาลท้องถิ่นควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา ปรับปรุงภูมิทัศน์ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวต่างๆ ให้เกิดมีอย่างเป็นรูปธรรม จัดการร้านอาหาร ร้านขายสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน สะอาดปลอดภัยและมีราคาที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านสถาบันการศึกษา ควรมีการจัดอบรม พัฒนาบุคลากร ที่เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวเพื่อให้มีเทคนิคในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดี มีความรู้ในการสื่อสารนักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

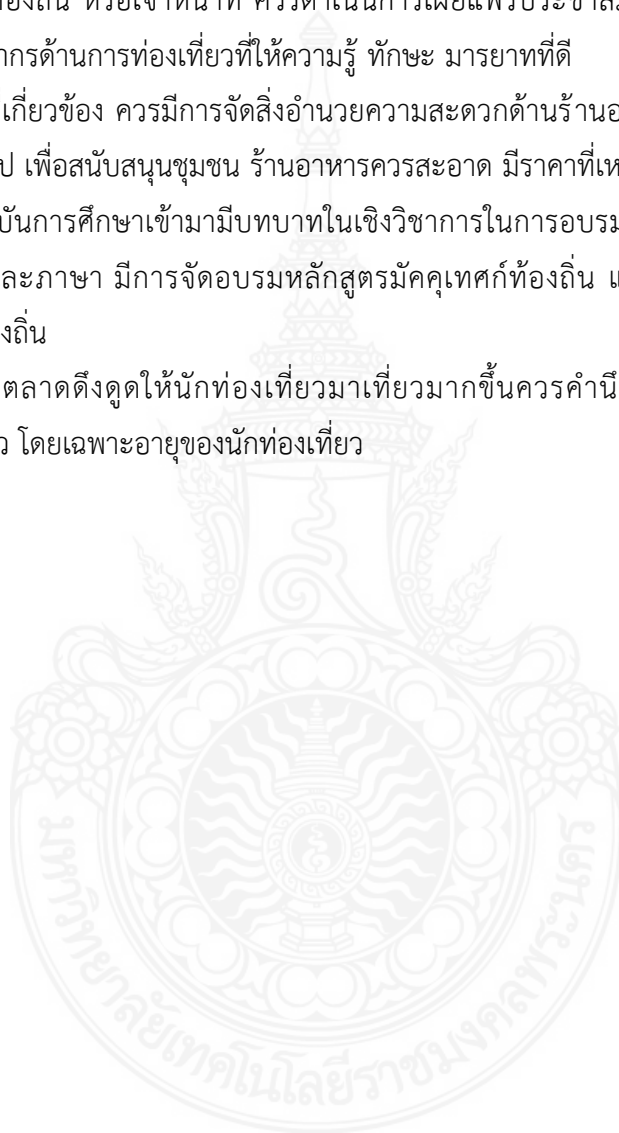
ชายชาญ และนรินทร์ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบบมีส่วนร่วม ของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยจุดมุ่งหมายของงานวิจัยชิ้นนี้ คือ เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดบางหลวง และนำแรงจูงใจ มาเปรียบเทียบจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล การท่องเที่ยว รวมถึงศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดคลองบางหลวง ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ระดับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวตลาดน้ำบางเลนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจพบว่า นักท่องเที่ยวที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน อาทิ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ มีแรงจูงใจที่แตกต่างกัน ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกัน มีระดับแรงจูงใจที่ไม่แตกต่างกัน

ประเด็นที่น่าสนใจสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้คือ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมที่ตลาดน้ำแห่งนี้ งานวิจัยพบว่า

- ด้านพัฒนาบุคลากร ควรมีการพัฒนาทางด้านบุคลากรเป็นสำคัญ มีจิตอาสาพัฒนาชุมชน จิตอาสา การท่องเที่ยว
- ด้านการเงิน ควรมีการสนับสนุนงบประมาณการเงิน จากองค์การส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อนำมาลงทุนในด้านวัสดุ อุปกรณ์ ในด้านการสื่อสารทางภาษา กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ
- มีการรวมกลุ่มคนในชุมชน และส่งเสริมเครือข่ายนอกชุมชนทางการพัฒนาการท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้คนในชุมชน มีส่วนร่วมทางการบริหาร การตลาด ส่งเสริมและมีการสนับสนุนให้ต่างชุมชน นำสินค้ามาจำหน่าย

นอกจากผลการวิจัยต่างๆ ดังกล่าวแล้ว นี้ ในงานวิจัย ยังมีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม ซึ่งดังนี้

1. หน่วยงานรัฐบาลและท้องถิ่นควรสร้างแรงจูงใจ โดยการสนับสนุนงบประมาณในทุกด้านที่จำเป็นและเพียงพอต่อคนในท้องถิ่น
2. ปรับปรุงพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก จัดภูมิทัศน์ให้เหมาะสม เรียบร้อย สวยงาม สถานที่จอดรถเพียงพอ
3. ภาครัฐท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ ควรดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้ ทักษะ มารยาทที่ดี
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านร้านอาหารเครื่องดื่มและจัดขายสินค้าโอท็อป เพื่อสนับสนุนชุมชน ร้านอาหารควรสะอาด มีราคาที่เหมาะสม
5. ควรให้สถาบันการศึกษาเข้ามามีบทบาทในเชิงวิชาการในการอบรมความรู้ผู้เกี่ยวข้อง ทั้งการท่องเที่ยวและภาษา มีการจัดอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และจัดอบรมภาษาสำหรับบุคลากรท้องถิ่น
6. การทำการตลาดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากขึ้นควรคำนึงถึงปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอายุของนักท่องเที่ยว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของ พระพุทธศาสนาเมื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น มีขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยในครั้งนี้คือ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวทั้งหมด (Tourism stakeholders) ตามหลักองค์การการท่องเที่ยวโลก World Tourism Organization (2544) ได้กำหนดนิยามถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวนี้ว่า เป็นผู้ที่มีส่วนได้รับผลประโยชน์ หรือผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยวทั้งหมด ทั้งในด้านสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ซึ่งแต่ละบุคคลอาจมีความชำนาญ และบทบาทหน้าที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทอาชีพในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนี้สามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มประเภทได้แก่ ได้แก่ กลุ่มรัฐบาลทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น กลุ่มประกอบธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว กลุ่มองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร กลุ่มนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว กลุ่มชุมชนเจ้าของพื้นที่และนักท่องเที่ยว (องค์การการท่องเที่ยวโลก 2544)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดขอนแก่น อุบลราชธานี และอุดรธานี ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ รวม 35 คน สำหรับกลุ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ได้คัดเลือกจำนวนที่ 35 คน เนื่องจากเหตุปัจจัยด้าน ระยะเวลาการวิจัย ซึ่งมีกรอบระยะเวลาวิจัยจำนวน 1 ปี (อาจขยายระยะเวลาศึกษาได้อีก 1 ปี) รวมทั้งสิ้นโดยประมาณ 2 ปีเพื่อศึกษาเก็บข้อมูลวิจัย และประกอบด้วยลักษณะงานวิจัยเป็นงานวิจัยแบบศึกษาเฉพาะพื้นที่ (3 จังหวัด อุบลราชธานี อุดรธานี ขอนแก่น) ตามภาคกลุ่มคลัสเตอร์การท่องเที่ยวแบบวัฒนธรรมและพุทธศาสนา จึงลำดับได้ว่าเป็นงานวิจัยขนาดกลาง มิได้เป็นงานวิจัยขนาดใหญ่ที่เก็บข้อมูลโดยรวมแบบภาคจังหวัดหรือประเทศ

แนวคิดในด้านขนาดของประชากรนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีคำแนะนำของนักวิชาการต่างประเทศ (เมสัน 2010; บริทเทน 1995) ที่กล่าวว่ากลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพระดับกลางควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับสัมภาษณ์ที่ 28 คน (เมสัน 2010) และขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพขนาดใหญ่จะอยู่ที่ 50-60 คน (บริทเทน 1995)

ในกลุ่มตัวอย่าง 35 คน สามารถแจกรายละเอียดเหตุผลในการเลือกกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

ตาราง 2: แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างงานวิจัย และรายละเอียดการให้ข้อมูลเพื่องานวิจัย

กลุ่มที่	กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือก	จำนวน (คน)	เหตุในการเลือก
1	กลุ่มรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น	10	1) มีความรู้และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับ นโยบายการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและพุทธศาสนาได้ 2) รัฐบาลระดับท้องถิ่น ทราบถึง สถานการณ์การท่องเที่ยวทั้งในภาพกว้าง ปัญหาผลกระทบที่มีมา การกำหนดนโยบาย และแนวทางการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับพื้นที่วิจัย 3) ให้ข้อมูลภาพรวมในเชิงการตลาดการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจในพื้นที่วิจัย
2	กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่วิจัย	6	1) สามารถให้ข้อมูลงานวิจัยทางด้านสภาพการณ์ท่องเที่ยวในเขตพื้นที่วิจัย รวมถึงลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว จุดประสงค์ส่วนใหญ่ในการท่องเที่ยว 2) สภาพการประกอบการธุรกิจนำเที่ยว และลักษณะนักท่องเที่ยว อันเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนา 3) เสนอแนะแนวทางอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและธุรกิจในการจัดการนำเที่ยวได้
3	กลุ่มผู้แทนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางด้านพุทธศาสนา ได้แก่ พระสงฆ์ ขรวาส ในเขตพื้นที่วิจัย	10	1) ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพุทธศาสนาและการท่องเที่ยว ขนบดั้งเดิมต่างๆ ในพุทธศาสนา และการนำมาใช้ในการท่องเที่ยว 2) สถานการณ์ ผลกระทบต่างๆ เมื่อนำการท่องเที่ยวมาใช้ในพุทธศาสนา 3) เสนอแนะแนวทางแก้ไข อนุรักษ์ที่เหมาะสมกับสภาพการจัดการของพื้นที่ในปัจจุบัน
4	กลุ่มผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่วิจัย	10	1) ให้ข้อมูลทางด้านขนบ ประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนา และการนำพุทธศาสนามาใช้ในการท่องเที่ยว 2) นำเสนอข้อมูลผลกระทบเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ หรือเสนอความเห็นทางด้าน ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อพุทธศาสนา 3) เสนอรูปแบบความต้องการในการจัดการอนุรักษ์ ขนบดั้งเดิมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพุทธศาสนาที่สอดคล้องเหมาะสมกับพื้นที่
5	กลุ่มนักวิชาการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง	5	1) ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการจัดการพื้นที่ การจัดการและแนวทางรับผลกระทบการท่องเที่ยว 2) วิเคราะห์สถานที่ท่องเที่ยว และเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ที่สอดคล้องตามหลักการจัดการในเชิงวิชาการ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ได้แจ้งไว้เบื้องต้น งานวิจัยนี้จึงเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพด้านสังคมศาสตร์ที่มุ่งเน้นการแปรผลวิจัย จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวพระพุทธศาสนา แล้วแปรผลบนพื้นฐานความคิดและความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาของผู้วิจัย (ด้านสาขาการท่องเที่ยว) ส่วนเหตุที่จะต้องใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น สืบเนื่องมาจากการค้นคว้างานวิจัยชิ้นนี้ จำต้องอาศัยบริบท ด้าน สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ซึ่งบริบทดังกล่าวนี้ สะท้อนถึงลักษณะกระบวนทัศน์งานวิจัยแบบ Constructivism หรือ Interpretive paradigm (เครสเวล 2009) ซึ่งระเบียบวิธีวิจัยจะมุ่งเน้นใช้กระบวนการเชิงคุณภาพ แล้วให้ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญตีความและแปรผล เพื่อหาคำตอบ พัฒนาการความรู้ใหม่ หรือหาแนวทางพัฒนาจากงานวิจัยอันเป็นประโยชน์ด้านสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรม (เครสเวล 2009)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อให้มีความเที่ยงตรงและแม่นยำ

ทั้งนี้เพื่อให้งานวิจัยได้รับผลที่มีความเที่ยงตรงและแม่นยำ ผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation method) ตามหลักการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการตรวจสอบดังนี้

(1) ตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ตรวจสอบเช็คข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่า ถ้าต่างบุคคล ต่างสถานที่กัน ภายในเขตพื้นที่วิจัยเดียวกันนั้น จะให้ข้อมูลแตกต่างกันมากหรือไม่

(2) ตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ (methodological triangulation) เช็คข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ พร้อมกับการสังเกตการณ์ ว่าตรงกันหรือไม่เพื่อให้คุณภาพของเครื่องมือมีความเที่ยงตรง แม่นยำมากขึ้นเช่นเดียวการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปทดลองเก็บข้อมูลกับกลุ่มนักวิชาการท่องเที่ยว มทร.พระนครจำนวน 5 ท่าน หลังจากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาการท่องเที่ยวจำนวน 2 ท่าน ทบทวนและตรวจสอบประเมินคุณภาพเครื่องมือในลำดับสุดท้ายก่อนเก็บข้อมูลภาคสนามจริง

สรุปเครื่องมือวิจัยในการเก็บแบบสัมภาษณ์ข้อมูลครั้งนี้ ประกอบไปด้วย

- แบบสัมภาษณ์ พร้อมแนบ แบบขออนุญาตเก็บข้อมูลจากหน่วยงานของผู้วิจัย คือ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
- แบบยินยอมการให้สัมภาษณ์ (Consent form) เพื่อให้ผู้วิจัยมั่นใจว่า กลุ่มตัวอย่าง ยินยอมและเต็มใจในการอนุญาตเปิดเผยข้อมูลเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลวิจัยได้ในลำดับถัดไป
- แบบบันทึกการสังเกตการณ์ (Observation form) เป็นแบบบันทึกการสังเกตระหว่างผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เพื่อบันทึกเหตุการณ์ หรือความผิดปกติที่เกิดขึ้นในขณะที่กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่วิจัยได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี อุตรธานี และขอนแก่นดังนี้

- (1) ทบทวนตำรา วรรณกรรม วารสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ฐานข้อมูลวิชาการ และสถาบันการศึกษา อาทิ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมนักวิชาการการท่องเที่ยว สำนักงานส่งเสริมพุทธศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
- (2) ออกแบบสร้างเครื่องมือวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อให้มีความเที่ยงตรง แม่นยำ ตามวิธีการที่ได้กล่าวไว้เบื้องต้น
- (3) ลงภาคสนามบริเวณแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด รวมถึงหน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้องภายในจังหวัดของกลุ่มตัวอย่างสามจังหวัด (อุบลราชธานี อุตรธานี และขอนแก่น) โดยวิธีการสัมภาษณ์เดี่ยวเชิงลึก (in-depth interview) จำนวน 35 คน ร่วมกับการสังเกตการณ์โดยผู้วิจัย
- (4) ถอดเทปสัมภาษณ์ นำข้อมูลมาจัดเรียงเป็นชุดข้อมูล เพื่อสรุปและแปลผลวิจัย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ แบบการวิเคราะห์แก่นสาระ หรือ Thematic Analysis โดยมีขั้นตอนระเบียบวิธีการดังนี้

- 3.4.1 กำหนดกรอบแนวทางในการวิเคราะห์ โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในแต่ละข้อ
- 3.4.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดเรียงเป็นระบบข้อมูล ให้เป็นหมวดหมู่ โดยทั้งนี้อาจมีการลดทอนของข้อมูลในส่วนที่มีไข่นื้อหาสาระลงไป และกำหนดดัชนี (code) ข้อข้อมูลแต่ละชุดที่จัดเรียงไว้ อาทิ ขนบที่สำคัญ แนวการอนุรักษ์
- 3.4.3 การตีความ (Interpret) จากที่กำหนด Code ในข้อ 3.4.2 ในการตีความนี้ ผู้วิจัยใช้ความรู้ และประสบการณ์ส่วนตัวพื้นฐานของผู้วิจัยที่มีความรู้ในด้านการจัดการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงศาสนา
- 3.4.4 สรุปข้อมูลจากการวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้รับจากการตีความมาเปรียบเทียบกับกัน เพื่อหาคำตอบในการเชื่อมโยงกับงานทบทวนวรรณกรรมและส่วนอื่นๆ ของงานวิจัย

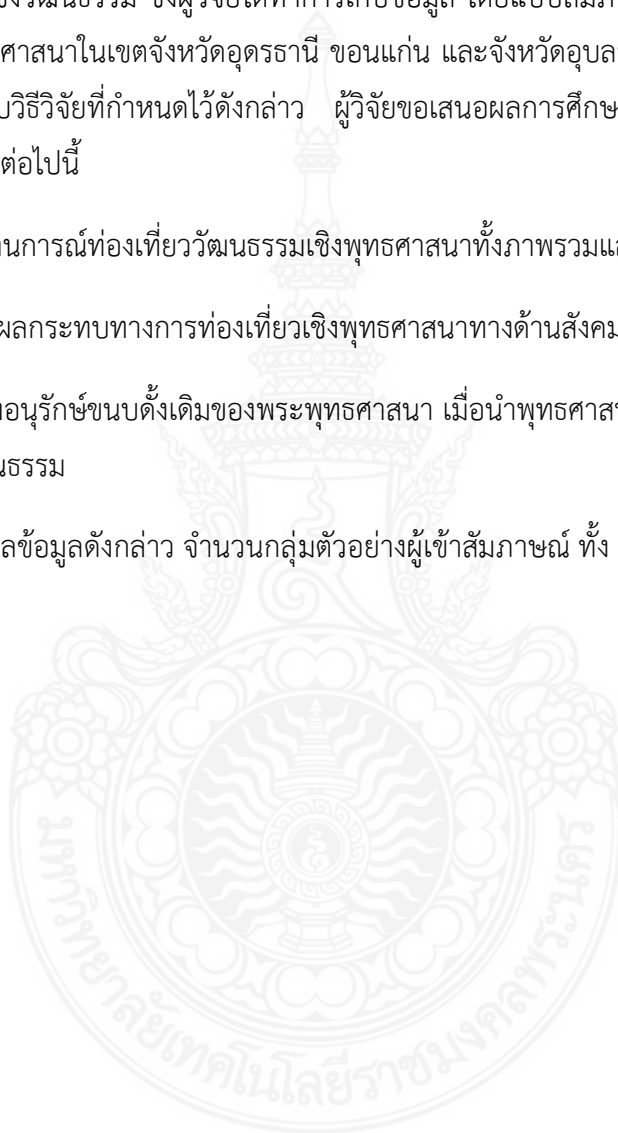
บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในบทนี้ จะกล่าวสรุปผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการการอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา เมื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์จากผู้มีส่วนได้ผู้เสียในการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในเขตจังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น และจังหวัดอุบลราชธานี จากการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามระเบียบวิธีวิจัยที่กำหนดไว้ดังกล่าว ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์วิจัยตามลำดับ ดังประเด็นต่อไปนี้

- 4.1 วิเคราะห์สถานการณ์ท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนาทั้งภาพรวมและในจังหวัดกลุ่มตัวอย่าง
- 4.2 สรุปประเด็นผลกระทบทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาทางด้านสังคม วัฒนธรรม และด้านต่างๆ
- 4.3 สรุปแนวทางอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา เมื่อนำพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ทั้งนี้ในการแปลผลข้อมูลดังกล่าว จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าสัมภาษณ์ ทั้ง 35 ท่าน จะถูกกำหนดรหัส โดย P01 จนถึง P35

4.1 วิเคราะห์สถานการณ์ท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงพุทธศาสนาทั้งภาพรวมและในจังหวัดกลุ่มตัวอย่าง

4.1.1 กลุ่มนักท่องเที่ยว

กลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวในภาคอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ส่วนใหญ่อ้อยละ 80 จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย (ข้อมูลตัวเลขจากการสัมภาษณ์จากตัวแทนหน่วยราชการอันเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว) ซึ่งนักท่องเที่ยวชาวไทยสามารถแบ่งกลุ่มท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในภาคอีสานได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยววัฒนธรรม พุทธศาสนาในพื้นที่วิจัย

กลุ่มที่	ลักษณะกลุ่มท่องเที่ยว
กลุ่มที่ 1 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีถิ่นในภาคอีสาน	เดินทางกลับบ้านเกิดในภาคอีสาน และมาท่องเที่ยวทำบุญกับครอบครัวในวันหยุดยาวเทศกาลต่างๆ อาทิ งานสงกรานต์ วันหยุดยาวเข้าพรรษา หรือวันหยุดเทศกาลต่างๆ ตามปฏิทินในแต่ละปีที่มีช่วงหยุดยาว ซึ่งในเชิงการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดข้อดี คือ เศรษฐกิจมีการไหลเวียนหนาแน่นมากขึ้นในช่วงวันหยุดยาว ก่อให้เกิดเงินสะพัด ส่วนข้อเสียที่อาจก่อให้เกิดคือ ความคับคั่งของสภาพการณ์จราจร และความหนาแน่นในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ
กลุ่มที่ 2 นักท่องเที่ยวชาวไทยทั่วไป ที่เดินทางมาท่องเที่ยวทัศนจร หรือแวะพักเป็นทางผ่านไปยังภูมิภาค หรือประเทศอื่นๆ	โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มชาวไทยทั่วไปที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงพุทธในภาคอีสานนี้ ส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาทำบุญไหว้พระ มาขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยทั่วไปนี้ ยังรวมถึงกลุ่มนักทัศนจร ที่เดินทางมาท่องเที่ยวประเพณีวัด เพื่อศึกษาหาความรู้ในเชิงประวัติ อีกทั้งภาคอีสานเปรียบเสมือนประตูทางผ่านเดินทางไปยังประเทศลาว ดังนั้นจึงมีกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยกลุ่มหนึ่งที่เดินทางมาแวะพักในเขตจังหวัดที่เป็นชายแดนประตูเพื่อข้ามไปท่องเที่ยวฝั่งประเทศลาว
กลุ่มที่ 3 นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา นับเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวรอง กล่าวคือ มีนักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนหนึ่งที่สนใจในเชิงประวัติ และธรรมในพุทธศาสนา เดินทางเข้ามาบ้าง แต่เมื่อเทียบสัดส่วนกับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 1-2 จะเป็นสัดส่วนนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนน้อยกว่า และจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนหนึ่งเข้ามาทัศนจรและแวะพักผ่านเขตจังหวัดบางจังหวัดในภาคอีสานที่มีสนามบิน เพื่อเดินทางต่อไปยังจุดหมายปลายทางอื่นๆ หรืออาจแวะพักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคอีสาน รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวประเพณีวัดด้วย

ส่วนสถานการณ์เกี่ยวกับจำนวนและแนวโน้มนักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี อุตรดิตถ์ และขอนแก่น จากการสัมภาษณ์พบว่า เป็นจังหวัดที่มีสถิตินักท่องเที่ยวเข้ามาค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับกลุ่มจังหวัดอื่นๆ ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องจาก เป็นจังหวัดที่มีท่าอากาศยาน จึงเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวเข้ามาสูงสุด ทั้งนี้การเดินทาง อาจเป็นการเดินทางกลับภูมิลำเนา การเดินทางเข้ามาเพื่อเป็นจุดแวะพักผ่านไปยังจังหวัดอื่นใกล้เคียง หรือเป็นจุดพักแวะผ่านเพื่อข้ามไปยังประเทศลาว

ดังปรากฏตัวอย่างผลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“นักท่องเที่ยวสามจังหวัดนี้เยอะแน่นอน เพราะมีสนามบิน เป็นจุด hub นำนักท่องเที่ยวเข้ามา เป็นจุดเปลี่ยนถ่ายนักท่องเที่ยวไปยังจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน บ้างจะข้ามไปยังประเทศลาว ก็มาลงเครื่องที่อุดร แล้วนั่งรถต่อ เดี่ยวนี้การคมนาคมระหว่าง สนามบินไปยังเมืองต่างๆ หรือจังหวัดต่างๆ สะดวกรวดเร็ว และมีตัวเลือกให้เลือกเยอะ เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางสะดวก ก็หลั่งไหลเข้ามาเยอะ” (P16)

“คิดว่าสนามบินเป็นปัจจัยหลักทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะ แต่ทั้งนี้นักท่องเที่ยวก็ไม่ได้เข้ามาเพื่อเพียงการท่องเที่ยวเชิงพุทธอย่างเดียว บางครั้งเข้ามาเพื่อเป็นจุดแวะพัก แวะผ่าน โดยเฉพาะต่างชาติ มาลงเครื่องทางนี้ เพราะค่าเครื่องถูกกว่า ค่าเครื่องข้ามไปลาว ลงอุดร แล้วต่อรถข้ามสะพานมิตรภาพแค่แป๊บเดียว มีรถประจำทางรถแท็กซี่อะไรให้เลือกขึ้นเยอะ นักท่องเที่ยวก็สะดวกสบาย” (P23)

4.1.2 กระแสการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเชิงความเชื่อและความศรัทธา

จากผลการวิจัย พบว่า สถานการณ์ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในภาคอีสานหลักอย่างหนึ่งคือมาท่องเที่ยวตามความเชื่อ กล่าวคือ นักท่องเที่ยวมาเที่ยวความศรัทธาทางด้านความเชื่อ อันมีส่วนเชื่อมโยงในพระพุทธศาสนาเป็นเหตุปัจจัยในการเดินทางท่องเที่ยว ตัวอย่างประเด็นความเชื่อที่พบจากการสัมภาษณ์จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายท่านเรียงตามลำดับคือ ความเชื่อในเรื่องพญานาค ความศรัทธาในพระเกจิอาจารย์ชื่อดังต่างๆ ในภาคอีสาน รวมถึงการเดินทางเพื่อไปสักการะพระพุทธรูป และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองเคารพนับถือเพื่อขอพร ขอโชคลาภต่างๆ ตามลำดับ

ดังปรากฏตัวอย่างผลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“มีนักท่องเที่ยวกลุ่มหลักส่วนหนึ่งที่เดินทางมาตามความเชื่อ โดยเฉพาะเมื่อกระแสละครปีที่แล้ว นักท่องเที่ยวมากันแน่นเต็มมาก ข้อเสนอคือ การจราจรติดขัด แต่ข้อดีคือ ทำให้เศรษฐกิจในจังหวัดหมุนเวียน คนในวงการท่องเที่ยวมีรายได้ ชุมชนมีนักท่องเที่ยวเข้าถึงมีรายได้” (P01)

“ช่วงที่ละครนาศึมาแรง คนก็จะมากันเต็มมากในช่วงเทศกาล ที่พักเต็มหมด แต่ก็ดีที่ทำให้คนในท้องถิ่น ได้มีโอกาสทำมาหากิน เช่น โรงแรมก็มีคนเต็ม ทำอาหารก็ขายได้ บางคนมีฝีมือก็ทำพานบายศรีขายได้ แต่ช่วงนี้ที่กระแสแผ่วไป คนก็ไม่ค่อยมากันมากเหมือนปีที่แล้ว แต่คิดว่าแหล่งท่องเที่ยวยังขายได้เรื่อยๆนะ เพราะความเชื่อ ความศรัทธาของคนเหนียวแน่น ใครใคร่อยากมา บอกต่อกันปากต่อปากในเรื่องโศคโลก ก็มากัน” (P05)

“นักท่องเที่ยวส่วนมากมาช่วงเทศกาล อย่างเช่นเทศกาลออกพรรษา จะมาตามความเชื่อ มาไหว้บูชาพญานาค หลักๆมาดู แต่ทางจังหวัดก็ทำประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวด้วยเกี่ยวกับการเดินทางตามความเชื่อ ตามรอยพญานาคนี้” (P13)

“.....ช่วงงานบุญวันพระใหญ่ คนจะมากันเยอะมาก หรือช่วงใกล้วันหวยออกคนก็เยอะเหมือนกัน บ้างมาขอพร บ้างมาขอให้ถูกหวยรวยโชค” (P14)

“หลายคนมาพื้นที่อีสาน เพราะต้องการมากราบขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ เพราะเรากลุ่มคนอีสานก็เชื่อในวิถีพุทธ เชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองบ้านเมืองอยู่แล้ว” (P17)

“การท่องเที่ยวไหลเวียนดี โดยเฉพาะปีที่แล้ว เพราะกระแสละคร และความเชื่อพญานาค มีเส้นทางไปตามรอยพญานาค ในหลายจังหวัดภาคอีสาน” (P20)

สถานการณ์ท่องเที่ยวส่วนหนึ่งมาตามความศรัทธาในพระพุทธรูป สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในกลุ่มจังหวัดตัวอย่าง รวมถึงเขตพื้นที่เชื่อมโยง และเดินทางมาสักการะตามพระเกจิอาจารย์ดังของเมืองไทยที่อยู่ในเขตจังหวัดภาคอีสาน ดังปรากฏตัวอย่างผลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“คนไทยที่มาเที่ยวภาคอีสานส่วนหนึ่งเพราะตามความเชื่อ ตามจิตศรัทธามากกราบไหว้ พระเกจิชื่อดังทางภาคอีสาน และมากกราบเข้าบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์” (P06)

“กลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวหนึ่งที่น่าสนใจ คือ มาสักการะขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มากกราบไหว้หลวงพ่อดีเด่น สำคัญ มากกราบพระอัฐิของหลวงตามหาบัวที่วัดป่าบ้านตาด ตามจิตศรัทธาในหลวงตา วัดก็เป็นวัดป่าที่เงียบสงบ เหมาะกับการปฏิบัติธรรม” (P09)

“มีส่วนหนึ่งมากราบไหว้พระเกจิอาจารย์ชื่อดัง หรือกราบพระอัฐิของพระเกจิอาจารย์ อย่างหลวงปู่ชา วัดหนองป่าพง ที่อุบล ก็มีญาติโยมที่มีจิตศรัทธาอย่างไม่ขาดสาย หรือหลวงปู่เสาร์ วัดดอนธาตุ ที่พิบูลมังสาหาร ก็มีคนมากันเยอะ มานมัสการสักการะ และเข้าบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ตามแต่จิตศรัทธา” (P10)

“บางทีนักท่องเที่ยวมาแวะไหว้พระ ไล่ทำบุญตามวัดที่จังหวัดอุดรแล้ว ก็เลยไปพื้นที่ใกล้เคียง อย่างหนองคายก็มี ส่วนใหญ่ไปไหว้หลวงพ่อดี ที่วัดโพธิ์ชัย หรือไปวัดหินหมากเป้ง หรือ ไหว้พระธาตุบังพวนก็มี หนองคายนับเป็นเขตพื้นที่เชื่อมโยงต่อจากอุดร เพราะส่วนใหญ่คนที่ จะเข้าไปเที่ยวหนองคาย แล้วออกไปเที่ยวลาว ก็จะมาตั้งต้นที่อุดรก่อน อุดรมีสนามบินที่ สะดวกสบาย ก็จะมาลงที่นี้กันก่อน.....” (P18)

“เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย ยังคงมีความเชื่อในพระพุทธศาสนาถึงความ ศรัทธาในสิ่ง เร้นลับ หรือ ความเชื่อศรัทธา เลื่อมใสในพระภิกษุสายปฏิบัติต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็น หลวงตามหาบัว หลวงปู่มั่น หลวงปู่ชา หลวงปู่เสาร์ ส่วนใหญ่ ท่านพระอาจารย์จะอยู่ในพื้นที่ ภาคอีสาน ซึ่งเป็นวัดป่าที่สงบ เหมาะกับพระสายปฏิบัติธรรม จึงมีนักท่องเที่ยวคนไทย จำนวนหนึ่งที่นิยมเดินทาง มาท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่อมาตามรอย กราบไหว้พระอัฐิ ของกระต่ายอาจารย์ทั้งหลาย เพื่อความสุขสบายใจ และยึดเอาแนวคำสอนแนวปฏิบัติของ ท่านเป็นตัวอย่างในทางบุญ แต่ส่วนหนึ่งที่มาก็เพื่อมากราบเข้าบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ก็มี ตามที่พุทธศาสนิกชนศรัทธาและเกิดความสุขสงบสบายในจิตใจ” (P30)

“.....ถ้าเป็นคนไทย วนหนึ่งคือมาตามรอยพระเกจิอาจารย์ชื่อดังต่างๆ ในภาคอีสาน เพราะ ที่ภาคอีสานมีพระภิกษุหลายรูปหลายท่านที่คนไทยส่วนหนึ่งมักตามรอยมากราบไหว้ด้วยจิต ที่ศรัทธา อีกทั้งจุดเน้นชัดทางการท่องเที่ยวของภาคอีสานที่โดดเด่นคือ ศิลปวัฒนธรรม การ ท่องเที่ยวประเภทวัด ศาสนสถาน และเส้นทางปฏิบัติธรรมจึงชัดเจนกว่าภาคอื่นๆ แต่ละภาค ก็มีจุดขายจุดเด่นต่างกัน” (P31)

“ส่วนใหญ่คนไทยกลุ่มหนึ่งมาตามรอยพระภิกษุอรหันต์ หรือพระเกจิอาจารย์สายปฏิบัติที่ตน เคารพศรัทธา อย่างหลวงตามหาบัวที่วัดป่าบ้านตาดของอุดร หลวงปู่จันทร์ศรี อาจารย์เสนที่ อุดร หลวงปู่คำฟอง หลวงปู่มั่นที่จังหวัดสกลนคร ท่านพระอาจารย์มหาโส กัลโป ที่ขอนแก่น หรือหลวงพ่อดี ที่จังหวัดอุบล ซึ่งล้วนเป็นภิกษุอรหันต์ หรือภิกษุที่มีผู้คนมากราบไหว้ด้วยจิต ศรัทธาเลื่อมใสในการเป็นผู้ปฏิบัติและเผยแพร่ธรรมนำบุญของท่าน” (P33)

4.1.3 การท่องเที่ยวตามเทศกาลงานประเพณีต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มชาวไทย หรือนักท่องเที่ยวต่างถิ่นที่เดินทางมาในเขต แดงจังหวัดภาคอีสาน จะมาเที่ยวตามประเพณี เทศกาล ในช่วงเทศกาลวันหยุดยาว เนื่องจากปัจจัย ด้านวัฒนธรรมด้านประเพณีความเชื่อที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา และความรื่นเริงในประเพณีของ ภาคอีสาน รวมถึงจังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้

ดังปรากฏตัวอย่างผลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“กลับบ้านมางานบุญยาว เพราะหยุดยาว นานนานลูกหลานจะได้กลับบ้านมาที่ มาอยู่พร้อม หน้าพร้อมตากันในงานบุญ” (P02)

“ช่วงวันหยุดยาว คนก็จะไหลกลับบ้านกันมา วัดจะเต็มมาก เพราะแต่ละครอบครัวก็จะชวน กันไปทำบุญ อีสานบ้านเรามีงานบุญประเพณีหลายอย่าง พอมีงานบุญ งานประเพณี คนก็ สนุกสนานอยากออกมาเที่ยวมาทำบุญ มาเดินเล่นกัน” (P03)

“ครอบครัวส่วนใหญ่จะมาเที่ยววัด มาทำบุญและมาพักอยู่บ้านในช่วงวันหยุดยาว สงกรานต์ต์ ปีใหม่ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ทำบุญพร้อมกันทั้งครอบครัว” (P11)

“วันหยุดยาว ลูกหลานเค้าจะกลับบ้านมาหาพ่อแม่กัน ส่วนใหญ่ไปทำงานในเมือง ไม่มีเวลา ไปทำบุญ พอกลับมาบ้าน ก็ไม่ได้ไปไหนมาก อยู่บ้านกับพ่อแม่ปู่ย่าตายาย เขาก็ชวนกันไป ทำบุญใส่บาตร วิถีชีวิตคนอีสานเราเป็นแบบนี้” (P32)

“การท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในภาคอีสานคือ เชิงวัฒนธรรม เน้นไปที่ทำบุญไหว้พระ มีมาเที่ยวคา สนสถาน อย่างปราสาทหิน หรือ มาท่องเที่ยวธรรมชาติบ้าง แต่กลุ่มเป้าหมายหลักคือ การ ท่องเที่ยวประเพณีวัฒนธรรม หลายจังหวัดในภาคอีสานมีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันในเรื่อง งานบุญ มีเทศกาลประเพณีสำคัญต่างๆ ในวันพระใหญ่” (P34)

4.1.4 การท่องเที่ยวแบบแสวงบุญปฏิบัติธรรม

ผลการวิจัยปรากฏ อีกมุมมองหนึ่งที่น่าสนใจทางด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวภาคอีสานที่ น่าสนใจ คือ การท่องเที่ยวแบบปฏิบัติธรรม โดยผู้ตอบแบบวิจัย กล่าวว่า ส่วนหนึ่งของนักท่องเที่ยว มี ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ในหลากหลายวัย ไม่จำกัดเพียงวัยสูงอายุ เข้ามาท่องเที่ยวบริเวณวัดป่า ในภาคอีสาน เพื่อมาแสวงบุญโดยการทำสมาธิ วิปัสสนา รวมถึงการบวชเพื่อปฏิบัติธรรม และรักษา ศีล เพื่อความสงบของจิตใจ

ดังปรากฏตัวอย่างผลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

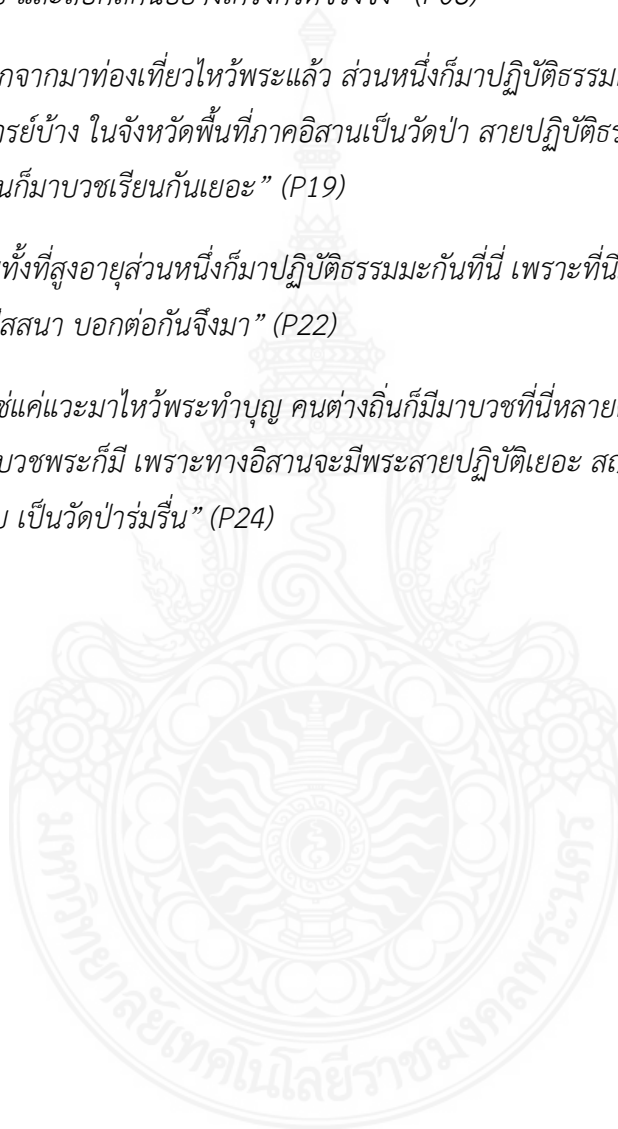
“ส่วนหนึ่งมาปฏิบัติธรรม มีวัดหลายแห่งที่สงบและปฏิบัติธรรมได้ เป็นวัดป่า บางคนบวชอยู่ยาวเลยก็มี คนที่มาถือศีล ปฏิบัติธรรมก็มีทั้งคนไทยพื้นที่ คนมาจากกรุงเทพ ฝรั่งเศสชาติก็มีมา เขาบอกต่อกันมา เลยมารุ่น” (P05)

“มีทั้งคนไทยและคนต่างชาติมาฝึกสมาธิ เรียนรู้ธรรมะ เพราะภาคอีสานเรามีวัดป่าเยอะ มีพื้นที่สงบ และถือศีลกันอย่างเคร่งครัดจริงจัง” (P08)

“.....นอกจากมาท่องเที่ยวไหว้พระแล้ว ส่วนหนึ่งก็มาปฏิบัติธรรมกัน มีมาตามสายพระเกจijaจารย์บ้าง ในจังหวัดพื้นที่ภาคอีสานเป็นวัดป่า สายปฏิบัติธรรมกันเยอะ สิ่งแวดล้อมดีสงบดี คนก็มาบวชเรียนกันเยอะ” (P19)

“คนไทยทั้งที่สูงอายุส่วนหนึ่งก็มาปฏิบัติธรรมกันที่นี่ เพราะที่นี่มีวัดป่าที่สงบเยอะ มีกระแสจิตสายวิปัสสนา บอกต่อกันจึงมา” (P22)

“.....ไม่ใช่แค่แวะมาไหว้พระทำบุญ คนต่างถิ่นก็มีมาบวชที่นี่หลายคน บวชซีปลงผมเรียกก็มีต่างชาติบวชพระก็มี เพราะทางอีสานจะมีพระสายปฏิบัติเยอะ สถานที่ก็เอื้ออำนวยให้บวชเจียบสงบ เป็นวัดป่าร่มรื่น” (P24)

4.2 สรุปประเด็นผลกระทบทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาทางด้านสังคม วัฒนธรรม และ ด้านต่างๆ

จากผลการวิจัยแบบสัมภาษณ์ 35 ท่าน ด้านผลกระทบการวิจัย ผลการวิจัยสามารถนำเสนอได้ดังตารางนี้

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และความเห็นเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยว

กลุ่มที่	จำนวน (ร้อยละ)	ความคิดเห็นเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อพุทธศาสนา
กลุ่มที่ 1 ไม่เห็นด้วย ว่าการ ท่องเที่ยว ส่งผลกระทบ มากมายนัก	19 คน คิดเป็น ร้อยละ 54	<p>การนำศาสนามาใช้ในเชิงพุทธศาสนาเป็นข้อดีเนื่องจาก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) สืบสานวัฒนธรรมไทย การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา นับเป็นการท่องเที่ยวหนึ่งที่ช่วยสืบสานวัฒนธรรมไทย พุทธศาสนา ช่วยให้นักท่องเที่ยว มีโอกาสสืบทอดวัฒนธรรมผ่านความศรัทธาในพุทธศาสนา กิจกรรมต่างๆ อันที่พุทธศาสนิกชนพึงปฏิบัติ ได้แสดงออกสู่สายตานักท่องเที่ยว นับเป็นการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวไทยแบบเชิงอนุรักษ์ไปในตัว 2) มีเศรษฐกิจหมุนเวียนจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา กล่าวคือ ตระหนักถึงผลกระทบด้านอื่นอยู่บ้าง อาทิ ปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่อย่างไรก็ดี การท่องเที่ยวสามารถทำให้เศรษฐกิจในจังหวัดนั้นดีขึ้น ชุมชนมีการพัฒนาชีวิต มีอาชีพรองรับจากการต้อนรับนักท่องเที่ยว
กลุ่มที่ 2 เห็นด้วย ว่า การท่องเที่ยว ส่งผลกระทบ ต่อการ เปลี่ยนแปลง ทางสังคม และ วัฒนธรรม	16 คน คิดเป็น ร้อยละ 46	<p>การท่องเที่ยวทุกชนิดมีผลกระทบ รวมถึงการท่องเที่ยวที่เข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา นี้ โดยเฉพาะส่งผลกระทบในเชิงการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม และปัญหาสิ่งแวดล้อม</p> <p>ผลกระทบจากผู้ตอบแบบสัมภาษณ์สามารถสรุปเป็นข้อดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) มีการนำศาสนามาใช้ในเชิงพุทธ อาทิ บูชาเครื่องรางสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือของขลัง หรือรูปเหมือนจำลอง พระเครื่องต่างๆ จากกระเจิกอาจารย์ชื่อดัง มีการนำมาจำหน่ายในราคาที่แตกต่างกัน มีการจำหน่ายของปลอม หรือ มีการจำหน่ายราคาสูงเกินมาตรฐานสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ หรือ นักท่องเที่ยวต่างถิ่น 2) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม พบปัญหาการจราจรที่คับคั่งบริเวณตัวเมือง และในช่วงเทศกาลงานบุญ หรือเทศกาลท่องเที่ยว พบปัญหาการจราจรหนาแน่นจนถึงนอกตัวเมือง รวมถึงปัญหาขยะที่เกิดจากนักท่องเที่ยวนำสิ่งของต่างๆ เข้าไปบุชกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือ 3) ผลกระทบด้านอื่นๆที่อาจเกิดขึ้น อาทิ การเอารัดเอาเปรียบ การแก่งแย่งในผลประโยชน์กันเองระหว่างคนในพื้นที่ เกี่ยวกับผลประโยชน์ รายได้ที่จะได้มาจากการท่องเที่ยว การสัมปทานพื้นที่ในการจำหน่ายสินค้า 4) ประเพณีท้องถิ่นบางอย่างเลือนหายไป บางประเพณี จัดขึ้นอย่างรวบรัดเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว 5) ความเหลื่อมล้ำในการจัดสรรงบประมาณการตลาดท่องเที่ยว การท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่ห่างไกล แต่ยังมีประเพณีที่ดั้งเดิมและน่าสนใจในบางแห่ง อาจมิได้รับการส่งเสริมการตลาดอย่างจริงจัง เท่ากับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ได้รับความนิยม ทำให้นักท่องเที่ยวไม่รู้จัก

จากตาราง สามารถสรุปผลการวิจัยตามจำนวนเป็นร้อยละของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด ได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ที่คิดว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาภาคอีสานมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยตามยุคสมัย แต่ไม่นับว่ามีผลกระทบ จำนวน 19 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 54 (54.28) ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ที่คิดว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อทางเปลี่ยนแปลงในด้านสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงตระหนักถึงผลกระทบต่างๆ จำนวน 16 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 46 (45.72) ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ดังนั้นผลการวิจัย สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่ คิดว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในภาคอีสานได้มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงหนึ่งรุ่นต่อรุ่น เป็นไปตามยุคสมัยและปัจจัยต่างๆ อาทิ เทคโนโลยี แต่ทั้งนี้ คิดว่า ไม่ส่งผลกระทบในเชิงลบให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนามากนัก ด้วยมูลเหตุที่สรุปดังตารางด้านบน และผู้ตอบแบบสัมภาษณ์สรุป ถึงเหตุที่คิดว่าพุทธศาสนายังคงเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ด้วยมูลเหตุดังต่อไปนี้

1. ความยึดมั่นถือมั่นในประเพณีดั้งเดิมของบรรพชนคนรุ่นเก่าในภาคอีสาน บรรพชนรุ่นเก่าๆ อาทิ รุ่นปู่ย่าตายาย จะมีความคิดในเชิงอนุรักษ์นิยมอยู่แล้ว และมีวิถีการถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลาน โดยการปลูกฝังแบบ กระทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง หรือ ชักชวนให้รุ่นลูกหลานปฏิบัติตามตั้งแต่เมื่อยังเป็นเด็ก อย่างกิจกรรมพื้นฐาน อาทิ ทำบุญตักบาตร ในวันพระ และวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา เป็นธรรมดาพื้นฐานที่ทุกคนควรทำในพื้นที่อีสาน จะมีผู้เฒ่าผู้แก่ พาลูกหลานไปวัด หรือวัฒนธรรมราชภัฏต่างๆ อาทิ งานบวช เมื่อถึงครบกำหนดอายุสำหรับบ้านที่มีลูกชาย ก็เป็นอีกหนึ่งพื้นฐานประเพณีที่คนท้องถิ่นในภาคอีสาน จะให้ลูกหลานปฏิบัติ เพราะเชื่อและยึดมั่นในพุทธศาสนา และเชื่อในบุญของการบวช จึงนับว่า พุทธศาสนา หรือการท่องเที่ยวเชิงพุทธนั้น ก่อให้เกิดผลดีในด้านการสืบสานวัฒนธรรม จากบรรพชน ในฐานะพุทธศาสนา อย่างมิได้เลือนหายไป
2. ความเชื่อทางศาสนา อาจช่วยเพิ่มหรือลดผลกระทบได้ ผลการวิจัยพบว่า ในประเด็นด้านความเชื่อทางศาสนา มีทั้งส่วนเพิ่มผลกระทบในทางลบ อาทิ เมื่อคนมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ต้องการเดินทางไปกราบไหว้สักการะขอพร และบอกต่อกัน ไปจนหนาแน่น อาจส่งผลกระทบต่อกรจราจร และสภาพแวดล้อม ปัญหาหลักคือ ปัญหาขยะ แต่ปัจจุบัน ปัญหานี้ คนท้องถิ่นก็ตระหนักถึงปัญหาขยะและปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ นี้ ผวนกับความเชื่อทางสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คนในชุมชน จึงปฏิบัติหน้าที่ช่วยกันเก็บกวาด และมีโครงการรณรงค์ในการรักษาสิ่งแวดล้อมของบางพื้นที่

และในอีกมุมหนึ่งความเชื่อในทางศาสนา อาจส่งผลดีต่อการกระตุ้นการท่องเที่ยวได้ ทำให้นักท่องเที่ยวมากันอย่างล้นหลาม ส่งผลทำให้คนท้องถิ่นมีอาชีพจากนักท่องเที่ยว อาทิ การ

จำหน่ายสินค้าต่างๆ เพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การจัดการที่พักแรม ร้านอาหาร รวมถึงสินค้าของที่ระลึกพื้นถิ่น อันก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว

4.3 สรุปแนวทางอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา เมื่อนำพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผลการวิจัย พบข้อสรุป สามารถสรุปแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบดั้งเดิมของพุทธศาสนาเมื่อนำศาสนาไปใช้ในการท่องเที่ยวจำนวน 5 ข้อดังนี้

(1) ควรมีการส่งเสริมร่วมมือของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเจ้าของพื้นที่เป็นเจ้าภาพหลัก

ถึงแม้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า การท่องเที่ยว อาจยังไม่ส่งผลกระทบมากนัก แต่ทั้งนี้ เพื่อเป็นการตั้งแนวตั้งรับ การอนุรักษ์ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ควรมีการสร้างเครือข่าย ภาคีท่องเที่ยว อย่างจริงจัง เพื่อจัดกิจกรรมต่างๆ ในการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ หรือจัดโครงการท่องเที่ยวต่างๆ ในเชิงอนุรักษ์ ทั้งในการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบอื่นๆ หรือรวมถึง ให้ภาคีเครือข่ายท่องเที่ยวนี้ ร่วมมือกันประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยวต่างๆ กระตุ้นนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวเพื่อให้เศรษฐกิจหมุนเวียน แต่จะต้องอยู่ภายใต้ขีดจำกัดในการท่องเที่ยวแบบลดผลกระทบอย่างยั่งยืน

ดังปรากฏตัวอย่างผลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“อยากให้ทุกส่วนร่วมมือกัน เพราะเชื่อว่าสามัคคีคือพลังในการขับเคลื่อนทุกสิ่งที่ดี รวมถึงการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงพุทธ การท่องเที่ยววัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ หากทุกภาคฝ่ายร่วมมือกันในการดำเนินงานต่างๆ เช่น คิดโครงการส่งเสริมอนุรักษ์ ประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นท่องเที่ยว จัดโครงการอบรมให้คนท้องถิ่นต่างๆ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่ ในเชิงอนุรักษ์ และเชิงเศรษฐกิจ” (P25)

“คิดว่า ทั้งคนในท้องถิ่น ภาครัฐท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้อง ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง ในการจัดการการท่องเที่ยว อย่างเรื่องลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว ก็อาจจะดำเนินการในเรื่อง จัดการขยะในแหล่งท่องเที่ยว การทำโครงการเพื่อส่งเสริมอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” (P27)

“การอนุรักษ์การท่องเที่ยวที่ดีที่สุด คือ ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันในการผลักดัน ทำกิจกรรม หรือโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์การท่องเที่ยว หรือทรัพยากรท่องเที่ยว” (P28)

“.....ในเรื่องอนุรักษ์ให้คงอยู่ ผมคิดว่าแนวทางที่ดีที่สุด คือ ภาครัฐต้องร่วมมือกับคนในท้องถิ่น เข้าไปสำรวจว่าเขามีผลกระทบด้านไหนที่ต้องการการจัดการให้ ภาครัฐพิจารณาหาแนวทางแก้ไข ช่วยดำเนินงาน ผมว่ามันต้องร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย รวมถึงคนที่เกี่ยวข้องทั้งหมดทุกภาคส่วน ด้วย” (P30)

“วิธีที่ดีที่สุดในการจัดการการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเชิงพุทธ หรือประวัติศาสตร์วัฒนธรรม คือ ทุกฝ่าย คือท้องถิ่น คนท้องที่ รัฐบาลท้องที่ อย่าง อบต. อบจ. และรัฐบาลร่วมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการ ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว อย่าง ททท. หรือ รัฐบาลระดับจังหวัด ผู้ว่าราชการ ควรมีส่วนร่วม ร่วมมือกันในการจัดทำโครงการ หรือผลักดันให้เกิดการประชาสัมพันธ์ บอกต่อ ให้คนตระหนัก เรื่องทรัพยากรท่องเที่ยว ในภาคอีสานที่เราโดดเด่น มีดีกว่าภาคอื่นในจุดไหน หาโครงการที่ดีมา ทำร่วมกัน เพราะเชื่อว่าจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวด้วย เศรษฐกิจหมุนเวียนดีด้วย และ ต้องคำนึงถึงการท่องเที่ยวที่ลดผลกระทบร่วมกันด้วย” (P35)

โดยในภาคีเครือข่ายท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวนี้ เจ้าภาพหลักควรเป็นชุมชน เจ้าของพื้นที่ เนื่องจาก ชุมชน หรือชาวบ้าน คือ เจ้าของพื้นที่ที่แท้จริงในด้านความรู้เชิงพื้นที่ การจัดการ และสามารถเสนอรูปแบบการอนุรักษ์ หรือการจัดกิจกรรม โดยยังรักษาขนบ คงเดิมไว้ ดังตัวอย่างปรากฏจากการสัมภาษณ์นี้

“เรื่องการอนุรักษ์ ทุกคนต้องร่วมมือกัน เริ่มตั้งแต่ ฐานรากคนท้องถิ่น คนที่เกี่ยวข้องทั้งหมด รวมถึงรัฐบาล จะเป็นแกนหลักสำคัญในการจัดกิจกรรม หรือโครงการ ให้ความรู้ ให้คน ท้องถิ่นเขาหวงแหนทรัพยากรท้องถิ่น และเกิดการอนุรักษ์” (P25)

“ผู้ที่เป็นแกนนำอนุรักษ์ได้ดีที่สุด คือ เจ้าของพื้นที่ หรือชาวบ้าน เพราะเขาคือผู้สืบทอด ประเพณีดั้งเดิมที่สำคัญ เขารู้จักพื้นที่ เราควรให้เขามีบทบาทสำคัญที่สุดในการเป็นเจ้าภาพ ในฐานะเจ้าของพื้นที่ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์อย่างแท้จริง” (P31)

“ชุมชน ควรมีบทบาทสำคัญที่สุดในการอนุรักษ์ เนื่องจาก เป็น เจ้าของถิ่น เมื่อเขามีบทบาท ในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อการท่องเที่ยวและอนุรักษ์ เขาจะเกิดการหวงแหนไปในตัว เป็น วิธีอนุรักษ์ โดยให้คนพื้นถิ่นเป็นแกนหลักในการจัดการเอง โดยความร่วมมือ ประสานงานกัน ช่วยของภาครัฐท้องถิ่นและส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ มันจะยั่งยืนกว่าให้ภาครัฐสั่งการให้ชุมชนทำ หากเป็นรูปแบบนั้น ชุมชนจะมีเพียงหน้าที่เหมือนตุ๊กตาเล่นบทบาทตามนโยบายของรัฐ ไม่ เป็นตัวของตัวเอง มันไม่ยั่งยืน โดยสรุปคือ เราควรให้เกียรติชุมชนเป็นแกนกลางหลักในการ อนุรักษ์” (P32)

“หลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่สำคัญที่สุดคือ Host หรือ กลุ่มชุมชนชาวบ้าน ควรส่งเสริมให้เขามีบทบาทสำคัญในการจัดการพื้นที่เขา เพราะเขาจะรู้ว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ สิ่งใดเป็นชนบทที่แท้จริง และสิ่งใดที่จัดการแล้วจะเกิดผลกระทบต่อตัวเขามากน้อยอย่างไร รัฐท้องถิ่น หรือองค์กรต่างๆ ควรร่วมมือประสานในการทำงานร่วมกับชุมชนเหล่านี้ เพื่อการจัดการที่ยั่งยืน” (P34)

(2) เน้นจัดกิจกรรมที่ฟื้นฟู วัฒนธรรมนิยม ตามลักษณะวิถีชาวพุทธมากกว่าการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมปริมาณนักท่องเที่ยว

ผลการวิจัยพบว่า คนในชุมชน ควรเน้นจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูชนบทในพุทธศาสนา หรือทางวัฒนธรรม เพื่อการถ่ายทอดและการอนุรักษ์ รวมไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม อาทิ การเรียนรู้วิถีจัดทำพานใบตองบายศรี เพื่อใช้ในงานบุญและงานในเชิงศิลปวัฒนธรรมต่างๆ หรือการจัดประเพณีต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา หรือแม้แต่การดำเนินการจัดกิจกรรมต่างกายผ้าขึ้นไทยอย่างอิสานไปวัด โดยเน้นการจัดกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนในท้องถิ่นปฏิบัติก่อน ตระหนัก และเห็นคุณค่า เพื่อการสืบทอดชนบดดั้งเดิม และท้ายสุดกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ จะแสดงออกสู่สายตานักท่องเที่ยว มากกว่า การมุ่งเน้นจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมหรือเอาใจนักท่องเที่ยวเพียงฝ่ายเดียว

ดังปรากฏตัวอย่างข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“คนอิสานเรามีความเชื่อและความศรัทธาเชิงพุทธอย่างแรงกล้า คิดว่า สิ่งหนึ่งที่เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ชนบทที่ดีในเชิงพุทธได้ คือ การฟื้นฟู หมายถึงการฟื้นฟูชนบทที่ปู่ย่าตายายกระทำสืบต่อกันมาให้ลูกหลานได้รู้จัก และทำเป็น และสืบทอดต่อกันไปยาวชั่วลูกหลาน เราควรเน้นกิจกรรมเหล่านี้ให้คนในท้องถิ่นทำกัน ไม่เน้นทำกิจกรรมแบบบทบาทสมมติเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามามากๆ” (P07)

“.....ต้องฟื้นฟูและสืบทอดให้ลูกหลานทำพิธีต่างๆ เหมือนที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายได้ทำพิธีไว้ ตัวอย่างเช่น พิธีสู่ขวัญข้าว การไหว้พระแม่ธรณี แม่โพสพ ตอนนี้อย่างพิธีเริ่มสูญหายไป ควรฟื้นฟู อนุรักษ์ ให้ลูกหลานได้สืบทอด มากกว่าการเน้นกิจกรรมเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว” (P08)

“....ต้องสอนคนรุ่นลูกหลานให้เรียนรู้สิ่งที่ปู่ย่าตายายทำไว้ เช่น เมื่อมีงานบุญ งานวันพระ ควรตื่นเช้าทำกับข้าวกันเอง ไปตักบาตรพระ หรือทำบุญอุทิศส่วนกุศล ให้บรรพชนในช่วงเทศกาลสำคัญอย่างวันสงกรานต์” (P10)

“ คิดว่าสิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งคือ ต้องสืบทอด ฟืนฟู เป็นการฟืนฟู เพื่ออนุรักษ์เอาไว้ ให้รุ่นลูกหลาน อย่างภาคอีสาน ที่เราเห็นกันชัดเจนเป็นรูปธรรม คือ การทำบายศรี ใบตองเพื่อใช้ในพิธีงานบุญต่างๆ หรือพิธีกรรมสำคัญ มาตั้งแต่บรรพชนปู่ย่าตายาย ปัจจุบันนี้ จะหาคนมีฝีมือทำบายศรีเป็น ก็จะยากหน่อย เพราะลูกหลานไปทำงานในเมืองกันหมด อย่างแถมนี้ จริงๆ มันเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่ง เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นนะ ก็ควรฟืนฟู เพื่อสืบทอด สอนรุ่นลูกหลาน และให้อนุรักษ์กันไป” (P21)

“เน้นจัดกิจกรรมให้ชาวบ้านได้ตระหนัก อนุรักษ์ และปฏิบัติก่อน เมื่อชุมชนชาวบ้านได้ปฏิบัติ นักท่องเที่ยวได้มาเห็น ก็นับว่าเป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เห็นบรรยากาศที่แท้จริงของคนไทยอีสานเรา” (P24)

“ปัจจุบันมุ่งเน้นการจัดกิจกรรม เพื่อนักท่องเที่ยวเยอะ ทำให้ขั้นตอนในบางประเพณีสูญหายไป ชาวบ้านบางกลุ่มหันมาประกอบธุรกิจ หรือกิจกรรมเพื่อนักท่องเที่ยวอย่างเดียว ส่วนตัวคิดว่าอนุรักษ์คือ การมุ่งเน้นให้ชาวบ้านเริ่มตระหนักและทำก่อน เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้มาเห็นสิ่งที่ดีงาม” (P29)

“นอกจากนี้ เราควรณรงค์ให้ชุมชนจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ ฟืนฟู ขนบที่ดีงาม ตัวอย่างเช่น การแต่งกายด้วยผ้าไทยไปวัด เหมือนอย่างประเทศลาว เขาก็อนุรักษ์ การนุ่งซิ่นไปวัดกัน เมื่อนักท่องเที่ยวมาเห็นถึงวัฒนธรรมที่ดีงามก็ชื่นชม และสะท้อนเป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่นประจำชาติ และแถมยังขายผ้าให้กับนักท่องเที่ยวเป็นของที่ระลึกได้อีก เราควรเริ่มจากให้ชาวบ้านอนุรักษ์สิ่งที่ดีงามก่อน แล้วนักท่องเที่ยวเขาก็จะชื่นชม ปฏิบัติสิ่งที่ดีงามตามมา” (P32)

(3) การพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นให้มีความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวอนุรักษ์ รวมถึงการส่งเสริม
นักปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อต้อนรับและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นให้มีความรู้ เป็นเรื่องสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบ กล่าวคือ เมื่อคนท้องถิ่น มีความรู้ในการตั้งรับจัดการการท่องเที่ยวแล้ว ก็สามารถจัดการพื้นที่ หรือจัดการการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวได้อย่างชาญฉลาด มีความตระหนักร่วมกันเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว รู้แนวคิดในการอนุรักษ์ และสามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (พุทธศาสนา) ได้อย่างสมเหตุสมผล

ดังปรากฏตัวอย่างข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“สิ่งสำคัญคือต้องให้คนในพื้นที่เค้ามีความรู้ ว่าการท่องเที่ยวที่ลดผลกระทบ ต้องเตรียมตัวจัดการอย่างไร เพราะทุกวันนี้ชาวบ้านเขาคิดเองว่า นักท่องเที่ยวมาหลายๆ ก็ดีใจเขาขายของได้ แต่เขายังไม่รู้จักวิธีการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์” (P07)

“...กลุ่มชาวบ้านเขาเห็นนักท่องเที่ยวคือ รายได้ของเขาในเชิงเศรษฐกิจ บางส่วนเขาอาจไม่รู้จักคำว่าจัดการการท่องเที่ยว ส่วนเรื่องการทวงแหวนทรัพยากร เชื่อว่าพื้นฐานเขาทวงแหวนรักษาในทรัพยากรท้องถิ่นเขาอยู่แล้ว แต่ไม่รู้จักในการจัดการ ว่าจะต้องทำอะไร ดังนั้นคิดว่า แนวทางหนึ่งของการอนุรักษ์ คือการให้รัฐบาลท้องถิ่นหรือรัฐบาลที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกับหน่วยงาน อาจจะเป็นสถาบันการศึกษา มาช่วยอบรมให้ชาวบ้านตรงนี้น้อย ให้เขารู้จักการท่องเที่ยว การอนุรักษ์การท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยว จะดีมาก” (P15)

“.....อยากให้รัฐลงทุนกับการพัฒนาคนก่อน เริ่มจากกลุ่มเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างชุมชน เพราะเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันพลังท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในทุกประเภท ไม่ว่าจะ เป็นทางวัฒนธรรม พุทธศาสนา หรือการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพราะถ้าคนในพื้นที่ตระหนัก รับรู้ ความสำคัญของการท่องเที่ยวแล้ว เชื่อว่า เขาก็จะมีกระดุมแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวที่ดีได้ รู้ควรว่า สิ่งไหนควรนำมาใช้ในการท่องเที่ยว สิ่งไหนที่นักท่องเที่ยวควรเคารพในวัฒนธรรมไม่ไปแตะต้อง การท่องเที่ยวก็จะเกิดการอนุรักษ์ไปในตัว” (P26)

“คิดว่าคีเวิร์ดที่สำคัญคือกลุ่มชาวบ้านนี้แหละ เพราะเขาเป็นตัวผลักดันการท่องเที่ยว การท่องเที่ยว จะดีหรือเสียจากผลกระทบ ก็อยู่กับชาวบ้านจัดการระดมสมองระดมความคิดกัน ดังนั้น เขาควรมีคนที่เป็นผู้นำ ชักนำให้เขาจัดการท่องเที่ยวได้ให้ไปในทิศทางที่ดี ก็คือรัฐบาล

ท้องถิ่น และผู้นำท้องถิ่นเขาในแต่ละตำบลชุมชน ลงทุน นำร่องให้เขาจัดการการท่องเที่ยว ให้มีผลกระทบน้อยที่สุด” (P28)

“การพัฒนาคนในชุมชนสำคัญที่สุด ก่อนที่จะผลักดันให้พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ คนก็สำคัญ เพราะคนคือปัจจัยสำคัญในการบังคับทิศทางท่องเที่ยว ถ้าคนในชุมชนมีความรู้ ว่าต้องตั้งรับนักท่องเที่ยวอย่างไร มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมแบบนี้จะจัดการอย่างไรให้คุ้มค่า เกิดประโยชน์ลดผลกระทบ เขาก็จะค่อยๆ ระดมสมองในการออกมาตรการต่างๆ ในชุมชนได้เอง เช่น อาจจะมีป้ายบอกทางนักท่องเที่ยวในชุมชนในวัด ข้อระเบียบเกี่ยวกับการห้ามใช้เสียง การแต่งกายไปวัด หรือ การจัดการเทศกาลประเพณีต่างๆ แบบดั้งเดิม ที่นักท่องเที่ยวเข้าร่วมได้” (P29)

“คิดว่ารัฐบาลท้องถิ่น กับโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัยในเขตใกล้เคียงควรร่วมมือกันในการอบรมคนท้องถิ่นให้รู้จัก การจัดการท่องเที่ยว คือแนวทางอนุรักษ์ในข้อแรกๆ ที่ดีที่สุดก่อนจะไปพัฒนาส่วนอื่นๆ ที่เป็นความเจริญทางวัตถุ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกท่องเที่ยว” (P31)

“.....การพัฒนาทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วนตัว คิดว่าไม่จำเป็นเท่าไร เพราะ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวมาเที่ยว เขาต้องการดูในสิ่งเดิมๆ พื้นถิ่นที่ไม่ต้องการพัฒนามากนัก แต่สิ่งสำคัญที่ต้องการให้พัฒนาคือ พัฒนาการคน คนในชุมชนท้องถิ่นต้องตระหนักร่วมกันก่อน ถึงจะมาร่วมกันสร้าง มาจัดการการท่องเที่ยวให้มีผลกระทบน้อยที่สุด ให้การท่องเที่ยวยั่งยืนได้” (P33)

“รัฐควรมุ่งเน้นในการลงทุนทางด้านการพัฒนาโครงสร้างที่ให้แก่คนในท้องถิ่น ตระหนักถึงทรัพยากรท่องเที่ยวที่ท้องถิ่นตนเองมี ตระหนักถึงความสำคัญ อาจจะทำเป็นโครงการรณรงค์ หรือโครงการประกวด แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธต้นแบบก็ได้ ท้องที่อื่นจะได้มาศึกษาดูงานจัดงาน อย่างที่บอกไปว่าสิ่งสำคัญที่สุด คือสร้างขวัญ สร้างกำลังใจ พัฒนาต้นทุนที่ดีคือคนในชุมชน แล้วการท่องเที่ยวทุกรูปแบบก็จะเกิดการเที่ยวแบบอนุรักษ์ คนในชุมชนช่วยกันดูแล” (P35)

นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่นรุ่นใหม่ อาทิ การอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นรุ่นใหม่ ยุวมัคคุเทศก์ ประจำสำหรับพื้นที่ทางศาสนาแต่ละท้องถิ่นอีกด้วย แต่ทั้งนี้ หากต้องการขยายกลุ่มเป้าหมายให้นักท่องเที่ยวต่างชาติที่สนใจ เข้ามาทัวร์วัดในภาคอีสาน อาจจะต้องมีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในด้านการสื่อสารทางภาษาอังกฤษ

ดังปรากฏตัวอย่างข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“.....เห็นหลายๆที่ ในท้องถิ่นอื่น เขามีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนะ เราคิดว่าสำคัญจำเป็น เวลาเมื่อนักท่องเที่ยวมา มันเป็นเสน่ห์ เห็นเยาวชนชยัน ใจกล้า รับผิดชอบดีมีความรู้ มานำเที่ยวได้ นักท่องเที่ยวเห็นส่วนมากก็จะชอบ รัฐควรจัดการโครงการแบบนี้ แต่แนะนำว่าเยาวชนน่าจะเป็นระดับมัธยมที่ปฏิบัติงานได้จริงนะ เพราะถ้าเป็นเด็กตัวเล็กๆ อาจจะยังเล็กเกินไป” (P01)

“น่าจะให้รัฐบาลจัดโครงการอบรม อาสาสมัคร เยาวชน หรือคนรุ่นใหม่ ที่ต้องการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เวลาที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่มาทำบุญไหว้พระ ก็ให้มีมัคคุเทศก์น้อยไว้คอยแนะนำตามจุดต่างๆ รองรับนักท่องเที่ยวไว้บ้าง ช่วยดึงความน่าสนใจได้ เพราะปัจจุบัน คนที่ทำหน้าที่นี้ในการแนะนำ หรือคุมตามจุดต่างๆ จะเป็นมัคทายก หรือเหล่าญาติโยมที่มีจิตศรัทธา มาช่วยงานวัด เราอยากให้นักรุ่นใหม่ เยาวชน ใส่ใจในพระธรรม พระพุทธศาสนา มาช่วยกันบ้าง วัดเองก็ไม่ถึงกับโครงการอะไรมากนัก คงต้องอาศัยรัฐบาลท้องถิ่นเขาจัดโครงการอบรมให้” (P09)

“.....ส่วนใหญ่เวลามีงานพิธี เทศกาลในวัด หรือมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมวัด ผู้ที่ทำหน้าที่บอกบุญต่างๆ อาจจะเป็นพระภิกษุ หรือมัคทายก ตรงนี้อาจสนับสนุนให้มีอาสาสมัคร เยาวชนท้องถิ่นเข้ามาช่วยวัดบ้างก็ดี” (P12)

การส่งเสริมนักปราชญ์ท้องถิ่น เป็นอีกแง่มุมหนึ่งในการพัฒนาบุคลากรเพื่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยว และช่วยดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยว โดยนักปราชญ์ท้องถิ่น ในแต่ละพื้นที่ สามารถปฏิบัติหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว เป็นตัวนำที่สามารถสร้างเสน่ห์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ เนื่องจากเป็นผู้ที่สะสมความรู้ ทั้งในเชิงภูมิปัญญาท้องถิ่น ความผูกพันของชุมชนกับพุทธศาสนาหรือวัด และเรื่องเล่า ตำนานต่างๆ โดยการสืบทอดความรู้วิถีการดำรงกล่าวมาจากบรรพบุรุษ ตัวอย่างนักปราชญ์ท้องถิ่น ที่ปรากฏในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเภทพุทธศาสนา คือ มัคทายก ในบางวัด ที่มีความรู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ทั้งกิจกรรมที่วัดร่วมกับชุมชน ความรู้ในเชิงพุทธศาสนา ธรรมะ หลักการปฏิบัติธรรม สถานที่ รวมถึง กิจกรรมที่ทางพุทธศาสนานุญาตให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมประเพณีพุทธศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยว

ดังปรากฏตัวอย่างข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“.....สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ พัฒนาคณะท่องเที่ยว ยิ่งถ้าอยากให้มีการขยายกลุ่มเป้าหมายมารับนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยว ก็น่าจะมีการอบรมภาษาเบื้องต้นให้คนในวัด หรือส่งเสริมให้มี

นักปราชญ์ท้องถิ่น เป็นชาวบ้าน ให้ความรู้นักท่องเที่ยว เกี่ยวกับการปฏิบัติตน ข้อห้าม รวมถึงเล่าเรื่องต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวน่าจะสนใจ” (P06)

“สิ่งหนึ่งสำคัญ คือ ชาวบ้านที่มีความรู้ในเชิงพุทธศาสนา อาจจะเคยบวชเรียนเป็นพระมาก่อน หรือเป็นอาสาสมัคร เข้ามาช่วยวัดในรูปแบบต่างๆ ซึ่งกลุ่มคนพื้นที่นี้ น่าส่งเสริมให้เป็นปราชญ์ท้องถิ่น เวลาที่นักท่องเที่ยวมา สนใจความรู้เกี่ยวกับวัด โบราณสถาน หรือสนใจเรื่องพุทธศาสนา ธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า นักปราชญ์ท้องถิ่นก็จะสามารถอธิบายให้นักท่องเที่ยวฟังได้อย่างมีเสน่ห์” (P17)

“เสน่ห์ของการทัวร์วัดคือ มีคนท้องถิ่นที่มีความรู้มาต้อนรับ ควรส่งเสริม มีคนยาก หรือเยาวชน หรือคนท้องที่ที่มีจิตอาสา และมีความรู้ดี ในเรื่องธรรมะ เรื่องตำนานเรื่องเล่าให้นักท่องเที่ยวฟัง เป็นปราชญ์ชาวบ้าน” (P24)

“ส่วนใหญ่ในแต่ละวัด จะมีคนที่มีความรู้ รู้ทั้งในเรื่องขั้นตอนพิธีทางพุทธศาสนา รู้เกี่ยวกับเรื่องของพระ เกี่ยวกับข้อควรปฏิบัติของญาติโยมเวลามาทำบุญที่วัด ส่วนใหญ่จะเป็นคนยาก ไม่ก็ลูกวัด ควรส่งเสริมให้เขามีโอกาสพบปะ จัดการการท่องเที่ยววัด” (P26)

โดยสรุป การพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญในการให้คนในพื้นที่เข้าใจรูปแบบการจัดการ ฐึ้นแนวทางการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ถูกต้อง การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักท่องเที่ยว และตระหนักถึงคุณค่าของพุทธศาสนา และนำพุทธศาสนามาใช้ในแง่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม และมีผลกระทบให้น้อยที่สุด

(4) การได้รับจัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยว หรือ สิ่งอำนวยความสะดวกอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ผลการวิจัย พบว่า รัฐบาลท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยว อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ซึ่งในภาคอีสาน ยังมีพื้นที่วัดอีกหลายแห่ง ที่จะเป็นเสน่ห์ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ แต่ทั้งนี้ ยังอยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ยากที่นักท่องเที่ยวจะเข้าถึง และเงินบริจาคตามความศรัทธา ก็ยังมีน้อย ทั้งๆ ที่อาจเป็นวัดที่สามารถเป็นเสน่ห์ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ดี เนื่องจากเงียบสงบ ทำ ในขณะที่บางแหล่งท่องเที่ยว มีการปรับปรุงได้ดี เนื่องจากมีเงินบริจาคเพื่อการจัดการปรับปรุงวัดค่อนข้างมากตามความศรัทธา และได้รับความนิยมน

ดังนั้น จึงควรมีการจัดสำรวจ พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่น่าสนใจเพิ่มเติม เพื่อให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณสร้าง ถนน หรือ จัดการสาธารณูปโภคพื้นฐาน ให้กับแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพิ่มเติม โดยอาจส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภท Unseen ในลักษณะที่รัฐบาลเคยทำการตลาดมาก่อนหน้านี้

ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ก็เช่นกัน อาทิ ป้ายบอกทางบางแห่งชำรุด ส่งผลให้นักท่องเที่ยวพลัดหลง หรือเดินทางไปผิดเส้นทางบ่อยครั้ง ควรได้รับจัดสรรงบประมาณเพื่อแก้ไข การทำป้ายบอกทางควรมีการแจ้งกำกับทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น ที่จอดรถ การจัดระเบียบร้านค้าในแหล่งท่องเที่ยว ควรคำนึงถึงลักษณะเป็นมิตรกับธรรมชาติ มากกว่า การค้าขายตลาดนัดที่จอแจ และการปรับปรุงห้องน้ำสาธารณะของวัดในหลายๆ แห่ง เพื่อสุขอนามัยและเป็นมาตรฐานที่ดี

นอกเหนือจาก การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นแล้ว ผลการวิจัยยังพบว่า ควรมีงบประมาณจัดสรรพัฒนาทางการ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กล่าวคือ เน้นประชาสัมพันธ์ทั้งให้เจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวด้วยทั้งสองฝ่าย ในส่วนของเจ้าบ้าน ให้เขาตระหนัก หวงแหน รู้คุณค่าทรัพยากรที่มีคุณค่าของตนเองในเชิงพุทธศาสนา ที่ควรสืบทอด และ ในส่วนของนักท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยว เที่ยวอย่างมีสำนึก เคารพในวัฒนธรรมพื้นถิ่น

ดังปรากฏตัวอย่างข้อมูลจากการสัมภาษณ์นี้

“อยากให้รัฐจัดสรรงบประมาณเรื่องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ทั่วถึง บางทีเรามีวัดเล็กๆที่อยู่ในที่กันดาร แต่มีความน่าสนใจ นักท่องเที่ยวยังไม่ถึงเพราะถนนหนทางไม่ดี ระบบสาธารณูปโภคก็ยังไม่ปรับปรุง ทั่วๆที่จริงมีความเงียบสงบ ดึงดูดนักท่องเที่ยวไปเที่ยวและปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี” (P03)

“อยากให้คนที่เกี่ยวข้องมาลงงบในการโปรโมตชุมชนเราให้คนทั่วไปรู้จักมากขึ้น ชุมชนเรามีของดี มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนทั่วไปมากราบขอพร มีผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชน ผ้าไหม ผ้าฝ้ายทอมือ ผ้าย้อมคราม อยากให้เขามาช่วยโปรโมตเยอะๆ เพราะผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นรายได้หลักของเรา” (P08)

“.....อยากให้นักท่องเที่ยวมาช่วยเราเยอะๆในช่วงที่เราว่างเว้นจากการทำนา ถ้ามีนักท่องเที่ยวมา เราก็มียายได้ มีเงินไปทำมาหาเลี้ยง จุนเจือครอบครัวเรา แต่ละครักก็ต้องมีภาระ ต้องส่งลูกเรียนให้ได้การศึกษาที่ดี จะได้ไม่ลำบากเหมือนรุ่นเรา ถ้ารัฐเขาช่วยออกสื่อให้ให้นักท่องเที่ยวมา เราก้ยินดีต้อนรับด้วยมิตรไมตรี เหมือนเขามาช่วยเรา มาอุดหนุนกินใช้จ่ายในชุมชนเรา” (P09)

“ถ้าอยากเปิดรับนักท่องเที่ยวต่างชาติให้มีมากขึ้น ควรเร่งพัฒนาหลายจุดให้เป็นไปตามมาตรฐาน อาทิ ป้ายบอกทาง ควรมีทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษกำกับบอก เส้นทาง ป้ายบอกทางบางแห่งที่ชำรุด ก็ควรปรับปรุง วัดใดได้รับความนิยม ควรมีการจัดผังจราจร การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อวัน รวมถึง จัดการที่จอดรถให้เป็นระเบียบเรียบร้อย นักท่องเที่ยวได้ไม่แออัดเดินไป และไม่มีผลกระทบมากนัก” (P11)

“อยากให้รัฐบาลจัดสรรปรับปรุงพวกสิ่งอำนวยความสะดวกกับนักท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ เพราะส่วนใหญ่ คนจะกล่าวขานกันว่า ห้องน้ำวัดมักจะสกปรก ไม่น่าเข้า อยากให้สำรวจและจัดการ อย่างจริงจัง เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มา มีทัศนคติใหม่ว่า เมื่อมาเที่ยววัดแล้วสามารถเข้าห้องน้ำได้อย่างสะดวกใจ” (P15)

“อยากให้ช่วยเรื่องประชาสัมพันธ์งานต่างๆ ทั้งงานบุญใหญ่ และงานบุญท้องถิ่น ให้คนในท้องถิ่นมากขึ้นเรื่อยๆ ก่อน แดงผ้าไทยนุ่งขึ้นเข้าวัดก็ได้ ประชาสัมพันธ์บอกคนในเราก่อน เพราะบางครั้งเสน่ห์ของพื้นที่อีสานอยู่ที่งานบุญท้องถิ่นในเขตเล็กๆนี้ นักท่องเที่ยวก็อยากมาดูกัน” (P17)

“รัฐบาลที่เกี่ยวข้องควรต้องมาช่วยทำตลาด ประชาสัมพันธ์ให้กับท้องถิ่นเรื่อยๆ ไม่เฉพาะท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธต่างๆ เท่านั้น ควรกระจายงบในการสนับสนุนไปเรื่อยๆ ถึงวัดที่อยู่ห่างไกลออกไปนอกตัวเมืองด้วย” (P18)

“ควรเน้นการทำการตลาดทั้งฝั่งเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ เพราะการท่องเที่ยวแบบมีผลกระทบต่อท้องถิ่นที่สุดคือ ต้องช่วยกันทั้งเจ้าบ้านด้วย รู้จักตระหนัก หวงแหนจัดการทรัพยากร สืบทอดประเพณี และนักท่องเที่ยวด้วย เที่ยวแบบมีจิตสำนึก” (P20)

“รัฐบาลในระดับท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวหรือมาร่วมเทศกาลต่างๆ อยู่แล้ว สิ่งสำคัญนอกจากโปรโมตให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวกันเรื่อยๆ คือ การโปรโมตในเชิงการท่องเที่ยววัฒนธรรม อนุรักษ์ เช่น การเชิญชวนใส่ผ้าไทยผ้าไหมผ้าฝ้ายท้องถิ่น ไปงานบุญงานวัด การอนุรักษ์ประเพณีพื้นถิ่นให้นักท่องเที่ยวได้มาเห็นและได้รับประสบการณ์ที่มีค่ากลับไปบอกต่อ” (P29)

“.....สิ่งสำคัญที่รัฐท้องถิ่นควรทำ คือ สนับสนุนและอัดฉีดงบประมาณในการทำการตลาดเชิงอนุรักษ์ท้องถิ่นเรื่อยๆ โดยเฉพาะทำการตลาดกับคนอีสานเองก่อน ภาคอีสานมีประเพณีพื้นถิ่นและสิ่งต่างๆ ที่น่าสนใจไม่น้อย อยากให้ลงทุนโปรโมต ทำการตลาด ให้คนอีสานได้ภูมิใจในความมีวัฒนธรรมอันโดดเด่นของตนเอง และ โปรโมตให้นักท่องเที่ยว ได้เห็นความงามของวัด ของศิลปวัฒนธรรมต่างๆ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคอีสาน” (P31)

(5) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นแรงจูงใจให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์ หรือกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักท่องเที่ยว

ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว สำหรับชุมชน เพื่อกระตุ้น และมีแรงจูงใจในการอนุรักษ์ อาทิ หมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบอนุรักษ์ การจัดประกวดหมู่บ้านที่มีการแต่งกายด้วยผ้าไทยดีเด่น การจัดประกวดตัวอย่างหมู่บ้านหรือชุมชนที่สืบทอดพุทธศาสนาได้ดี เพราะจะทำให้ชุมชนมีความภาคภูมิใจที่จะสืบทอดปฏิบัติวัฒนธรรมอันดีงามของตน และเผยแพร่วัฒนธรรมดีงามให้นักท่องเที่ยวได้ชม

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนเรียนรู้ และซาบซึ้งในแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา หรือวัฒนธรรม ช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและ

ตระหนักถึงคุณค่าในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน
แ่งมุมอื่นๆ

ดังปรากฏตัวอย่างข้อมูลในการสัมภาษณ์ดังนี้

“ถ้าเราพยายามหากิจกรรมที่ชาวบ้านกับนักท่องเที่ยวร่วมมือกันอนุรักษ์วิถีไทย วัฒนธรรม
ไทยก็จะดี อย่างบางหมู่บ้าน ทำนาเลี้ยงควาย ก็อาจจะเปิดให้นักท่องเที่ยวไปดู วิถีชีวิต
รวมถึงวิถีเราชาวพุทธด้วย มีตักบาตรพระ เลี้ยงพระเพล งานบุญ ประเพณีต่างๆที่วัด” (P11)

“ส่วนใหญ่คนชอบมาปฏิบัติธรรม ทั้งไทยทั้งฝรั่ง ควรส่งเสริมตรงนี้เยอะๆ จัดการท่องเที่ยวให้
มีกิจกรรม มีสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม แสดงชัดๆว่าภาคอีสานเรามีความโดดเด่นในการ
ท่องเที่ยวเชิงพุทธ” (P15)

“มีฝรั่งส่วนหนึ่งสนใจพระพุทธศาสนา บางวัดมีการบวชให้พระที่เป็นต่างชาติ ท่านก็จะ
สามารถบรรยายเผยแผ่ธรรมะ และวัฒนธรรมแบบพุทธศาสนาให้ต่างชาติคนอื่นได้ อยาก
ให้โปรโมต กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมเยอะๆ เพื่อให้เขาารู้ เข้าใจถึงแก่นแท้ของพุทธ
ศาสนา เข้าใจถึงความสงบสุขในการปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนา” (P19)

“.....จัดกิจกรรมให้ชุมชนเขานุรักษ์ด้วย ชาวบ้านชอบรางวัล แรงจูงใจ เช่นอาจจัดประกวด
หมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธ เหมือนอย่างที่ผ่านมาเวลาประกวดหมู่บ้านโฮมสเตย์
ชาวบ้านชุมชนจะกระตือรือร้นในการเฝ้าหาความรู้ และปฏิบัติตามมาตรฐานได้ดีมาก และเมื่อ
ได้รางวัล เขาก็ภูมิใจ บอกต่อลูกหลานให้รักษาแชมป์ไว้ โดยการทำให้แบบนั้นแบบนี้ มันนับเป็น
การอนุรักษ์ไปในตัว” (P21)

“อีกทางหนึ่งนารอนุรักษ์ขนบ ประเพณีดั้งเดิมอันดีงามในพุทธศาสนาไว้ก็คือ หากิจกรรม
แบบสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติ เช่น ขวนเขาตักบาตรเช้า ก็สอนให้เขารู้ถึงอาหาร
พื้นถิ่นในการตักบาตร อาหารอะไรควรทำถวายแก่พระสงฆ์ อธิบายถึงเหตุที่พระสงฆ์เดินรับ
บิณฑบาตรเช้า เราใส่บาตรแล้วได้อะไร ต้องตื่นเช้ามาทำกับข้าวใส่บาตร ถ้าทำแบบนี้
นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะพวกฝรั่ง จะได้รับรู้ซึ่งถึงแก่นแท้ของวัฒนธรรมไทย และ
พระพุทธศาสนา” (P30)

“เราควรพยายามสืบทอดการอนุรักษ์ผ่านรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ ควรจัดกิจกรรมทั้งใน ส่วนชาวบ้านชุมชน กระตุ้นให้เขาเกิดการอนุรักษ์ เช่น กิจกรรมสืบสานไทย แต่งกายไทย อย่างเหมาะสม ไปทำบุญที่วัด หรือ กิจกรรมการเรียนรู้การทำใบตองบายศรี หรือ กิจกรรมที่ จัดให้ชาวต่างชาติมาเรียนรู้ ร่วมกับคนไทยด้วย มาอยู่มาเรียนรู้กับชาวบ้านด้วย ตั้งแต่ ทำอาหารไทยเพื่อไปถวายเพลพระก็ได้ ร้อยมาลัยถวายพระก็ได้ พับกลีบบัวใส่แจกันในโบสถ์ หรือกิจกรรมพวกปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิ ชาวต่างชาติก็ชอบเยอะ พอต่างชาติมาได้ทำกิจกรรม ดึงดูดต่างๆ เหล่านี้ เขาก็กลับไปบอกต่อกัน ถ่ายรูปลงโซเชียลกัน มันเป็นหนทางทำการ ประชาสัมพันธ์ไปในตัว และเกิดการอนุรักษ์ด้วย” (P35)

จากผลของการวิจัยดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า แนวทางในการอนุรักษ์ขนบ ประเพณีที่ดีที่สุด คือการ ให้เจ้าบ้านตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรที่มี สืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามผ่านกิจกรรมต่างๆ อันเกี่ยวกับการ อนุรักษ์ขนบในพระพุทธศาสนา รวมถึงการสร้างเครือข่ายภาคท่องเที่ยว เพื่อร่วมกันผลักดันในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 ความมุ่งหมายของงานวิจัย

งานวิจัยเรื่อง แนวทางอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมในพระพุทธศาสนา เมื่อนำพุทธศาสนามาเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีความมุ่งหมายสำคัญในการศึกษาวิจัยทั้งหมด 2 ประเด็นหลักด้วยกันดังนี้คือ

(1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ท่องเที่ยว และสรุปประเด็นผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชาวพุทธที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อนำพระพุทธศาสนาไปใช้ในการท่องเที่ยวโดยภาพรวมในประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มคลัสเตอร์วิจัย

(2) เพื่อหาข้อสรุป หรือข้อกำหนดแนวทางอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา เมื่อนำพุทธศาสนาไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว พร้อมกับรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมในพุทธศาสนา

5.2 ขอบเขตของการวิจัย

สำหรับขอบเขตการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถอธิบายเป็นประเด็นหัวข้อได้ดังนี้

5.2.1 ขอบเขตพื้นที่วิจัยและเนื้อหาการวิจัย

การวิจัยนี้ มีขอบเขตพื้นที่ศึกษาใน 3 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ อุตรธานี ขอนแก่น และอุดรธานี ทั้งนี้เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีสถิตินักท่องเที่ยวสูงสุด (ในรอบปีที่จัดทำโครงการวิจัย) ซึ่งอาจด้วยปัจจัยการคมนาคมขนส่งทางอากาศที่มีท่าอากาศยานรองรับ ทำให้ปริมาณนักท่องเที่ยวเข้าค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ผู้วิจัยจึงเลือกสามจังหวัดนี้เพื่อเป็นตัวแทนของขอบเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีภาพลักษณ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

สำหรับเนื้อหาการวิจัยเล่มนี้ ศึกษาภายใต้ขอบข่ายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทฤษฎีการอนุรักษ์ การท่องเที่ยว และการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทฤษฎีความดั้งเดิม ความแท้จริงในทางการท่องเที่ยว

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือก กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวทั้งหมด ใน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด ทั้งนี้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นั้น ผู้วิจัยได้ยึดตาม หลักองค์การท่องเที่ยวโลก (2544) ที่กล่าวไว้ว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จัดการการท่องเที่ยว และมีส่วนรับผิดชอบ และส่วนได้รับรายได้ ผลพลอยได้ หรือ ผลกระทบจากการท่องเที่ยว ทั้งนี้มีทั้งหมด 5 กลุ่มประเภทได้แก่ ได้แก่ กลุ่มรัฐบาลทั้งในระดับชาติและ ท้องถิ่น กลุ่มประกอบธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว กลุ่มองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร กลุ่มนักวิชาการหรือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว กลุ่มชุมชนเจ้าของพื้นที่และนักท่องเที่ยว

สำหรับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวเฉพาะในเขตจังหวัด ขอนแก่น อุบลราชธานี และอุดรธานี ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ รวม 35 คน โดยมูลเหตุในการเลือก จำนวนที่ 35 คนเนื่องจากเหตุผลสองปัจจัยดังนี้

(1) ปัจจัยด้านระยะเวลาวิจัย ผู้วิจัยมีระยะเวลาในการปฏิบัติการวิจัย ให้ครบตามกำหนดระยะเวลา รวมจำนวน 1 ปี และ ระยะเวลาที่สามารถขยายต่อ กรณีเก็บข้อมูลให้สมบูรณ์อีก 1 ปี (ตามสัญญาวิจัย) รวม ระยะเวลาศึกษาทั้งสิ้นรวมจำนวน 2 ปี งบประมาณ ทำให้มีเวลาจำกัดในการเก็บข้อมูลที่กลุ่มตัวอย่าง 35 ท่าน

(2) ปัจจัยด้านขนาดของโครงการวิจัย โครงการวิจัย มุ่งเน้นการศึกษา สามเขตจังหวัดในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อุดรธานี ขอนแก่น และจังหวัดอุบลราชธานี อันเป็นตัวแทนประชากรที่ดีของการ ท่องเที่ยวเชิงพุทธภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด ซึ่งนับว่า เป็นงานวิจัยขนาดกลาง ซึ่งจะมีขนาดกลุ่ม ตัวอย่างที่ 30-50 ท่าน (เมสัน 2010; บริทเทน 1995)

ในกลุ่มจำนวน 35 ท่านนี้ ผู้วิจัยสามารถแจกจ่ายละเอียดสรุปได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน แบ่งเป็น กลุ่มรับผิดชอบนโยบายการท่องเที่ยว ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น อาทิ กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา การ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาเหตุที่เลือกกลุ่มนี้ ในจำนวน 10 ท่านเนื่องจาก มีความรู้โดยตรงในเชิง นโยบาย กฎหมายและรวมถึงรับผิดชอบโดยตรงด้านการจัดการท่องเที่ยว การตลาดท่องเที่ยว

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้แทนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางด้านพุทธศาสนา ได้แก่ พระสงฆ์ ฆราวาส ในเขต พื้นที่วิจัยจำนวน 10 คน สาเหตุที่เลือกจำนวนกลุ่มคนที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาจำนวน 10 ท่านเนื่องจาก

เป็นผู้ที่รับผิดชอบโดยตรงในพื้นที่เขตพุทธศาสนา ย่อมมีความรู้ดีในการจัดการนโยบายพื้นที่ การอนุรักษ์ขนบ ผลกระทบของนักท่องเที่ยวต่อการมาเยือนพื้นที่ทางพุทธศาสนาโดยตรง

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่วิจัย จำนวน 5 คน สาเหตุที่เลือกกลุ่มนี้จำนวน 5 ท่านเนื่องจาก เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่นี้โดยตรง ซึ่งจะได้รับทราบข้อมูลทางด้านสถานการณ์การท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่นิยมมา และโปรแกรมทัวร์เชิงพุทธศาสนา เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบ

กลุ่มที่ 4 กลุ่มผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่วิจัย จำนวน 5 คน สาเหตุที่เลือกกลุ่มนี้จำนวน 5 ท่าน เนื่องจาก กลุ่มผู้นำชุมชน นับเป็นเจ้าของพื้นที่ ที่รับทราบดีในด้านการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีมา

กลุ่มที่ 5 กลุ่มนักวิชาการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน สาเหตุในการเลือกนักวิชาการท่องเที่ยว เนื่องจาก มีองค์ความรู้ในเชิงวิชาการ งานวิจัยในศาสตร์การจัดการการท่องเที่ยว

5.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 35 ท่าน ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ คือ

- (1) แบบสัมภาษณ์ พร้อมแนบ แบบขออนุญาตเก็บข้อมูลจากหน่วยงานของผู้วิจัย คือ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
- (2) แบบยินยอมการให้สัมภาษณ์ (Consent form) เพื่อให้ผู้วิจัยมั่นใจว่า กลุ่มตัวอย่าง ยินยอมและเต็มใจในการอนุญาตเปิดเผยข้อมูลเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลวิจัยได้ในลำดับถัดไป
- (3) แบบบันทึกการสังเกตการณ์ (Observation form) เป็นแบบบันทึกการสังเกตระหว่างผู้วิจัย สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เพื่อบันทึกเหตุการณ์ หรือความผิดปกติที่เกิดขึ้นในขณะที่กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูล

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

สำหรับแนวทางการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือข้างต้น ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือดังกล่าวไปตรวจสอบตามขั้นตอน ทั้งการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) กล่าวคือ ตรวจสอบเช็คข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่า ถ้าต่างบุคคล ต่างสถานที่กัน ภายในเขตพื้นที่วิจัยเดียวกันนั้น จะให้ข้อมูลแตกต่างกันมากหรือไม่ และมีการตรวจสอบโดยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ (methodological triangulation) เช็คข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ พร้อมกับการสังเกตการณ์ ว่าตรงกันหรือไม่เพื่อให้คุณภาพของเครื่องมือมีความเที่ยงตรง แม่นยำมากขึ้นเช่นเดียวการวิจัยเชิงปริมาณ

หลังจากนั้นขั้นตอนท้ายสุดก่อนลงสัมภาษณ์จริง ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปทดลองเก็บข้อมูลกับกลุ่มนักวิชาการท่องเที่ยว มทร.พระนครจำนวน 5 ท่าน หลังจากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาการท่องเที่ยวจำนวน 2 ท่าน ทบทวนและตรวจสอบประเมินคุณภาพเครื่องมือในลำดับสุดท้ายก่อนเก็บข้อมูลภาคสนามจริง

5.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบการวิเคราะห์แก่นสาระ หรือ Thematic Analysis โดยมีขั้นตอนระเบียบวิธีการโดยย่อดังนี้

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวทางในการวิเคราะห์ โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในแต่ละข้อ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (ถอดเทปและเรียบเรียงภาษาแล้ว) มาจัดเรียงเป็นระบบข้อมูล ให้เป็นหมวดหมู่ โดยทั้งนี้อาจมีการลดทอนของข้อมูลในส่วนที่มีใช้เนื้อหาสาระลงไป หลังจากนั้น ผู้วิจัยทำการกำหนดดัชนี (code) ข้อข้อมูลแต่ละชุดที่จัดเรียงไว้

หลังจากขั้นตอนในการกำหนดดัชนี Code แล้ว ผู้วิจัยใช้ความรู้ และประสบการณ์ส่วนตัวพื้นฐานของผู้วิจัยที่มีความรู้ในด้านการจัดการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงศาสนา มาตีความ (Interpret) เรียบเรียงเป็นชุดข้อมูลแปลผล เป็นผลการวิจัย แยกแต่ละข้อ ยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสรุปข้อมูลวิจัย โดยนำข้อมูลผลวิจัยในแต่ละด้าน มาวิเคราะห์เปรียบเทียบเชิงอภิปราย กับงานทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเบื้องต้น

5.3 สรุปผลวิจัย

จากผลการวิจัยโดยกระบวนการเชิงคุณภาพดังกล่าว สามารถสรุปผลตามจุดประสงค์ของงานวิจัยจำนวน 2 ข้อหลักได้ ดังนี้

5.3.1 วิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยว และสรุปประเด็นผลกระทบด้านสังคม-วัฒนธรรม เมื่อนำพระพุทธศาสนาใช้ในการท่องเที่ยว

สำหรับสถานการณ์การท่องเที่ยว ทัวไปในภาคอีสาน ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดในกลุ่มคลัสเตอร์วิจัย ได้แก่ อุบลราชธานี อุดรธานี และขอนแก่น เป็นจังหวัดที่มีสถิตินักท่องเที่ยวเข้ามาค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับกลุ่มจังหวัดอื่นๆ ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องจาก เป็นจังหวัดที่มีท่าอากาศยาน จึงเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวเข้ามาสูงสุด ทั้งนี้การเดินทาง อาจเป็นการเดินทางกลับภูมิลำเนา การเดินทางเข้ามาเพื่อเป็นจุดแวะพักผ่านไปยังจังหวัดอื่น ใกล้เคียง หรือเป็นจุดแวะพักผ่านเพื่อข้ามไปยังประเทศเพื่อนบ้าน (ประเทศลาว)

ส่วนสถานการณ์เกี่ยวกับนักท่องเที่ยว ผลวิจัยปรากฏว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวโดยมีจุดประสงค์หลัก ทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ตามที่พื้นที่ภาคอีสานมีจุดการตลาดของตนเองที่การท่องเที่ยวประเภทนี้อยู่แล้ว เนื่องด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของทางภาคอีสานจะเป็น การท่องเที่ยววัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา วิถีพื้นบ้าน ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวส่วนใหญ่ จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวที่มีพื้นถิ่นในภาคอีสาน นักท่องเที่ยวไทยต่างถิ่นมีจำนวนหนึ่งเข้ามาบ้าง ส่วนใหญ่มาทัวร์ไหว้พระ ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามความเชื่อส่วนบุคคล สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีบ้างจำนวนหนึ่ง นักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่จะนิยมใช้เส้นทางในกลุ่มจังหวัดคลัสเตอร์วิจัย (อุดรธานี อุบลราชธานี และขอนแก่น) เป็นจุดแวะพักผ่านเพื่อเดินทางต่อไปยังจุดหมายปลายทางอื่นใกล้เคียง อาทิ เดินทางไปเที่ยวจังหวัดหนองคายและข้ามไปยังพรมแดนไทย-ลาว

สถานการณ์ด้านกระแสการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาภาคอีสาน จะเน้นการท่องเที่ยวตามความเชื่อ ทั้งความเชื่อในการกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ที่ตนเคารพนับถือ พระเกจิอาจารย์ที่ตนเองเลื่อมใสเคารพบูชา บ้างก็เดินทางมาบนบานสาธยายให้โชคแก่ตน รวมถึงความเชื่อในสิ่งเร้นลับที่เชื่อมโยงเรื่องราวกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนา อาทิ ความเชื่อเรื่องพญานาค ทำให้กระแสการท่องเที่ยวในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาจนปัจจุบัน คนนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวตามความเชื่อ ที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา รวมถึงเดินสายทัวร์บุญ

สำหรับประเด็นผลกระทบทางด้านสังคมวัฒนธรรม ผลการวิจัยสามารถสรุป ได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จำนวน 19 ท่าน (คิดเป็นร้อยละ 54.28) มีความเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา มิได้ก่อให้เกิดผลกระทบในการเปลี่ยนแปลงชนบ หรือวิถีชีวิตมากนัก การดำเนินวิถีชีวิตยังคงอยู่ด้วยการสืบทอดของบรรพชน จากรุ่นสู่รุ่น และมีความเห็นว่า การท่องเที่ยว ยังก่อให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจของในแต่ละพื้นที่ ในขณะที่ ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 16 ท่าน (คิดเป็นร้อยละ 45.72) มีความเห็นว่า เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามามากเกินไป ส่งผลกระทบด้านการเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวมากขึ้นและวัฒนธรรมชนบประเพณีบางอย่างเลือนหายไป รวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่นปัญหาขยะ ปัญหาพุทธพาณิชย์ ปัญหาการสัมปทานพื้นที่บางแห่งเพื่อผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งรายละเอียดเหตุผลของผลการวิจัย สามารถแจงสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 จำนวน 19 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 54.28 เห็นถึงข้อดีของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา มากกว่าผลกระทบในด้านลบผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มนี้สรุปว่า การนำศาสนามาใช้ในเชิงพุทธศาสนา เป็นข้อดีมากกว่าการได้รับผลกระทบทางด้านลบ เพราะถือเป็นการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวไทย กิจกรรมเข้าวัด ปฏิบัติธรรม ไหว้พระ สวดมนต์ ทำบุญ ตามหลักพุทธศาสนิกชน นับเป็นกิจกรรมสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยอย่างหนึ่ง อีกทั้งชุมชน ก็มีเศรษฐกิจหมุนเวียนจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ยอมรับในเรื่อง ชนบต่างๆ ในพระพุทธศาสนา อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยบ้าง แต่ทั้งนี้สรุปว่า การท่องเที่ยว ไม่ได้ส่งผลกระทบในเชิงลบมากนัก จะส่งผลเชิงบวกในด้านเศรษฐกิจอันดีต่อพื้นที่นั้นๆ มากกว่า

กลุ่มที่ 2 จำนวน 16 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 45.72 มองเห็นถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ว่าเป็นผลกระทบในเชิงการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม และปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า มีการนำศาสนามาใช้ในเชิงพุทธ อาทิ บูชาเครื่องรางสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือของขลัง หรือรูปเหมือนจำลอง พระเครื่องต่างๆ จากพระเกจิอาจารย์ชื่อดัง มีการนำมาจำหน่ายในราคาที่แตกต่างกัน ส่วนปัญหาที่เป็นผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม มีปัญหาการจราจร และปัญหาขยะในช่วงเทศกาลท่องเที่ยว เทศกาลวันหยุดยาว การที่นักท่องเที่ยวเข้ามามาก ทำให้ขั้นตอนในบางประเพณีมีการเลือนหายไป มีการจัดขึ้นเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังรวมถึงปัญหา ด้านการสัมปทานพื้นที่เพื่อผลประโยชน์การท่องเที่ยวในพื้นที่บางแห่ง และปัญหาด้านการส่งเสริมการตลาดสำหรับแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง ยังไม่จริงจังเท่าที่ควร

5.3.2 แนวทางอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา เมื่อนำพุทธศาสนาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผลการวิจัยสามารถสรุป ข้อสรุป แนวทางการอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา เมื่อนำพุทธศาสนาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ 5 ข้อดังนี้

- (1) เน้นความร่วมมือของภาคีเครือข่ายท่องเที่ยว โดยเน้นชุมชนเป็นเจ้าของหลักที่มีบทบาทสำคัญหลักในการดำเนินกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ ในการจัดทำโครงการต่างๆ หรือความร่วมมือต่างๆ ในการเฝ้าระวัง หรือจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และร่วมกันในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงพุทธให้เป็นไปในแนวทางการอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบและวัฒนธรรมอันดีงาม
- (2) เน้นจัดกิจกรรมที่ฟื้นฟู ขนบวัฒนธรรมในวิถีชาวพุทธมากกว่าการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวมากเกินไป เน้นให้คนในพื้นที่ตระหนัก รู้คุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว เน้นประชาสัมพันธ์กิจกรรมให้เจ้าบ้านปฏิบัติ เพื่อสืบทอดสิ่งที่ดีงามตามวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา มากกว่า การเน้นกิจกรรมเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยวและเน้นให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะในปริมาณที่มากเกินไป
- (3) การพัฒนาบุคลากรท่องเที่ยว และนักปราชญ์ท้องถิ่น อาทิ การพัฒนายุวมัคคุเทศก์ รวมถึง การพัฒนาคนในชุมชนให้พร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ทั้งนี้ยังรวมถึงการพัฒนา อบรมให้บุคลากรท้องถิ่นเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวแบบลดผลกระทบ และยั่งยืน

- (4) การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการจัดการท่องเที่ยวในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยว ในแต่ละส่วนภาคอย่างเท่าเทียมกัน การทำการตลาดการท่องเที่ยวท้องถิ่นในเชิงอนุรักษ์ รวมถึง การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นที่รับผิดชอบพื้นที่ท่องเที่ยว ให้ตระหนัก และเข้าใจ รวมถึงยินดีในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- (5) การเน้นการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์ หรือ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักท่องเที่ยว มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมระหว่างเจ้าบ้าน (ชุมชน) และนักท่องเที่ยว เช่น ทางฝั่งชุมชน อาจมีการจัดกิจกรรม โครงการหมู่บ้านวิถีพุทธตัวอย่าง หมู่บ้านดีเด่นด้านวัฒนธรรม เพื่อเป็นแรงจูงใจ แก่ชุมชนให้เกิดการทำกิจกรรมและพัฒนาสิ่งต่างๆ ในเชิงรักษาขนบ และอนุรักษ์อย่างยั่งยืน รวมถึงสร้างสรรค์กิจกรรมสร้างสรรค์แบบพุทธศาสนา อันติงาม แก่นักท่องเที่ยวด้วย เช่น การปฏิบัติธรรม ศึกษาธรรมะ หรือการเรียนรู้ การทำอาหาร เพื่อสำหรับใส่บาตรพระยามเช้า หรือ การเรียนรู้ความประณีตในการร้อยมาลัย จัดดอกไม้ และ พานบายศรี สำหรับใช้ในพิธีงานบุญและไหว้พระ

5.4 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในข้อ 5.3 สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

- 5.3.1 คนท้องถิ่นยังตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา จากการวิเคราะห์ ผลวิจัยโดยรวมดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ยังคงตระหนักถึงความสำคัญของ พระพุทธศาสนา และเชื่อมั่นว่า การท่องเที่ยวไหว้พระทำบุญ เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ไม่ได้ ก่อให้เกิดผลกระทบใดใด อีกทั้งยังเป็นผลดี ทั้งต่อทางเศรษฐกิจ ของพื้นที่โดยรวม และเป็นผลดีในเชิง เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนที่เดินทางมาทำบุญไหว้พระในภาคอีสาน ซึ่งผลวิจัยนี้ สอดคล้องกับ กรณีการ (2558) ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ มิติของการท่องเที่ยวเชิงวัดและศาสนา แล้วพบว่า โครงการ ในการท่องเที่ยวดังกล่าว มีผลตอบรับจากนักท่องเที่ยวไปในเชิงใช้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ พัฒนาจิตใจในเชิงพุทธศาสนา อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังได้รับประโยชน์ในการอนุรักษ์ และเรียนรู้ วัฒนธรรมไทยต่างๆ ผ่านวัด และพุทธศาสนา

ผลการวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เห็นถึงประโยชน์ในแง่ การท่องเที่ยวเชิง พุทธในเชิงเศรษฐกิจอยู่มาก ทั้งนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่า พื้นที่ภาคอีสานส่วนใหญ่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ยามว่างเว้นจากการทำเกษตรกรรม ทำนา ก็จะทำงานฝีมือต่างๆ อาทิ งานทอผ้า หรืองานจักสาน แต่ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดอาชีพใหม่ๆ ขึ้นมากมาย ผู้คนส่วนหนึ่งหลังไถลมา ประกอบอาชีพในเชิงอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ ไม่ว่าจะเป็นไกด์ท้องถิ่น การเปิดบ้านพักสำหรับโฮมส

เตอร์กับนักท่องเที่ยว การเข้ามามีบทบาทในเชิงการบริหารจัดการพื้นที่วัดในฐานะแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คือสิ่งขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน สอดคล้องกับ นุชนารถ (2554) และไกรฤกษ์ (2555) ได้บ่งชี้ความหมายความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวทรัพยากรพื้นฐานดั้งเดิมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สามารถสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจได้อย่างมหาศาล อีกทั้งในแง่มุมมองของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว ก็ได้มาเรียนรู้ในวัฒนธรรม ประเพณี ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบนั้นๆ

สำหรับในเชิงผลกระทบนั้น จะเห็นได้ว่า ผลวิจัยสะท้อนปรากฏว่า ถึงแม้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่คิดว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธในพื้นที่ภาคอีสานยังไม่ถึงระดับการเสื่อมสลายทางวัฒนธรรมมากนัก ถึงอย่างไรก็ดี มีผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะกลุ่มนักวิชาการ ตระหนักเป็นอย่างยิ่งว่า เมื่อมีการเติบโตของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รวมถึงการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา นั้น ก็ยังส่งผลกระทบในเชิงการเลือนหายของวัฒนธรรมไปในบางส่วน หรือผลกระทบที่เห็นได้ชัดเจน คือ การมีปัญหาสภาพแวดล้อมในช่วงเทศกาล อาทิ ปัญหาการจราจรคับคั่ง การหนาแน่นของนักท่องเที่ยวในบางพื้นที่ โดยเฉพาะวัดที่โด่งดัง มีผู้คนหลังไหลเข้ามากราบไหว้ขอพรพระ หรือ แสวงเข้ามาหาวัตถุมงคล หรือตามรอบพระเกจิชื่อดัง หรือบางวัดที่ผู้คนหลังไหลมาตามความเชื่อ คนนี้เองถึนอาจจะทิ้งอาชีพเดิมแล้วหันมาจับอาชีพในสายอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอันทำรายได้ได้ดีกับนักท่องเที่ยว และเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะเกินพื้นที่จำกัดรับไหว ก็เกิดปัญหาขยะ และการกำจัดขยะที่ต้องใช้ต้นทุนสูงตามมา ซึ่งในเชิงผลกระทบที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ตระหนักนี้ สอดคล้องกับ แนวคิดผลกระทบของการท่องเที่ยวของ บุญเลิศ (2542) และอาภาวดี (2555) กล่าวว่า เมื่อการท่องเที่ยว มีการเติบโตอย่างสูงสุด อาจส่งผลกระทบต่างๆ ทั้งในด้านวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง (บุญเลิศ 2542) ในเชิงเศรษฐกิจด้านการแก่งแย่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ปัญหาเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม อาทิ ปัญหาขยะที่เพิ่มมากขึ้นตามจำนวนนักท่องเที่ยว (อาภาวดี 2555)

- 5.3.2 แนวทางการอนุรักษ์ขนบในพระพุทธศาสนา เมื่อนำศาสนามาเป็นการท่องเที่ยว ผลการวิจัย พบว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด มีความคิดตรงกันในการหวงแหนซึ่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมของตนเอง การตระหนักถึงคุณค่าในการรักษาไว้ซึ่งประเพณี ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมศาสนา และกลั่นกรองพิจารณาแนวทางประเด็นต่างๆ เพื่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวไว้อย่างยั่งยืนในพื้นที่ท่องเที่ยวพุทธศาสนาของตนเอง ซึ่งจากการวิเคราะห์ประเด็นผลการวิจัยในข้อนี้ สอดคล้องกับ ประเด็นความคิดของ บุญเลิศ (2548) เกี่ยวกับ แนวทาง ที่มาของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า สาระของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นถึงคุณค่า ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม ดังนั้นจึงเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่มุ่งเน้นทำลาย จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอนุรักษ์

สำหรับแนวทางในการอนุรักษ์อันเป็นผลจากการวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ในแต่ละประเด็นดังนี้

แนวทางที่ 1 การร่วมมือกันของภาคส่วนต่างๆ ในการเฟ้ระวัง อนุรักษ์ รักษาไว้ซึ่งการท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรมและพุทธศาสนา โดยมีชุมชนเจ้าบ้านเป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินงานอนุรักษ์ สำหรับผลวิจัยในข้อนี้ สอดคล้องกับ บุญเลิศ (2548) ที่กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นการจัดการอย่างยั่งยืนรูปแบบหนึ่ง ที่เน้นให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ โดยผลประโยชน์ที่ได้รับจะเสมอภาคและเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐนันท์ และภาคภูมิ (2556) ที่กล่าวถึงความสำคัญในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวชุมชน หรือการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว เป็นหลักสำคัญในการกำหนดบทบาทของตนในการจัดการการท่องเที่ยว การวางแผนการจัดการนำเที่ยว กลยุทธ์และการตลาดท่องเที่ยว และเป็นหลักสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบต่างๆ กล่าวคือ สามารถเปิดพื้นที่ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ แต่ควรร่วมกันในทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ งานวิจัยของ รัฐนันท์ และภาคภูมิ (2556) ยังเสนอแนวทางข้อเสนอแนะตรงกันกับผลวิจัยนี้คือ ในการกำหนดกลยุทธ์วางแผนการท่องเที่ยว หรือโครงการท่องเที่ยวใดใด จะต้องคำนึงถึงความเข้าใจ และข้อตกลงของทุกภาคฝ่ายที่ตกลงกันได้ ยอมรับในข้อตกลงหรือแผนนั้นได้ และเป็นสิ่งที่ทุกคนในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวยอมรับได้ จึงจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ดี

ในงานวิจัยนี้ที่เช่นเดียวกัน แนวทางในการอนุรักษ์จัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่ดีนั้นทุกภาคฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ควรมีส่วนในการเสนอแนวคิดเพื่อกำหนดข้อตกลงในการจัดการเชิงอนุรักษ์ที่ทุกภาคส่วนยอมรับและได้ผลประโยชน์อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

แนวทางที่ 2 การเน้นการรักษาไว้ซึ่งสิ่งดั้งเดิม การฟื้นฟู ขนบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพุทธศาสนา เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว สำหรับประเด็นการรักษาไว้ซึ่งสิ่งดั้งเดิมนั้น สอดคล้องกับทฤษฎีความแท้จริงดั้งเดิม กับเปรโตรแมน และคณะ (2553) ที่ได้นิยามความน่าสนใจของการท่องเที่ยวในความดั้งเดิมว่า ความดั้งเดิมนับเป็นอัตลักษณ์หรือความแท้จริงในการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวโหยหา ต้องการสัมผัส เพราะกลุ่มนักท่องเที่ยวนั้น ต้องการแสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ทางวัฒนธรรมที่ตนไม่เคยมี เป็นวัฒนธรรมเดิมที่ท้องถิ่นมีอย่างบริสุทธิ์ มิใช่วัฒนธรรมที่ผสมผสานจากนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับ หวัง (2542) ที่ได้กำหนด เกี่ยวกับ ความสำคัญของการท่องเที่ยวว่า ไม่จำเป็นในทางท่องเที่ยวเชิงแวดล้อมกายภาพ เพราะสิ่งสำคัญคือการได้เข้าไปสัมผัสวัฒนธรรมพื้นถิ่น เทศกาล การละเล่น รวมถึงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

นอกจากนี้ ในด้านการฟื้นฟูไว้ซึ่งขนบต่างๆ อันเป็นแนวทางในการอนุรักษ์นั้น ยังสอดคล้องกับกรวรรณ สังขาร (2557) และ ไกรฤกษ์ (2556) ที่ได้ นิยามความน่าสนใจของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็น การท่องเที่ยวที่มีจุดสนใจตรง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและประเพณี ขนบต่างๆ ในท้องถิ่น อันดั้งเดิมที่จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว ความสำคัญของการฟื้นฟูไว้ซึ่งขนบประเพณีในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ ยังสะท้อน งานวิจัยของ ศรีตา สมพอง (2556) ที่ได้

ศึกษาสถานที่อันทรงคุณค่าทางพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ (พระธาตุคู่จัน) ว่า ชุมชนควรมีบทบาทในการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีต่างๆ การละเล่นท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นถิ่นต่างๆ ให้อยู่คงอยู่ หรือมีการแสดงประเพณีการละเล่นต่างๆ ตามเทศกาลอันควรที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะเน้นประเพณีที่กำลังเลือนหาย เพื่อมิให้หายไปจากวัฒนธรรม เพราะเป็นเสน่ห์ในการดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับงานวิจัยต่างๆ ที่กล่าวมาตั้งนั้นนั้น ผลการวิจัยในข้อนี้ย้ำสะท้อนชัดเจนว่า อย่างไรก็ตาม การดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา อันเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นก็คือ การคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและขนบดั้งเดิมที่ไม่เลือนหายไป ดังนั้น ชุมชนท้องถิ่น อันเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ควรฟื้นฟูซึ่งขนบ ธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมอันดีงาม

แนวทางที่ 3 การพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของชายชาญ และนรินทร์ (2558) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ว่า สิ่งสำคัญด้านหนึ่งคือ การพัฒนาทางด้านบุคลากร เพราะบุคลากรคือแรงงานขับเคลื่อนสำคัญทางการท่องเที่ยว มีจิตอาสาในการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว รวมถึงรัฐนันท และภาคภูมิ (2556) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นว่า ชุมชนควรมีความรู้ ความเข้าใจ เพื่อสร้างกติการ่วมกันในการบริหารจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้ท่องเที่ยวอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาบุคลากรนั่นเอง นอกจากนี้ นรินทร์ (2554) ที่ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จังหวัดนครปฐม ยังเสนอแนะในผลงานวิจัยที่พบว่า การพัฒนาบุคลากร นับเป็นการจัดการในระดับปฏิบัติการที่ควรจัดการและกระทำ บุคลากรควรมีการพัฒนา โดยการอบรม เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่างๆ อันเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงการต้อนรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ

แนวทางที่ 4 การสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่างๆ สำหรับผลวิจัยในประเด็นนี้ พบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้น อาทิ นรินทร์ (2554) สรุปลงข้อเสนอนี้ที่จัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ว่านอกจากรัฐบาลที่เกี่ยวข้องมีการวางแผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวให้เหมาะสมและยั่งยืนแล้วนั้น ในการปฏิบัติการระดับปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่องคือ การที่รัฐบาลท้องถิ่น หรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง มีส่วนได้ส่วนเสียในแหล่งท่องเที่ยว สนับสนุนงบประมาณในการจัดสร้าง พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปตามมาตรฐาน ปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ รัฐก็ควรจัดงบประมาณเพื่อการอบรมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ ถึงแนวทางการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดี หรือการสื่อสารนักท่องเที่ยวให้ถูกต้อง เหมาะสม นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และกลับมาท่องเที่ยวอีก

นอกจากนี้ ผลการวิจัย ยังสอดคล้องกับ ชายชาญและนรินทร์ (2558) ที่ได้ศึกษาประเด็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีจุดที่น่าสนใจในงานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สอดคล้อง คือ ด้านการเงิน ด้านการพัฒนาบุคลากร ในด้านการเงินนั้น

พื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว ควรได้รับการจัดสรรงบประมาณ เพื่อพัฒนา ในด้านวัสดุเพื่อการจัดการใน แหล่งท่องเที่ยว อุปกรณ์การสื่อสาร ทางภาษากับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

แนวทางที่ 5 การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อการอนุรักษ์ สอดคล้องกับ นุชนา รด (2554) ที่กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ นักท่องเที่ยวมี จุดมุ่งหมายแบบเดียวกันคือ การเรียนรู้และการตระหนักร่วมกันถึงคุณค่าของวัฒนธรรมในแต่ละ จุดหมายปลายทาง หรือแต่ละวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนนั้นๆ จากผลการวิจัย จะพบว่า รูปแบบการ ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้ สามารถทำได้หลายรูปแบบอันเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมและศาสนา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับข้อเสนอแนะในงานวิจัยของ กรรณิกา (2558) ที่เสนอแนะเกี่ยวกับ การ จัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนานั้น ควรเน้นให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ทางวัดจัด ขึ้น และมีการสร้างกิจกรรมต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวให้เรียนรู้ รวมถึงช่องทางให้นักท่องเที่ยวค้นคว้าหา ความรู้ หรือแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ในการท่องเที่ยว

จากแนวคิดในการจัดรูปแบบกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมนั้น หากแบ่งตามประเภทของการ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยบุญเลิศ (2548) นั้น สามารถแบ่งตัวอย่างรูปแบบการท่องเที่ยวได้เป็น บุญ เลิศ (2548) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางด้านแหล่งท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นจะมีสิ่งดึงดูดใจ 10 ประการ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางด้านประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวโบราณคดี แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม แหล่งท่องเที่ยวที่ เยี่ยมชมศิลปหัตถกรรมและปะติมากรรม แหล่งท่องเที่ยวแบบชมการแสดงละครและดนตรี การ วรรณกรรมและภาษา ประเภทวิถีชีวิตอาหารเครื่องแต่งกาย แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสัมผัส ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เทคโนโลยีภูมิปัญญาและท้องถิ่น รวมถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ซึ่ง ประเภทของการท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งดึงดูดใจ ทั้ง 10 ประการโดยบุญเลิศ (2548) นี้ เจ้าบ้านหรือ ชุมชนแหล่งท่องเที่ยว สามารถจัดการบูรณาการในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ที่เน้นการ อนุรักษ์ และมีกิจกรรมสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ทุกรูปแบบ อาทิ การจัดชมและอธิบายถึง สถาปัตยกรรมไทยในวัด ประเพณีวิถีชีวิตความผูกพันของชุมชนและวัดไทยในอดีตจนปัจจุบัน การ ทำอาหารไทยไปวัด รวมถึงการปฏิบัติธรรมตามแบบพุทธศาสนิกชนไทย

5.5 ข้อเสนอแนะ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล ผู้วิจัยขอเสนอแนะผลวิจัย อันเป็นแนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทพุทธศาสนา ต่อไปนี้

(1) ควรส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่น ดำรงวิถีชีวิตเดิมอันเป็นเสน่ห์ และตระหนักถึงความสำคัญของผลกระทบจากการท่องเที่ยวให้มาก เพื่อเฝ้าระวังวัฒนธรรมเดิมมิให้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย จากผลการวิจัย จะเห็นได้ว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่ จะมีความเห็นว่า การท่องเที่ยว ไม่ค่อยมีผลกระทบมากนัก เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมากเป็นข้อดี ให้เศรษฐกิจในจังหวัดหมุนเวียนจากเงินรายได้การท่องเที่ยว ทั้งนี้ ในการพัฒนาจะยั่งยืนและมีศักยภาพได้นั้น ขึ้นอยู่กับ เจ้าบ้านเป็นหลัก ส่วนได้ส่วนเสียมุ่งตระหนัก และอนุรักษ์เสน่ห์ ขนบประเพณีให้คงเดิม อาทิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีท้องถิ่น รวมถึง วิถีชีวิตแบบชาวพุทธท้องถิ่น เพราะสิ่งดั้งเดิมนี่ เป็นสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ สะท้อนการท่องเที่ยวเชิงพุทธในภาคอีสานที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

(2) การอบรมพัฒนาบุคลากร ควรเน้นถึงการพัฒนาศาสนิกชนรุ่นลูกหลาน ถ่ายทอดภูมิปัญญา จากรุ่นสู่รุ่น จากการเก็บข้อมูลในงานวิจัย พบว่า วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ อันเกี่ยวกับวัฒนธรรม และศาสนา จะถูกอนุรักษ์และปฏิบัติโดยคนในท้องถิ่นรุ่นเก่า (รุ่นปู่ย่าตายาย หรือรุ่นพ่อแม่) สำหรับ คนรุ่นใหม่ หรือรุ่นลูกหลาน จะมีการย้ายถิ่นไปศึกษา หรือทำงานในเมือง ทำให้บางประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ขาดการถ่ายทอด ดังนั้น ผู้วิจัยเสนอแนะว่า หากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมและศาสนาในพื้นที่ใดก็ตาม สิ่งสำคัญหนึ่งคือกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และ สิ่งต่างๆ จากบรรพบุรุษ สู่รุ่นลูกหลาน เพื่อให้สิ่งดั้งเดิมในท้องถิ่นยังคงอยู่

(3) รัฐบาลควรส่งเสริมการตลาด ด้านประเพณีต่างๆ พื้นที่อีสานมีประเพณีย่อยต่างๆ มากมาย ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ จากการเก็บข้อมูลวิจัย พบว่า ในท้องถิ่นที่ห่างจากตัวเมืองที่เป็น แหล่งท่องเที่ยวหลัก ยังมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด และประเพณี อาหารการกินต่างๆ ที่น่าสนใจ สำหรับนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยเสนอแนะว่า รัฐบาลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีการสนับสนุน ให้นักท่องเที่ยว กระจายตัวไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ นี้ ผ่านการตลาด การประชาสัมพันธ์

(4) ปัญหาสิ่งแวดล้อม เสนอแนะให้รัฐบาลและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หามาตรการรักษาสีเขียว โดยเฉพาะประเภท ขยะ เมื่อมีนักท่องเที่ยวมากขึ้น ปัญหาขยะเป็นปัญหาขั้นพื้นฐานที่ ตามมา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรรหาแนวทางออกต่างๆ อาทิ ตั้งจุดทิ้งถังขยะให้ครอบคลุมทุกจุด การรณรงค์การแยกขยะ รวมถึงการรณรงค์ให้ใช้วัสดุที่ย่อยสลายได้ตามธรรมชาติ หรือมาตรการการรีไซเคิลขยะประเภทต่างๆ ให้เกิดคุณค่า

จากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อสรุปงานวิจัยใน ผู้วิจัยจึงใคร่ขอเสนอแนะ การศึกษาวิจัยในด้านต่างๆ
ต่อไปนี้

- (1) การศึกษาเรื่อง การประเมินแนวทางการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวพุทธศาสนา โดยสามารถนำ รูปแบบแนวทางการอนุรักษ์ที่ได้ จากผลการวิจัยเล่มนี้ ไปทดลองพัฒนาในหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรมและพุทธศาสนา และประเมินผล รวมถึงสรุปข้อเสนอแนะ
- (2) ปัญหาหนึ่งที่ค้นพบจากงานวิจัยเล่มนี้คือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา รวมถึงการท่องเที่ยวตามเทศกาล ประเพณีวัฒนธรรม เสนอแนะให้มีการการพัฒนาวิจัยเกี่ยวกับ ผลกระทบของสิ่งแวดล้อม และการแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการเสื่อมทางสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- (3) แนวทางวิจัยเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาบุคลากรท้องถิ่น เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน
- (4) แนวทางวิจัยทางด้าน การพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เฉพาะภาคอีสาน

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. (2561). สถิตินักท่องเที่ยวในประเทศ(รายจังหวัด). วันที่ค้นข้อมูล 13 มิถุนายน 2561, ศูนย์วิจัยการตลาดท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เว็บไซต์: http://marketingdatabase.tat.or.th/ewt_w3c/ewt_news.php?nid=1621
- กรรณิกา คำดี. (2558). วัดและศาสนสถานในมิติของการท่องเที่ยว, *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษย์ศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 4(2), 175-191.
- กรวรรณ สังขกร. (2557). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวิถีไทย*. วันที่สืบค้น 22 มิถุนายน 2560, จากเว็บไซต์ <https://www.slideshare.net/amicsangkakorn/ss-48803224>
- กฤษณา รักษาโฉม, แสวง นิลนามะ และ พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ. (2556). *รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ:กระบวนการเปลี่ยนแปลง “เส้นทางบุญ “สู่” เส้นทางธรรม*. วันที่ค้นข้อมูล 12 มิถุนายน 2558, จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เว็บไซต์: http://www.mcu.ac.th/En/articlecontent_desc.php?article_id=1706&articlegroup_id=253
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. วันที่สืบค้น 30 สิงหาคม 2560, จากเว็บไซต์: <http://tourism-dan1.blogspot.com/>
- จุฑาพร หินซุย และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2557). แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา วัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 10(1), 50-58.
- ฉวีวรรณ สุวรรณภา. (2555). *พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทย*. สารนิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชายชาญ ปฐมกาญจนา และนรินทร์ สังข์รักษา. (2558). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม, *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 26(1), 118-129. ปี
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2554). *การศึกษาสภาพการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดนครปฐม*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- นุชนารถ รัตนสูงค์ชัย. (2554). กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 18(1), 31-50. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2561, จากเว็บไซต์: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/abc/article/view/54197>

- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์
- พระใบฎีกาสุพรรณ ตปสีโล. (2544). *ชุมชนวิถีพุทธ*. วันที่ค้นข้อมูล 12 มิถุนายน 2558, เว็บไซต์:
<https://www.gotoknow.org/posts/439633>
- ภัชรบด ฤทธิ์เต็ม. (2556). *รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด*.
สารนิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2537). *ประเพณีวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนา*. วันที่ค้น
ข้อมูล 12 มิถุนายน 2558, จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เว็บไซต์:
<http://www.mcu.ac.th/site/bud09.php>
- มานิช พรหมปัญญา และคณะ. (2556). *แนวทางการเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ
จังหวัดอุบลราชธานีเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน*. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยว
ไทย*. 8(2), 36-47.
- รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธรณ์ และภาคภูมิ ภักวิภาส. (2553). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน*. *Journal of Community of Development Research*. (6)1, 42-60,
สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2561, จากเว็บไซต์:
www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/oct_dec_12/pdf/aw019.pdf
- ศรุตดา สมพอง. (2549). *บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม*. วิทยุ
กระทรวงวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- อภาวดี ทับสิริกข์. (2555). *การพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวญ้อ
อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ*. การศึกษาอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, วันที่สืบค้น 24 มิถุนายน 2560,
จากเว็บไซต์:
[http://mslib.kku.ac.th/elib/multim/books/Marketing2555/ARPHAWADEE%20%20TA
BSIRAK/03_ack\[2\].pdf](http://mslib.kku.ac.th/elib/multim/books/Marketing2555/ARPHAWADEE%20%20TA
BSIRAK/03_ack[2].pdf)
- Britten, N 1995, 'Qualitative interviews in medical research', *BMJ: British Medical
Journal*, vol. 311(July), p. 251, viewed 20 December 2014,
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2550292/?page=1>
- Creswell JW 2009, *Research design qualitative, quantitative, and mixed method
approaches*, SAGE Publications, London.
- Fridgen, J. D. (1990). *Dimensions of tourism*. Educational Institute of the American Hotel
& Motel Association.
<http://ethics.unwto.org/en/content/global-code-ethics-tourism-article>
<http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1428/3027>

- MacCannell, D. (1973). Staged authenticity: arrangements of social space in tourist settings. *American Journal of Sociology*, 79 (13), 589-603.
- Mason, M 2010, 'Sample Size and Saturation in PhD Studies Using Qualitative Interviews', viewed 15 March 2015,
- Petroman, IM, Sařandan, H, Csoz, I, Trișcau, I, Lala, V, & Amzulescu, O (2010). Defining tourism authenticity. *Lucrari stiintifice seria I. Management Agrico*, 12(3), 279-284.
- Smith, M.K.** (2003). *Issues in cultural tourism studies*. Routledge, Oxon.
- Suntikul, W. (2008). The impact of tourism on the monks of Luang Prabang. Retrieved September 20, 2014, Web Site:
http://www.international.icomos.org/quebec2008/cd/toindex/77_pdf/77-9ytg-102.pdf
- Wang, N. (1999). Rethinking authenticity in tourism experience. *Annals of Tourism Research*, 26(2), 349-370.
- World Tourism Organisation. (2001). *Global code and ethics for tourism: article 6 Obligations of stakeholders in tourism development*. Retrieved March 15, 2014, from UNWTO Web Site:

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์งานวิจัย

เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ขนบดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา เมื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์นี้จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ในการนำไปวิเคราะห์สภาพทั่วไป ผลกระทบ และสรุปแนวทางการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างยั่งยืน คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์นี้จะเปิดเผยและเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเล่มนี้เพียงเท่านั้น

เวลาในการตอบแบบสัมภาษณ์ 60-90 นาที

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพทั่วไป แนวคิดเรื่องขนบดั้งเดิมในพระพุทธศาสนา

1. คุณคิดว่าสภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัด(อุดรธานี ขอนแก่น อุบลราชธานี) ในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 2 ผลกระทบการท่องเที่ยว

2. ผลกระทบการท่องเที่ยว - เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาแล้ว ส่งผลกระทบของสังคม และวัฒนธรรมของภาคอีสานอย่างไร
 - 3.1 ด้านสังคม วิถีชีวิต เปลี่ยนไปจากอดีตหรือไม่ อย่างไรบ้าง ยกตัวอย่าง
 - 3.2 ด้านวัฒนธรรม มีแง่มุมที่การท่องเที่ยวช่วยดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมหรือไม่ / หรือการท่องเที่ยวมาทำลายวัฒนธรรมเดิมหรือไม่ อย่างไร

ตอนที่ 3 สรุปแนวทางการอนุรักษ์จากผลกระทบที่เกิดขึ้น

3. จากผลกระทบดังกล่าว เสนอแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบดั้งเดิมในพระพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง
 - ระดับชุมชน มีแนวทางช่วยกันอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาได้อย่างไรบ้าง
 - ภาครัฐบาล/ท้องถิ่น คุณคิดว่าภาครัฐบาลหรือระดับหน่วยงานท้องถิ่นมีส่วนช่วยได้อย่างไรบ้าง
 - แนวทางอื่นๆ อาทิ ด้านการรณรงค์ การใช้กฎหมาย หรือแนวทางการอนุรักษ์อื่นๆ
4. ข้อเสนอแนะ ขอให้ท่านเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาแบบลดผลกระทบในภาคอีสาน หรือแนะนำการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวประเภทพุทธศาสนา ในจังหวัด อุตรธานี ขอนแก่น และอุบลราชธานี

ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด/พุทธศาสนา/ประเพณีทางพุทธศาสนาที่สำคัญ

1. จังหวัดอุตรธานี

1.1 วัดที่สำคัญในจังหวัดอุตรธานี

พระวิหารพระพุทธไสยาสน์ วัดป่าภูก้อน

วัดป่าภูก้อน ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่านาเยื้องและป่าน้ำโสม ท้องที่บ้านนาคำ ตำบลบ้านก้อง อำเภอนายูง จังหวัดอุตรธานี อันเป็นรอยต่อแผ่นดิน 3 จังหวัด คือ อุตรธานี เลย และหนองคาย เกิดขึ้นจากพุทธบริษัท ที่ตระหนักถึงคุณประโยชน์ของธรรมชาติและป่าต้นน้ำลำธาร ซึ่งกำลังถูกทำลายและเพื่อตามรอยพระยุคลบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการรักษาความสมบูรณ์ของป่าไม้ต้นน้ำลำธาร สัตว์ป่า และพรรณไม้นานาพันธุ์ ให้เป็นมรดกของลูกหลานไทยคู่กับแผ่นดินไทย วัดป่าภูก้อน จะเป็นสถานที่ที่สงบเหมาะแก่การบำเพ็ญภาวนาของพระสงฆ์ ฆราวาส พระพุทธศาสนิกชน พระวิหารที่สวยงามสะดุดตาของวัดป่าภูก้อน ได้รับออกแบบวิศวกรรมโครงสร้าง องค์พระพุทธรูปหินอ่อน พระวิหาร ศาลาราย และอาคารรอบลานเขา โดยพระวิหารมีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์สมัยรัตนโกสินทร์ มีประตูทางเข้าออกวิหาร 3 ด้าน ภายในถูกตกแต่งอย่างวิจิตรตระการตา แฝงไปด้วยเรื่องราวคำสอนของพระพุทธเจ้า รอบผนังภายในวิหารตกแต่งอย่างสวยงามด้วย ภาพพุทธประวัติและภาพทศชาติ ตกแต่งเป็นภาพปั้นนูนต่ำหล่อด้วยทองแดงจำนวน 22 ช่อง ซึ่งเป็นภาพของพระพุทธเจ้าในองค์ชาติต่างๆ 10 ชาติ เป็นการสื่อความหมายถึงการสั่งสมบารมีด้วยความพรากเพียร และความเสียสละของพระองค์ในทุกๆชาติ โดยด้านบนของทุกภาพ แกะสลักบทสวดอิติปิโสช่องละท่อนด้วยสีเขียวเข้มบนหินอ่อนขาวถือเป็นผนังพระวิหารที่มีเสน่ห์และเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร

ภายในวัดมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุ ในพระเศวตพระร่วงโรจน์ศรีบูรพา ซึ่งเป็นประธานประดิษฐานหน้าองค์พระปฐมรัตนบูรพาจารย์มหาเจดีย์ มีพระพุทธรูปไสยาสน์โลกนาถศาสดามหามุนี พระพุทธรูปหินอ่อนสีขาว ความยาว 20 เมตร สร้างด้วยหินอ่อนจากประเทศอิตาลี ที่นำมาเรียงซ้อนกันถึง 42 ก้อน ซึ่งเป็นหินขาวอ่อนที่มีความสวยงามและทนทานมากที่สุด ใช้ระยะเวลาในการสร้างถึง 6 ปี สร้างขึ้นเนื่องในโอกาสมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 7 รอบ 84 พรรษา ในปี 2554 คณะพุทธบริษัทวัดป่าภูก้อนสำนักในพระมหากษัตริย์คุณของพระองค์ท่าน จึงมีการจัดสร้างพระพุทธรูปไสยาสน์องค์นี้ขึ้น ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ทางพุทธศิลป์แห่งรัชกาลที่ 9

นอกจากพระวิหารและพระพุทธรูปไสยาสน์โลกนาถศาสดามหามุนีที่เป็นจุดเด่นของวัดป่าภูก้อนแล้ว ยังมี พระปฐมรัตนบูรพาจารย์มหาเจดีย์ ที่อยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันถัดมาทางด้านล่างก็มีความน่าสนใจไม่แพ้กัน เพราะเป็นสถานที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และรูปปั้นหินอ่อนของเหล่าเกจิอาจารย์ชื่อดังของประเทศไทย ซึ่งมีศิษยานุศิษย์อยู่มากมาย โดยนักท่องเที่ยวจะต้องเดินทางขึ้นบันไดยาวเพื่อเข้ามายังเจดีย์เพื่อเข้าไปสักการบูชา แม้จะสร้างขึ้นได้ไม่นานแต่ที่นี้ถูกยกให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวอีสานอีกหนึ่งแห่ง

(ที่มา : เว็บไซต์ <http://www.paiduaykan.com/province/Northeast/udonthani/watpaphukon.html>)

วัดโพธิสมภรณ์

วัดโพธิสมภรณ์ อุดรธานี เดิมแล้วมีชื่อเรียกว่าวัดใหม่ เพราะในสมัยนั้นสมัยรัชกาลที่ 5 ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีวัดอยู่เพียงแค่วัดเดียวก็คือ วัดมัจฉิมาวาส ก็เรียกว่าวัดเก่า เริ่มสร้างโดย มหาอำมาตย์ตรี พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร (โพธิ์ เนติโพธิ์) สมุหเทศาภิบาลมณฑลอุดร ที่เห็นว่าในตอนนั้นมีเพียงแค่วัดเดียว อยากจะสร้างอีกวัดขึ้นมาเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของราษฎร ซึ่งในทางทิศใต้ก็มีพื้นที่ป่าอยู่แห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มและเงียบสงบ เห็นแล้วว่ามันเหมาะกับการสร้างวัดมากเพียงใด จึงได้บอกต่อชาวบ้านและผู้มีส่วนร่วมอยากทำบุญมาช่วยกัน ถางป่าทางทิศใต้ของเทศบาลอุดรธานี เพื่อพร้อมสำหรับการสร้างวัดใหม่ขึ้นมาอีกหนึ่งวัด เมื่อสร้างเสร็จแล้ว วัดแห่งนี้ก็เป็นสถานที่สำหรับปฏิบัติธรรมที่ศักดิ์สิทธิ์อีกสถานที่หนึ่งเลยก็ว่าได้ มีทั้งกุฏิ ศาลาโรงทาน และมีทั้งสถานที่สำหรับบำเพ็ญภาวนาและวิปัสสนา และในเวลาต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อวัดใหม่ โดยสมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชาธิวาสราชวรวิหาร ให้ชื่อว่า “วัดโพธิสมภรณ์” จนถึงปัจจุบันนี้ โดยชื่อนี้จะให้เป็นอนุสรณ์ถึงมหาอำมาตย์ผู้สร้างวัด ปุชนิยสถาน สำคัญๆของวัดโพธิสมภรณ์ เช่น

1. พระพุทธรูปปางมารวิชัย เป็นพระพุทธรูปสำริด ที่ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปประธานองค์ใหญ่ของวัด ไม่ว่าจะพิธีกรรมใดก็จะใช้ที่นี่เป็นสถานที่ทำพิธีหน่วยงานราชการในสมัยนี้นั้นยังใช้ที่นี่เป็นสถานที่สำหรับทำพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาอีกด้วย เป็นสถานที่ที่แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่แห่งการทำความดี
2. พระพุทธรูปศิลาแลงที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดโพธิสมภรณ์เช่นเดียวกัน แต่อยู่หลังพระอุโบสถ พระพุทธรูปองค์นี้มีคนนิยมไปกราบไหว้ขอพรกันบ่อยมาก เพราะเชื่อว่าจะสำเร็จได้ดังใจทุกสิ่งที่ขอ
3. มีรอยพระพุทธรูปจำลองให้ชาวบ้านได้สักการะ
4. มีต้นศรีมหาโพธิ์เป็นต้นเดียวกับที่จอมพล.ป.พิบูลสงครามได้ปลูกเอาไว้ สมัยที่ท่านได้เป็นนายกรัฐมนตรี

(ที่มา: เว็บไซต์ <https://bit.ly/2Mq9bax>)

วัดพระพุทธรูปบัวบก

วัดพระพุทธรูปบัวบก ตั้งอยู่บนไหล่เขาภูพาน ซึ่งอยู่บริเวณอาณาเขตของ อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท เป็นวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญต่อชาวอุดรธานีอีกแห่ง จุดเด่นของวัดมี พระธาตุเจดีย์ใหญ่ ซึ่งเป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๓-๒๔๗๙ โดยสร้างขึ้นครอบรอยพระพุทธรูปเอาไว้ คำว่า บวก เป็นชื่อของพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่งที่เกิดตามป่า มีหัวและใบคล้ายใบบัว ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า "ผักหนอก" บวกนี้คงมีอยู่มากในบริเวณที่พบรอยพระพุทธรูป จึงเรียกรอยพระพุทธรูปนี้ว่า พระพุทธรูปบัวบก อาจมาจากคำว่า บัวบก ซึ่งหมายถึงไม่แห้งแล้งนั่นเอง

รอยพระพุทธรูปบัวบก ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในองค์พระธาตุขนาดใหญ่ที่วัดพระบาทบัวบก พระธาตุเจดีย์องค์นี้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓-๒๔๗๙ โดยมีพระอาจารย์ศรีทัตย์ สุวรรณมาโจ เป็นภิกษุสงฆ์ผู้นำในการก่อสร้างแบบขององค์พระธาตุเลียนแบบมาจากพระธาตุพนม แต่ได้ดัดแปลงภายในทำเป็นห้องครอบรอยพระพุทธรูปเอาไว้ องค์พระธาตุมีความสูงประมาณ ๔๕ เมตร ยอดของพระธาตุบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ที่พบเมื่อครั้งขุดรื้อเศษปูนเก่าที่บริเวณรอยพระบาทออก ซึ่งในครั้งนั้นได้พบโบราณวัตถุอีกหลายชิ้น แต่ปัจจุบันทางวัดได้นำไปบรรจุไว้ในองค์พระธาตุแล้ว รอยพระบาทบัวบก ซึ่งประดิษฐานอยู่ในห้องด้านล่างขององค์พระธาตุ มีความยาว ๑.๙๓ เมตร กว้าง ๙๐ ซม. ปัจจุบันได้มีการก่อปูนเสริมให้เป็นรูปลักษณะของรอยพระบาทที่ชัดเจนขึ้น โดยตรงกลางทำเป็นลายดอกบัวบาน และมีนิ้วพระบาททั้งห้ายาวเสมอกัน บริเวณติดกับองค์พระธาตุทางทิศใต้ ทางวัดได้ก่อสร้างเพิงหินเป็น ศาสนสถานเรียกว่า "ถ้ำพระ" ซึ่งภายในประดิษฐานพระพุทธรูปสกุลช่างพื้นเมืองเป็นประธานของอาคาร ส่วนด้านนอกมีใบเสมาหินขนาด

เล็กปักล้อมเพิงหินไว้ ถัดจากถ้ำพระไปอีกประมาณ ๕ เมตร มีอาคารอุโบสถของวัดตั้งอยู่ โดยทางวัดได้ตัดแปลงเพิงหินให้เป็นห้องขนาดเล็ก สำหรับใช้ในการทำสังฆกรรมของภิกษุสงฆ์ ซึ่งตำนานของชาวอีสานกล่าวไว้ว่า พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาโปรดสัตว์ในที่ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ได้เสด็จมาประทับอยู่ที่ ดอยนันทะดงฮี ในแคว้นหลวงพระบาง ได้ทรงทราบว่า นาคแถบฝั่งโขงมีความดุร้าย มักรบกวนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายอยู่เป็นประจำ เพื่อที่จะโปรดสัตว์ให้พ้นทุกข์ พระองค์จึงได้เสด็จไปยัง ถ้ำหนองบัวบาน และ ถ้ำบัวบก อันเป็นที่อาศัยของนาค ๒ ตัว คือ กุโธปาปนาค และ มิลินทนาค พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงธรรมแก่กุโธปาปนาค เมื่อกุโธปาปนาคได้สดับพระธรรมเทศนาก็บังเกิดความเลื่อมใสประกาศตนเป็นอุบาสก และถือพระไตรสรณาคมน์เป็นสรณะ ที่ฟังที่ระลึกตลอดชีวิต หลังจากนั้นกุโธปาปนาคก็นึกถึงน้องชายคือมิลินทนาคว่า ควรจะได้สดับพระธรรมเทศนาจากพระพุทธองค์เช่นตน เพื่อจะได้ประพฤตินในทางที่ถูกที่ควร จึงได้กราบทูลขอให้พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดเมื่อพระพุทธองค์เสด็จมาถึงถ้ำบัวบกอันเป็นที่อยู่ของมิลินทนาค มิลินทนาคก็แสดงฤทธิ์อำนาจเพื่อขัดขวาง และทำร้ายพระพุทธองค์ด้วยวิธีต่าง ๆ แต่ไม่เป็นผล ในที่สุดจึงได้แปลงร่างเป็นมนุษย์ เข้าไปนมัสการพระพุทธองค์เพื่อขอขมา พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโปรดมิลินทนาค เมื่อมิลินทนาคได้สดับพระธรรมเทศนาแล้ว ก็สำนึกผิดในสิ่งที่ตนได้กระทำไปแล้วและทูลขอบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา แต่เนื่องจากมิลินทนาคมิใช่มนุษย์ พระพุทธองค์จึงอุปสมบทให้ไม่ได้ เพราะผิดพระวินัย

ดังนั้นพระพุทธองค์จึงทรงประทานไตรสรณาคมน์ ให้มิลินทนาคไว้เป็นสรณะที่ฟังที่ระลึกและถือปฏิบัติต่อไป เป็นการเปลี่ยนวิถีชีวิต จากที่เคยเบียดเบียนทำร้ายสัตว์โลกมาเป็นช่วยเหลือเกื้อกูลสัตว์โลก ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา เมื่อมิลินทนาครับไตรสรณาคมน์แล้ว จึงกราบทูลขอรอยพระบาทพระพุทธองค์ไว้เป็นที่สักการบูชา พระพุทธองค์ทรงพิจารณาสถานที่แล้ว จึงได้ประทับรอยพระพุทธรูปไว้ ณ สถานที่นี้ แล้วจึงเสด็จกลับพระเชตวันมหาวิหาร พระพุทธรูปแห่งนี้จึงได้ชื่อว่าพระพุทธรูปบัวบก ตามชื่อถ้ำบัวบกนี้มีมิลินทนาคอาศัยอยู่

บริเวณวัดพระพุทธบาทบัวบก มีสถานที่อันเนื่องมาจากตำนานชาวดัน คือ ถ้ำพญานาค อยู่ไม่ไกลจากพระพุทธบาทนัก มีลักษณะเป็นรูโพรงขนาดใหญ่ พอที่คนสองคนจะลงไปได้พร้อม ๆ กัน กล่าวกันว่าเป็นที่อาศัยของพญามิลินทนาคตามตำนาน และเชื่อกันว่ารูถ้ำพญานาคนี้ สามารถทะลุออกไปสู่น้ำโขงได้หลังจากนั้นพระพุทธบาทแห่งนี้ก็ถูกทอดทิ้งมาเป็นระยะเวลาานกว่าสองพันปี อาจจะมีผู้บูรณะมาตามลำดับแต่ไม่ปรากฏหลักฐาน การบูรณะครั้งล่าสุดที่เห็นเป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นการบูรณะเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยมีพระภิกษุสงฆ์จำนวนหนึ่งจากอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม มี พระศรีทัต เป็นผู้นำ ได้รุดงค์มาตามลำดับจนถึง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

รอยพระบาทหลังเต่า เป็นรอยพระบาทอีกรอยหนึ่งที่พบอยู่ในเขตอุทยานฯ ภูพระบาท สำหรับชื่อเรียก"พระบาทหลังเต่า" นั้น เนื่องมาจากที่บริเวณใกล้เคียงกันนี้ มีหินทรายก้อนหนึ่งมีรูปร่างคล้ายเต่า ชาวบ้านจึงเรียก รอยพระบาทนี้ว่า "รอยพระบาทหลังเต่า" เพื่อเป็นการบอกตำแหน่งที่ตั้งของรอยพระบาท รูปทรงของรอยพระบาทเป็นแอ่งหินรูปคล้ายฝ่าเท้า หันส่วนปลายเท้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ตรงกลางของฝ่าเท้าทำเป็นรูปเล็บบัวบานซ้อนกัน รอยพระพุทธบาทบัวบก รอยพระพุทธรูปหลังเต่า รอยพระบาทนี้กว้าง ๗๑ ซม. ยาว ๑๖๘ ซม. บริเวณโดยรอบรอยพระพุทธบาทพบการสกัดหินเป็นหลุมกลมและช่องสี่เหลี่ยมยาวล้อมเป็นกรอบเอาไว้ นอกจากนี้ยังมีแนวหลุมกลมเรียงเป็นแถวไปทางด้านหน้า ซึ่งลักษณะของแนวหลุม สันนิษฐานได้ว่า แต่เดิมน่าจะมีอาคารรอยพระพุทธบาทนี้เอาไว้ในลักษณะคล้ายห้องโถงยาว แต่อาจสร้างด้วยเครื่องไม้ จึงพังทลายไปหมดแล้ว

(ที่มา: เว็บไซต์ <http://www.thammasatu.net/forum/index.php?topic=922.0>)

วัดป่าบ้านตาด

วัดป่าบ้านตาด เริ่มก่อตั้งเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2498 ต่อมากระทรวงศึกษาธิการ ประกาศตั้งขึ้นเป็นวัด ในพระพุทธศาสนา เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2513 ให้ชื่อว่า วัดเกษตรศีลคุณ ตั้งอยู่ ณ หมู่บ้านบ้านตาด ตำบลบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ห่างจากตัวเมืองอุดรธานีไปทางทิศใต้ ประมาณ 16 กิโลเมตรโดยมีศรีธาตุญาติโยมชาวบ้านตาดถวาย พื้นที่ในกำแพงล้อมรอบประมาณ 163 ไร่ และบริเวณรอบกำแพงที่มีผู้ซื้อที่ถวายอีกหลายแปลง ตลอดทั้งทางวัดซื้อที่เพิ่ม อีกประมาณ 140 ไร่ รวมประมาณ 300 ไร่ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม อันสงบเรียบง่าย ร่มครึ้มไปด้วยต้นไม้สูงใหญ่นานาพันธุ์ เป็นสถานที่พึ่งพิงของสัตว์น้อยใหญ่ ในเขตอภัยทานหลากชนิด อาทิ ไก่ป่า กระรอก กระแต กระต่าย เต่า แอ่น นก ฯลฯ

ภายในวัดมีศาลาการเปรียญซึ่งเป็นศาลาไม้หลังใหญ่ เดิมทีเป็นศาลาชั้นเดียวยกพื้นเตี้ย แต่ภายหลังถูกยกให้สูงขึ้น 2 ชั้น เพื่อจะใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น ด้านบนศาลานั้น ให้เป็นที่ประดิษฐาน ของพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่เป็นพระประธานของวัด ใช้เป็นที่แสดงธรรมอบรมแก่พระภิกษุสามเณรในวัด ตลอดจนเป็นที่ประชุมทำสังฆกรรมร่วมกัน เช่น สวดพระปาฏิโมกข์ อธิษฐานเข้าพรรษา สวดปวารณา และกรณากฐิน เป็นต้น ด้านหน้าขององค์พระประธาน นั้น เป็นที่ประดิษฐานอัฐิธาตุของ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ ซึ่งเป็นพระอาจารย์ของหลวงตามหาบัว รวมทั้งอัฐิธาตุของครูบาอาจารย์องค์อื่นๆ ส่วนด้านล่างศาลานั้นใช้เป็นที่สำหรับฉันภัตตาหารเช้า สถานที่ที่หลวงตามหาบัวใช้ในการแสดงธรรมเทศนาและปฏิสนธารกับศรัทธาฆราวาสญาติโยม ที่มาจากทุกสารทิศอย่างไม่ขาดสายไม่เว้นแต่ละวัน

กุฏิของพระภิกษุสามเณรแต่ละรูป เป็นกุฏิเรียบง่าย พอแก่การบังแดด ลม ผน จะสูงจากพื้นดิน ประมาณ 1 เมตร เพื่อป้องกันการรบกวนจากสัตว์เลื้อยคลาน ความชื้นจากพื้นดิน ฯลฯ มีขนาดเพียงพอ สำหรับอยู่เพียงองค์เดียว ฝาผนังส่วนใหญ่ใช้ฉาบขาวเพื่อกันลม กันฝน ใช้มุ้งกมกกันยุง ภายในกุฏิจะมีเพียงมุ้ง เสื้อปูนอน ผ้าห่ม เครื่องอัฐิบูชา ตะเกียงหรือเทียนไข และของใช้ ที่จำเป็นอื่นๆ ด้านหัวนอนจะมีพระพุทธรูปหรือรูปครูบาอาจารย์ติดไว้ เพื่อกราบไหว้บูชาเป็น กำลังใจในการบำเพ็ญภาวนา ทุกกุฏิจะมีทางเดินจงกรมอย่างน้อย 1 เส้น ยาวประมาณ 25 ก้าว อยู่ใต้ร่มไม้ดูร่มเย็น ในยามค่ำคืนการเดินจงกรม จะใช้โคมเทียนจุดสว่างพอให้เห็นทาง กุฏิแต่ละหลัง จะมองไม่เห็นกันประหนึ่งว่าอยู่ท่ามกลางป่าเพียง องค์เดียว เพื่อให้สลับไปมาสะดวกในการบำเพ็ญ สมณธรรม

กุฏิที่สร้างถาวรมีอยู่รวมประมาณ 10 กว่าหลัง เป็นกุฏิของหลวงตา ภิกษุสูงอายุ กุฏิของญาติโยม ตามปกติญาติโยมทั้งหญิงและชายมักมาขออยู่พัก ปฏิบัติธรรมภาวนา เป็นช่วงเวลาสั้นๆ โดยเฉลี่ยอยู่ในระหว่าง ประมาณ 50-100 คน จัดแยก เขตกันระหว่างพระภิกษุสามเณร ญาติโยมชายและหญิงอย่างเป็นระเบียบ

สำหรับวัดป่าบ้านตาดนี้ พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน) ได้เน้นย้ำถึงเรื่องมหาภัย 5 ประเภทที่ไม่ให้พระเกี่ยวข้องเด็ดขาด คือ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ วิดีโอ โทรศัพท์ เพราะเป็นอุปสรรคต่อการบำเพ็ญสมณธรรมโดยตรง อีกทั้งไฟฟ้า ก็ไม่ให้ออกเข้ามาในวัด มีเพียงเครื่องปั่นไฟ เพื่อใช้ในบางกาล ที่ประชาชนมาทำบุญมาก เป็นกรณีพิเศษในวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น กิจวัตรประจำวันหลักของพระเณรก็คือ การนั่งสมาธิภาวนา เดินจงกรม เพื่อฝึกสติปัญญา และชำระกิเลสตัวร้อนรุ่มกระวนกระวายภายในจิตใจให้เหือดแห้งไป พระในวัดนี้จะไม่รับกิจนิมนต์ ไปฉันในที่ต่างๆ เพื่อมีเวลาสำหรับบำเพ็ญเพียรภาวนาเพียงอย่างเดียว หลวงตาได้ พยายามสอนพระเณรอยู่เสมอ ในเรื่องความเรียบง่าย มั่นนอยสันโดษ การใช้สอย ปัจจัยสี่ที่ศรัทธาญาติโยมถวายมานั้น ให้เป็นไปด้วยความประหยัด ใช้สอยในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น หลายท่านที่ตั้งใจจะมากราบหลวงตาที่วัด อาจจะแปลกใจหากไม่พบป้ายชื่อวัด แต่นั่นก็อาจจะทำให้หลายคนได้นึกคิดจาก ปริศนาธรรมนี้ว่า หลวงตาท่านทำมีความหมายอย่างไร หลายคนอาจจะตีความหมายไปต่าง ๆ นานา มีบางท่านตีความหมายนี้ ซึ่งดูเหมือนจะเข้าที่ที่สุดว่า การเดินทาง ถ้าเดินตามแผนที่ที่บอกเป็นระยะ ว่าเส้นทางจะผ่านจุดที่สำคัญจุดไหนบ้าง เป็นลำดับ จนกระทั่งการเดินทางตามเส้นทางไปถึงจุดหมาย ถึงแม้จุดหมายจะไม่มีชื่อบอกก็ตาม ทุกคนที่เดินทางไปก็จะทราบเองว่า ถึงจุดหมายหรือยัง ชื่อก็ไม่จำเป็นต้องบอกไป หรือเส้นทางไปสู่วิมุตติ

นิพพานก็เช่นกัน ปฏิบัติไปตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าวางไว้ เมื่อไปถึงแล้วก็ไม่จำเป็นจะต้องถามใครว่าถึงจุดมุ่งหมายหรือไม่ ปริศนาธรรมนี้ อาจทำให้ผู้มีปัญญาทั้งหลายพอจะทราบได้ว่า หลวงตาท่านสอนอะไร ตั้งแต่เริ่มก้าวเข้ามาในวัดนี้ (ที่มา: เว็บไซต์ <https://bit.ly/2JZkbgx>)

วัดมณีมาวาส

วัดมณีมาวาส เดิมชื่อ วัดโนนหมากแข้ง โดยได้รับพระราชทานบรมราชานุญาตสถาปนาเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2507 พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม สมัยดำรงตำแหน่งเป็นข้าหลวงใหญ่ ผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาวพวน ได้ทรงสร้างวัดโนนหมากแข้ง (เคยเป็นวัดร้าง) แล้วมีภิกษุจำพรรษาอีกครั้ง เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น วัดมณีมาวาส เมื่อราว พ.ศ. 2436 พร้อมกับการสร้าง เมืองอุดรธานี ขึ้น วัดมณีมาวาสจึงได้ขึ้นชื่อว่าเป็นวัดที่เป็นวัดคู่บ้านคูเมืองอุดรฯจนตราบเท่าทุกวันนี้ ก่อนจะมาเป็นวัดมณีมาวาส วัดมณีมาวาสเป็นวัดร้างมาก่อน ชื่อว่าวัดโนนหมากแข้งแต่หลักฐานที่พอให้ทราบได้ว่าเป็นวัดร้างนั้น ก็มีอยู่ 2 อย่าง คือเจดีย์ศิลาแลงตั้งอยู่ที่โนน (เนิน) ประชาชนเล่าสืบกันมา ว่าเจดีย์นั้นได้ครอบ หรือ ครอบตอหมากแข้งขนาดใหญ่ และมีพระพุทธรูปหินขาว ปางนาคปรก (ปัจจุบัน คือ หลวงปู่ภาค) อยู่ภายในเจดีย์ ปัจจุบัน พระพุทธรูปหินขาว ปางนาคปรก ก็ได้นำมาประดิษฐานไว้ที่หน้าพระอุโบสถ ให้ชาวอุดรฯและจังหวัดใกล้เคียงได้สักการบูชา กันมาจนถึงทุกวันนี้ และกลายเป็นพระพุทธรูปที่ขึ้นชื่อในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์คู่วัดมณีมาวาสตลอดมา (ที่มา : <https://bit.ly/2t5l0JZ>)

1.2 ประเพณีทางศาสนา ของจังหวัดอุดรธานี

งานนมัสการพระพุทธบาทบัวบก จังหวัดอุดรธานี

พระพุทธบาทบัวบก เป็นรอยพระพุทธบาทที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระพุทธบาทบัวบกซึ่งตั้งอยู่บนไหล่เขาภูพระพุทธ บ้านดิว ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เป็นส่วนหนึ่งของอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระพุทธ ซึ่งเป็นโบราณสถานที่มีพัฒนาการต่อเนื่องของการมาใช้สถานที่แห่งนี้เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและความเชื่อมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ทวารวดี เขมร และล้านช้าง

คำว่า "บัวบก" เป็นชื่อของพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นตามป่า มีหัว และใบคล้ายใบบัว ซึ่งชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า ผักหนอก บัวบกนี้คงจะมีอยู่มากในบริเวณที่พบรอยพระพุทธบาท จึงเรียกรอยพระพุทธบาทนี้ว่า "พระพุทธบาทบัวบก" หรือคำว่าบัวบกอาจจะมาจากคำว่า บ่บก ซึ่งหมายถึง ไม่แห้งแล้ง รอยพระพุทธบาทมีลักษณะเป็นแอ่งลึกประมาณ 60 เซนติเมตร ลงไปในพื้นหินยาว 1.93 เมตร กว้าง 90 เซนติเมตร เดิมมีการก่อมณฑปครอบรอยพระพุทธบาทไว้ ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2465 พระอาจารย์สีห์ทัตต์ สุวรรณมาโจ ได้รื้อมณฑปเก่าออกแล้วสร้างพระธาตุเจดีย์ขึ้นใหม่ และยังคงสร้างรอยพระพุทธบาทจำลองวางที่รอยพระพุทธบาทเดิมไว้ ภายในพระธาตุเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ตัวองค์เจดีย์เป็นทรงบัวเหลี่ยมคล้ายองค์พระธาตุพนม และให้มีงานนมัสการพระพุทธบาทบัวบกเป็นประจำทุกปี ภายในวัดพระพุทธบาทบัวบก ประกอบไปด้วยโบราณสถานและศาสนสถานหลายอย่าง ได้แก่

1. พระธาตุเจดีย์วัดพระพุทธบาทบัวบก สร้างครอบรอยพระพุทธบาทซึ่งประดิษฐานอยู่ใน รูปแบบพระธาตุเจดีย์เป็นทรงปราสาทยอดอยู่ในผังสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีเรือนธาตุซ้อนลดหลั่นขึ้นไป 2 ชั้น ถัดขึ้นไปเป็นองค์ระฆังที่มีลักษณะเป็นบัวเหลี่ยมอยู่เหนือเรือนธาตุและมีส่วนยอดที่มีลักษณะเป็นบัวเหลี่ยมขนาดเล็ก พระธาตุ

เจดีย์มีทางเข้าจากทางด้านทิศตะวันออกเพียงด้านเดียว ภายในเรือนธาตุมีลักษณะที่บตัน ประตูทางทิศอื่นๆ เป็นประตูหลอก

2. ภายในเรือนธาตุของพระธาตุเจดีย์ประดิษฐานพระพุทธรูปปางสมาธิและพระสาวก เบื้องหน้าพระพุทธรูปประธานประดิษฐานรอยพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นครอบทับของเดิม
3. ถ้าพญานาค เป็นเพิงหินที่มีช่องว่างข้างล่าง และมีโพรงหินเป็นหลุมลึกอยู่ข้างใน ชาวบ้านเชื่อกันว่า เป็นที่อยู่ของมิลินทาคซึ่งเป็นผู้ที่ขอรอยพระพุทธรูปจากพระพุทธรองค์ตามตำนาน
4. เพิงหินประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์
5. พระธาตุเจดีย์บรรจุอัฐิของอดีตเจ้าอาวาส และกระดูกของวัวควายที่ตายไปในช่วงของการใช้แรงงานในการขนส่งของและวัสดุก่อสร้างพระธาตุเจดีย์ครอบรอยพระพุทธรูปบัวบก
6. มณฑปประดิษฐานพระพุทธรูปปางนาคปรก ใกล้กับพระธาตุเจดีย์พระพุทธรูปบัวบก
7. ถ้าท่านพ่อฤาษีสุนทรย์นันทรา เทพเจ้าผู้สร้างตำนานนางอุษา-ท้าวบารส
8. พระพุทธรูปปางเปิดโลก
9. ปราสาทวังพญามิลินทาค

สำหรับการจัดงานนมัสการพระพุทธรูปบัวบก ในช่วงวันขึ้น 11 – 15 ค่ำ ถือเป็นงานประเพณีประจำปีของวัดและของชุมชนมายาวนาน ซึ่งเชื่อกันว่าน่าจะเริ่มมีการจัดงานมาตั้งแต่พระอาจารย์สีห์ตถ์ สุวรรณมาโจ ได้สร้างพระธาตุเจดีย์ครอบรอยพระพุทธรูปเสร็จและจัดงานทำบุญฉลองพระธาตุและได้ทำสืบต่อมาทุกๆ ปีจนถึงทุกวันนี้ ในอดีตมีการจัดงานในช่วง 11 – 15 ค่ำเดือน 3 แต่เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าว ชาวบ้านยังไม่เสร็จสิ้นภารกิจการทำกสิกรรมจึงมีการเลื่อนออกไปเป็น 11 – 15 ค่ำ เดือน 4 แทน ในช่วงของการเตรียมงานจะมีชาวบ้านที่อยู่อาศัยบริเวณดินเขาและผู้มีจิตศรัทธา เดินทางมาช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ ทำความสะอาด เตรียมโต๊ะเครื่องบวงสรวงบูชาพระพุทธรูปและเหล่าเทพเทวดา พญานาคผู้รักษาพระพุทธรูป โดยการทำพานบายศรี เตรียมขนมหวาน ผลไม้ เครื่องบูชา โดยจะนำไปจัดวางบูชาไว้ที่จุดต่างๆ คือ พระธาตุพระพุทธรูปบัวบก พระพุทธรูปปางเปิดโลก ถ้าพญานาค เป็นต้น ชาวบ้านได้ช่วยกันตกแต่งสถานที่ ตั้งเครื่องบูชาในจุดต่างๆ จะมีการตั้งเครื่องบูชาไว้ตั้งแต่วันแรกของงานและตั้งเครื่องบูชาไปจนถึงวันสุดท้าย ในการบวงสรวงบูชาจะมีการจัดโต๊ะบวงสรวงขนาดใหญ่ที่บริเวณหน้าถ้าพญานาค และให้ประชาชนได้ร่วมถวายเครื่องบูชาซึ่งจัดเป็นชุด ประกอบด้วย น้ำดื่ม ไข่ ข้าวสาร กล้วยดิบหมากพลู บุหรี่ และธูปเทียน ในการจัดงานนมัสการ 5 วัน 5 คืน นี้ จะมีการเปิดให้ประชาชนทั่วไปร่วมปฏิบัติธรรมบวชชีพราหมณ์และมีการเจริญพระพุทธรมนต์เป็นประจำทุกคืน และประชาชนทั่วไปก็จะบูชาดอกไม้ธูปเทียนไปบูชาสักการะพระพุทธรูป และจะมีการบวงสรวงใหญ่ในวันขึ้น 14 ค่ำบริเวณหน้าถ้าพญานาค และหน้าพระธาตุ โดยหลังจากมีการบวงสรวงบอกกล่าวเทพเทวดา พญานาค สิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว จะมีการร่ายรำหน้าแทนบูชา เรียกว่า รำถวายมือ เสร็จจากพิธีการบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว จะมีการนำเครื่องบูชาไปถวายบูชาที่พระธาตุและที่พระพุทธรูป และ ในวันขึ้น 15 ค่ำ ซึ่งเป็นวันสุดท้าย หลังจากการเจริญพระพุทธรมนต์ก็จะมีการเวียนเทียนรอบองค์พระธาตุด้วย

(ที่มา : เว็บไซต์ <http://www.sac.or.th/databases/rituals/detail.php?id=99>)

งานประเพณีแข่งเรือยาวออกพรรษาชิงถ้วยพระราชทาน อำเภอกุมภวาปี

งานประเพณีแข่งเรือยาวออกพรรษา ชิงถ้วยพระราชทาน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งอำเภอกุมภวาปีภาคภูมิใจและปลาบปลื้มใจ ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชานุญาตให้อัญเชิญอักษรพระนามาภิไธยจารึกถ้วยรางวัลชนะเลิศเรือรุ่นใหญ่ และเรือรุ่นเล็กทั่วไป นอกจากนี้ในงานยังจัดให้มีการประชันความเร็วเจ็ตสกี การแข่งขันต่อเรือแข่งพื้นบ้านจำลอง การแสดงชุดพิเศษของชมรมรมบิณอุตรธานี ชมนิทรรศการเรือโบราณ เพลิดเพลินกับเสียงเพลงของศิลปินชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่บริเวณสวนธรรมชาติ (สวนลิง)

สำหรับประชาชนที่ต้องการมาเที่ยวชมงานสามารถเดินทางมาเที่ยวชมงานประเพณีแข่งเรือยาวออกพรรษาชิงถ้วยพระราชทาน ได้ในช่วงออกพรรษาของทุกปี

(ที่มา : <https://bit.ly/2t2LZH1>)

งานประเพณีบุญบั้งไฟล้าน บ้านธาตุ อำเภอกู่เพ็ญ

งานบั้งไฟล้าน ตำนานม้าคำไหล เป็นงานบุญบั้งไฟของชาวบ้านธาตุ อำเภอกู่เพ็ญ จังหวัดอุดรธานี มาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยจะจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน 6 ของทุกปี เพื่อถวายแด่องค์พระศรีมหาธาตุ สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมือง ชาวตำบลบ้านธาตุ อำเภอกู่เพ็ญ จังหวัดอุดรธานี และชาว ต.สองห้อง อ.เมือง จังหวัดหนองคาย

บุญบั้งไฟที่ อ.บ้านธาตุ จะต่างจากที่อื่นๆ ไปเพราะมีม้าคำไหลเข้ามาเกี่ยวข้องกับ กล่าวคือ ม้าคำไหลเป็นม้าพันทะกะที่พระพุทธรูปเจ้าทรงใช้เมื่อทรงออกผนวช ดังมีตำนานเล่าว่า พ่อผู้สมศรีผู้พบซากปรักพังของบ้านธาตุ และพบพระธาตุเจดีย์ จึงได้นำพรรคพวกญาติพี่น้อง และผู้สมัครรักใคร่มาร่วมทำการบูรณะปฏิบัติพระธาตุเจดีย์ และสร้างบ้านธาตุขึ้นใหม่ขึ้น ชาวบ้านจึงได้แต่งตั้งให้เป็น พระศรีธาตุปกครองบ้านเมือง ต่อมาวันหนึ่งได้นิมิตว่า “มีชายแต่งกายสีขาวมาบอกให้ไปซื้อม้าขาวตัวหนึ่งที่อยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านโดยอย่าต่อรองราคา เมื่อซื้อแล้วให้ขี่กลับมาได้เลย เพราะเป็นม้าพระพุทธรูปเจ้า” จึงปฏิบัติตามและก็เป็นจริงตามที่ฝัน เดิมที่พ่อผู้ศรีขี่ม้าไม่เป็น แต่สามารถขี่ได้อย่างคล่องแคล่ว ถือได้ว่าเป็นผู้มีบุญญาธิการ พ่อผู้สมศรีได้ขี่ม้าขาวพันทะกะตัวนี้ออกเยี่ยมเยียนราษฎรตลอดมาให้ได้รับความผาสุกได้อย่างรื่นไหลไม่ติดขัด มีค่าเสมือนทองคำ จึงขนานนามม้าพันทะกะว่า “ม้าคำไหล”

พ่อผู้สมศรีและม้าคำไหลได้เสียชีวิตลงในเวลาใกล้เคียงกันในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 ประชาชนต่างอาลัยรักอย่างสุดซึ้ง จึงได้ทำบุญอุทิศสังฆดวงวิญญาณให้กับพระศรีธาตุ และดวงวิญญาณของม้าพันทะกะ หรือม้าคำไหลให้ได้ขึ้นสู่สวรรค์ในวันอาสาฬหบูชา คือ วันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธองค์ และหากละเว้นการปฏิบัติชาวบ้านจะเกิดอาเพศล้มตาย หรือเกิดทุกข์ภัยอย่างน่าอัศจรรย์ จึงได้มีการทำบั้งไฟจุดสังฆดวงวิญญาณในวันทำบุญอุทิศทุกปี แต่ต่อมาวิญญาณม้าคำไหลได้เข้าทรงตาจ้ำว่า ขอให้คนนั้นคนนี้เป็นร่างทรง โดยให้ประดิษฐ์ม้าไม้จำลองเหมือนกับม้าก้านกล้วย แล้วชื้ออกวิ่งเยี่ยมเยียนอวยพรให้แก่ประชาชนผู้มาร่วมงานประเพณีบุญบั้งไฟทุกปี จนเป็นที่เอิกเกริกลือเลื่องไปทั่วแผ่นดิน โดยขณะที่ร่างทรงนำม้าออกวิ่ง ถ้าหยุดตรงกับผู้ใดหรือชนถือว่าผู้นั้นมีโชคให้รับยกมือไหว้ขอพรหรือทำบุญด้วยปัจจัยที่มีอยู่ทันที อย่าละเว้นทั้งนี้เพื่อเป็นสิริมงคลให้แก่ตัวเอง

ต่อมา เมื่อเข้าสู่สมัยโลกาภิวัตน์ ได้มีคหบดีชาวบ้านธาตุผู้ใจบุญและบุคคลที่มีความสำเร็จสมหวังจากการ बन บานศาลกล่าว พระมหาธาตุเจดีย์และม้าคำไหล ได้รวมพลังกันจัดมหกรรมบุญบั้งไฟล้านขึ้น เพื่อเป็นมหาบูชาที่ยิ่งใหญ่ จนเป็นข่าวจรขจรไปทั่วโลก โดยคณะลูกสาวของคุณตาบุญหนา เหวรรรณ ที่อยู่ในต่างประเทศ และได้พากันกลับมาบูชาพระมหาธาตุ วัดศรีเจริญโพนบก บ้านธาตุ หมู่ที่ 10 ทุกปี ได้แก่ คุณพรพิมล คุณสุภานาถ และคุณละอองดาว เหวรรรณ จนกระทั่งกลายเป็นประเพณีบุญบั้งไฟล้านของชาวบ้านตำบลบ้านธาตุ อำเภอกู่เพ็ญ จังหวัดอุดรธานี สืบมาจนถึงปัจจุบัน (ที่มา: เว็บไซต์<https://bit.ly/2t2LZH1>)

1.3 สิ่งเคารพสำคัญ พระพุทธรูป หรือพระเกจิอาจารย์

1.3.1 พระพุทธรูป พระประธานในพระอุโบสถวัดโพธิสมภรณ์

“พระพุทธรูป” พระประธานในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ ปางมารวิชัย อายุประมาณ ๖๐๐ ปี

1.3.2 พระขอ วัดโพธิสมภรณ์ เชื่อกันว่าหากเราขออะไรก็จะได้อย่างนั้น

1.3.3 หลวงพ่ออนาคต วัดมณีมาวาส มีชื่อเสียงในเรื่องของความรัก

1.3.4 ศาลเจ้าปู่-ย่า

ที่ได้รับบริการกล่าวขานถึงความศักดิ์สิทธิ์ ความเมตตาแก่คนยากไร้หรือผู้มีทุกข์ใฝ่ใจ ภายในศาลเจ้าปู่-ย่า ประกอบไปด้วย ศาลต่างๆ 6 ศาล โดยเราจะใช้ธูปรวม 30 ดอก จุดไหว้ตั้งแต่ศาลที่ 1 เรียงไปจนศาลที่หก ปักกระถางธูปตรงกลาง 3 ดอกหมายถึงความเคารพเลื่อมใสบูชา ปักด้านซ้าย-ขวาอีกข้างละ 1 ดอก เพื่อเป็นการบูชาองค์เทพอารักขาของเทพเจ้า

1.3.5 อนุสาวรีย์พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงประจักษ์ ศิลปาคม

เป็นพระราชโอรสในรัชกาลที่ 4 และเจ้าจอมมารดาสังวาลย์ ท่านผู้นี้เป็นผู้ก่อตั้งเมืองอุดรขึ้นเมื่อ พ.ศ.2436 พร้อมทั้งวางผังเมือง วางระเบียบราชการปกครองบ้านเมือง ทำคุณแก่ชาวเมืองอุดรชานานัปการ ชาวเมืองอุดรฯ จึงได้สร้างอนุสาวรีย์พระองค์ทรงยืนในเครื่องแบบนายพลตรีแห่งกองทัพบกไทย เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณความดีของพระองค์ (ที่มา : เว็บไซต์ <http://www.palungdham.com/t211.html>)

2. จังหวัดขอนแก่น

2.1 วัดที่สำคัญในจังหวัดขอนแก่น

พระธาตุขามแก่น วัดเจติยภูมิ

อยู่ที่วัดเจติยภูมิ บ้านขาม หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นปูชนียสถานของจังหวัดขอนแก่น บ้านขามเคยเป็นเมืองมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นเวลาประมาณ 2000 ปี ตั้งแต่ พ.ศ 500 ต่อมาเจ้าเมืองสุวรรณภูมิ ชื่อ เพี้ยเมืองแพน (ปัจจุบันคือ จังหวัดร้อยเอ็ด) ได้มาตั้งเมืองขามแก่นที่ บ้านขาม พุทธศตวรรษที่ 5 พระยาหลังเขียว หรือโมริย กษัตริย์เจ้าเมืองโมริย์ (เมืองโมริย์อยู่ในอาณาเขตของประเทศกัมพูชา) สร้างพระธาตุขามแก่น ตั้งอยู่ในวัดเจติยภูมิ ตำบลบ้านขาม

ตำนานพระธาตุขามแก่น

ตำนานที่หนึ่ง

นับแต่การเสด็จดับขันธปรินิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 เมื่อถวายพระเพลิงเสร็จ แล้ว พระบรมสารีริกธาตุได้ถูกนำไปประดิษฐานไว้ในที่ต่าง ๆ คือ พระสารีริกธาตุกระโยงหัว (กะโหลกศีรษะ) ฆะฎิการพรมนำไปไว้บนเทวโลก, พระธาตุเขี้ยวหมากแแก (พระเขี้ยวแก้ว) พระอินทร์นำไปไว้บนสวรรค์ชั้นดาวดึงษ์, พระธาตุกระดูกด้ามมีด (พระรากขวัญ) พระยานาคนำไปไว้เมืองบาดาล

ครั้งต่อมาโมริยกษัตริย์เจ้านครโมริย์ (อยู่ในประเทศกัมพูชาปัจจุบัน) ทราบข่าวภายหลังเพราะอยู่ห่างไกลและเดินทางเข้าจึงได้แต่พระอังคารธาตุ (ฝุ่น) แล้วนำไปไว้ที่นครของตน ประมาณพุทธศักราชล่วงมาได้ 3 ปี พระมหากัสสปะเถระเจ้า พร้อมด้วยพระอรหันต์ 500 องค์ นำเอาพระอรังคะธาตุ (กระดูกส่วนอก) ไปประดิษฐานไว้ภูเก้าพร้าว (พระธาตุพนมในปัจจุบัน) พระยาหลังเขียว โมริยกษัตริย์ และพระอรหันต์ยอดแก้ว, พระอรหันต์รังษี, พระอรหันต์คันที และไม่ปรากฏชื่ออีก 6 องค์ จึงเดินทางพร้อมอัญเชิญเอาพระอังคารธาตุเพื่อไปบรรจุไว้ในพระธาตุพนมด้วย ระหว่างทางได้มาถึงพื้นที่

แห่งหนึ่ง (ที่ตั้งของพระธาตุขามแก่นในปัจจุบัน) มีพื้นที่พื้นที่ดอน ราบเรียบ มีห้วยสามแยก น้ำไหลผ่านรอบดอน และมีต้นมะขามใหญ่ที่ตายแล้วเหลือแต่แก่นอยู่ต้นหนึ่ง ขณะนั้นเป็นเวลาพลบค่ำพอดี ประกอบกับพื้นที่มีความเหมาะสมจึงได้พักแรมที่นี่ และนำเอาพระอังคารธาตุไปวางพักไว้บนแก่นของต้นมะขามที่ตายแล้วดังกล่าว พอรุ่งเช้าทั้งคณะก็เดินทางมุ่งหน้าสู่สถานที่ก่อสร้างพระธาตุพนมต่อไป พอไปถึงปรากฏว่าพระธาตุพนมได้สร้างเสร็จแล้ว ไม่สามารถนำพระอังคารธาตุบรรจุลงไปได้อีก จึงจำต้องนำเอาพระอังคารธาตุนั้นกลับตามเส้นทางเดิม โดยตั้งใจว่าจะนำกลับไปไว้ที่นครของตนตามเดิม เมื่อมาถึงดอนมะขามซึ่งเคยเป็นที่พักแรม ครั้งก่อน ได้เห็นต้นมะขามใหญ่ที่ล้มตายเหลือแต่แก่นนั้นกลับผลิดอก ออกผล แตกกิ่งก้านสาขามีใบเขียวชะอุ่มแลดูงามตายิ่งนัก จะเป็นด้วยเทพเจ้าสร้างนิมิต หรือด้วยอำนาจอิทธิฤทธิ์ของพระอังคารธาตุก็มิอาจรู้ได้ เห็นเป็นอัศจรรย์เช่นนั้นจึงพร้อมกันก่อสร้างพระธาตุครอบต้นมะขาม และบรรจุพระอังคารธาตุของพระเจ้าไว้ภายในด้วย โดยมีรูปลักษณะดังที่เราเห็น อยู่ในปัจจุบันนี้ จึงเรียกชื่อพระธาตุนี้ว่า "พระธาตุขามแก่น" หลังจากการก่อสร้างพระธาตุเสร็จแล้ว พระยาหลังเขียวพร้อมด้วยบริวารได้สร้างบ้านแปลงเมืองอยู่ตรงนี้ และได้สร้างวัดให้เป็นที่พำนักของพระอรหันต์ทั้ง 9 องค์ ซึ่งมีวิหาร และพัทธสีมาเคียงคู่มากับองค์พระธาตุ สิบมา ครั้นกาลล่วงมาพระอรหันต์ทั้ง 9 องค์ก็ได้ดับขันธปรินิพพาน ชาวเมืองนำเอาอัฐิธาตุของท่านบรรจุไว้ในพระธาตุองค์เล็ก ซึ่งอยู่ด้านทิศตะวันออกของ อุโบสถในเวลานี้ ต่อมาประชาชนจึงเรียกพระธาตุองค์ใหญ่ว่า ครูบาทั้งเก้าเจ้ามหาธาตุ ส่วนพระธาตุองค์เล็กเรียกว่า ครูบาทั้งแปด

ตำนานที่สอง

มีเรื่องราวคล้ายตำนานที่หนึ่ง แต่กล่าวว่าพระอรหันต์ที่อัญเชิญพระอังคารธาตุนั้น มีเพียง 2 องค์เท่านั้น

ตำนานที่สาม

แต่เดิม ณ ที่นี้เป็นที่รกร้างว่างเปล่า ต่อมาเมื่อเริ่มมีชาวบ้านเข้ามาหักล้างถางพง จับจองที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยนั้น ชาวบ้านพบว่ามีตอมะขามที่ตายแล้วเหลือแต่แก่นอยู่ต้นหนึ่ง แต่ต่อมาปรากฏว่าแก่นมะขามนั้นกลับมีการแตกใบ ผลิดอก ดูแปลกประหลาด และพบว่าหากมีใครที่ไปทำการอะไรที่เป็นการดูหมิ่นหรือลบหลู่ตอมะขามนั้น คนผู้นั้นก็จะมีอันเป็นไป ชาวบ้านจึงเกิดความเคารพบูชา และร่วมกันสร้างเจดีย์ครอบตอมะขามนั้นไว้ พร้อมกับบรรจุพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า 9 ประการ ไว้ในนั้นด้วย จึงเรียกเจดีย์ที่สร้างนั้นว่า พระเจ้าเก้าพระองค์ หรือ เจดีย์บ้านขาม ต่อมาจึงเป็นพระธาตุขามแก่น

พระธาตุขามแก่น นับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญคู่เมืองขอนแก่น เป็นจุดยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และมีความศักดิ์สิทธิ์คู่กับอีสานอีกแห่งหนึ่ง โดยทุกวันเพ็ญเดือน ๖ จะมีงานฉลองพระธาตุขามแก่นเป็นประจำทุกปี

(ที่มา: เว็บไซต์ <https://bit.ly/2HXtDvZ>)

พระมหาธาตุแก่นนคร วัดหนองแวง

ตั้งอยู่ที่ถนนกลางเมือง ริมบึงแก่นนคร อำเภอเมือง ภายในวัดหนองแวงเมืองเก่าซึ่งเป็นพระอารามหลวง มีพระมหาธาตุแก่นนคร หรือ พระธาตุเก้าชั้นฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ 50 เมตร เรือนยอดทรงเจดีย์จำลองแบบจากพระธาตุพนม จัดสร้างขึ้นเนื่องในวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี และ มหามงกุฎ 200 ปี เมืองขอนแก่น ความสูงขององค์พระธาตุฯ 80 เมตร มีพระจุลธาตุ 4 องค์ ตั้งอยู่ 4 มุมและมีกำแพงแก้วพญานาค 7 เศียรล้อมรอบ เป็นศิลปะสมัยทวารวดี ผสมผสานศิลปะอินโดจีน ซึ่งเป็นลักษณะแบบชาวอีสานปากแหว วัดหนองแวง เดิมชื่อวัดเหนือ ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2332 พร้อมกับวัดกลาง และวัดธาตุ โดยท้าวเพี้ยเมืองแพน เจ้าเมืองคนแรก ณ บ้านบึงบอน (บึงแก่นนคร) พ.ศ. 2354 ท้าวจามบุตร ท้ายเพี้ยเมืองแพน เจ้าเมืองคนที่ 2 ได้ย้ายเมืองไปอยู่บ้านดอนพันชาติ เขตเมืองมหาสารคาม (บ้านโนนเมือง ตำบลแวง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม) บ้านบึงบอนจึงกลายเป็นเมืองเก่าตั้งแต่นั้นมา ปัจจุบันตั้งอยู่ เลขที่ 593 ถนนกลางเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัด

ขอนแก่น ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2442 โดยพระยานครศรีบริรักษ์(อู) และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2527 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 40 เมตร ยาว 80 เมตร มีเนื้อที่ดินที่ตั้งวัด 26 ไร่ 65 ตารางวา โดยมีหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์เป็นโฉนด 713 เลขที่ 28 หน้าสำรวจ 794 เล่มที่ 8 หน้า 13 ลักษณะพื้นที่ตั้งวัดและบริเวณโดยรอบเป็นที่ราบเรียบ เป็นลักษณะ 6 เหลี่ยม มีหมู่บ้านล้อมรอบสามด้าน และมีบึงแก่นนครอยู่ทางทิศตะวันออกของวัด เคยได้รับรางวัล เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ปี พ.ศ. 2524 เป็นวัดพัฒนาดีเด่น ปี พ.ศ. 2526 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกฐานะขึ้นเป็น พระอารามหลวง ปี พ.ศ. 2527

ภายในองค์พระธาตุ มีอยู่ 9 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 เมื่อเดินขึ้นภายในพระธาตุบริเวณชั้นแรก เป็นหอประชุมมีพระบรมสารีริกธาตุ ประดิษฐานอยู่บนบุษบกและพระประธาน 3 องค์อยู่ตรงกลาง ท่านจะพบกับที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ส่วนอุรังคธาตุ (ส่วนอก) และพระธาตุของพระสาวกประมาณ ๑๐๐ องค์ ที่บรรจุอยู่ในโถแก้ว จะอยู่ในตู้กระจกด้านซ้ายมือของที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุพระพุทธเจ้า ถัดจากโถงตรงกลางมาด้านซ้ายมือประมาณสองเมตร จะเป็นโต๊ะที่เตรียมไว้สำหรับตักบาตร ที่เรียกว่า “ ตักบาตร 108 ” โดยใช้เหรียญในการตักบาตรนั้น ทั้งนี้เชื่อว่าหากใครได้ตักบาตร ซึ่งสมมติว่าเป็นตัวแทนพระสาวกของพระพุทธเจ้า ทั้ง 108 องค์ และจะเกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว เมื่อเดินตรงไปจะเห็นพระประจำวันเกิดมีทางวัดนำมาประดิษฐานไว้ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวได้สักการะพระพุทธรูปประจำวันเกิดของตนเอง เพื่อความเป็นสิริมงคลต่อตนเอง และเมื่อบูชาพระประจำวันเกิดเรียบร้อยแล้ว หากใครต้องการจะทำนายโชคชะตาด้วยตนเอง ก็สามารถเสี่ยงเซียมซีหรือยกข้างทองเหลือง เพื่อเสี่ยงทายว่าจะสมดังปรารถนาหรือไม่

ชั้นที่ 2 เป็นพิพิธภัณฑ์ของชาวอีสาน โดยเก็บรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ในอดีตที่ค่อนข้างหาได้ยาก ปัจจุบัน พร้อมทั้งที่การวาดลวดลายบนผนังที่เกี่ยวกับข้อห้ามของคนอีสาน ที่เรียกว่า “ คะล้า ” ซึ่งเป็นแนวประเพณีติตนในการอยู่ร่วมกันของชาวอีสาน โดยแต่ละภาพก็หมายถึงข้อห้ามแต่ละข้อ ซึ่งมีทั้งหมด 35 ข้อ

ชั้นที่ 3 เป็นหอปริยัติ บานประตูหน้าต่างเขียนลวดลายเบญจรงค์และภาพแกะสลักนิตานเรื่องนางผมหอม เป็นนิทานที่ได้เล่าสืบต่อกันมาแต่โบราณของชาวอีสาน และในชั้นที่สามนี้ได้รวบรวมตาลปัตร พัดยศ และเครื่องอัฐบริวารของพระภิกษุสงฆ์ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดขอนแก่น

ชั้นที่ 4 เป็นหอปริยัติธรรม ภายในมีพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมของเก่า บานประตูหน้าต่าง ภาพพระประจำวันเกิด เทพประจำทิศ

ชั้นที่ 5 เป็นหอพิพิธภัณฑ์ มีบริวารของหลวงปู่พระครูปลัดบุษบา สุมโน อดีตเจ้าอาวาสวัดบานประตูหน้าต่างแกะสลักภาพพุทธชาดก

ชั้นที่ 6 เป็นหอพระอุปัชฌาจารย์ บานประตูหน้าต่างแกะสลักนิตานชาดกเรื่องเวสสันดร

ชั้นที่ 7 เป็นหอพระอรหันต์สาวก บานประตูหน้าต่างแกะสลักนิตานเรื่องพระเตมีย์มีแป้

ชั้นที่ 8 เป็นหอพระธรรม เป็นที่รวบรวมพระธรรม คัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา มีพระไตรปิฎก บานประตูแกะสลักรูปพรหม 16 ชั้น ฯลฯ

ชั้นที่ 9 เป็นหอพระพุทธ ตรงกลางมีบุษบก เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า บานประตูแกะสลักภาพ 3 มิติ รูปพรหม 16 ชั้น และสามารถชมทัศนียภาพของตัวเมืองขอนแก่นได้ทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะทางด้านทิศตะวันออกสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของบึงแก่นนครที่สวยงาม

(ที่มา: เวปไซค์ <https://bit.ly/2t5t9zl>)

วัดทุ่งเศรษฐี ขอนแก่น

ตั้งอยู่ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มี “มหาเจดีย์รัตนนะ” หรือ “มหาเจดีย์ศรีไตรโลกธาตุ” ได้ถูกสร้างโดยความริเริ่มของหลวงตาอ้อยหรือที่รู้จักกันในนาม “หลวงต่ายามแดง” ท่านได้ชักชวนลูกหลานศิษยานุศิษย์ร่วมกันสร้างมหารัตนเจดีย์ฯแห่งนี้บนที่ดินแปลงหนึ่งของท่าน ความโดดเด่นของมหาเจดีย์ ที่รูปแบบการก่อสร้างที่สะท้อนถึงความเชื่อต่างๆ เป็นการผสมผสานกันอย่างลงตัวระหว่างองค์เจดีย์สำคัญทั้งสามโลก คือ เจดีย์จุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ นครเจดีย์ในนาคพิภพ และมหารัตนเจดีย์ศรีไตรโลกธาตุบนโลกมนุษย์ มาเยือนที่นี่แค่เพียงที่เดียวก็เหมือนกับว่าได้มาสักการะองค์เจดีย์ถึง 3 โลกพระมหาเจดีย์สร้างมาจากความเชื่อที่ว่า จุดนี้คือบริเวณที่เชื่อมต่อกันระหว่าง 3 โลกธาตุ ทั้งสวรรค์ มนุษย์ และเมืองบาดาล ตั้งอยู่ท่ามกลางบึงน้ำล้อมรอบ ตกแต่งบันไดทั้ง 4 ด้าน ด้วยลวดลายของสัตว์ 4 ตระกูล เรียกว่า บันไดธาตุสี่ พร้อมผู้ดูแลทั้ง 4 ทิศ องค์พระเจดีย์ออกแบบเป็นเจดีย์โถงโล่ง ทรงระฆังคว่ำ แบบนานาชาติ ทั้งไทยธิเบต จีน ฝรั่งเศส ผสมผสานกันอย่างสวยงาม ยังมีจุดสักการะเจ้าแม่กวนอิม พระสังกัจจายน์ พระสิวลี และยังมีลานนรกที่สร้างไว้เตือนสติ

สิ่งสำคัญภายในวัด

มหารัตนเจดีย์ศรีไตรโลกธาตุ

บรรจุพระทันต์แก้วสีขาวกลาง พระบรมสารีริกธาตุพระพุทธรูป สิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ และเครื่องสักการะทั้งหลายทั้งปวง นับถือว่าตำแหน่งของพระมหาเจดีย์ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างเจดีย์จุฬามณีซึ่งบรรจุพระเขี้ยวแก้วสีขาวบนในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์กับนาคเจดีย์ในนาคพิภพซึ่งบรรจุพระเขี้ยวแก้วสีขาวกลาง ดังนั้นเมื่อผู้ใดได้มาสักการะพระมหาเจดีย์แห่งนี้ก็เท่ากับได้กราบไหว้บูชาเจดีย์ทั้งสามองค์ในสามโลกธาตุในคราวเดียวกัน พระพุทธรูปนลวรโรคนีโลทรัพยุดม

หรือหลวงปู่ดำ พระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ในองค์พระเจดีย์ เป็นพระพุทธรูปเนื้อทองเหลืองผิวสีดำ ทรงเครื่องปิดทองประดับพลอยสีต่างๆ ปางสมาธิ ศิลปะแบบลพบุรี ขนาดหน้าตักกว้าง 155 นิ้ว

มณฑปองค์ปฐม

ศาสนสถานแห่งแรกของวัดซึ่งถ้าเทียบกับแนวคิดตามแบบพราหมณ์ก็จะมีมีความสำคัญเท่ากับการสร้างเสาหลักเมืองนั่นเองมีลักษณะมณฑปขนาดย่อม ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปองค์ปฐมและรูปหล่อบูรพาจารย์อีกสามองค์ ได้แก่ หลวงปู่ปานวัดบางนมโค หลวงพ่อถ้ำขี้ผึ้งวัดท่าซุง และหลวงปู่สา อาภัสโสโร วัดสวนม่อน จ.ขอนแก่น

สวนนรก

หลวงตาท่านดำริว่า ผู้คนในยุคหลังๆนั้นห่างไกลจากศีลธรรมขาดความเกรงกลัวต่อบาปกรรม จึงให้จำลองสภาพนรกต่างๆไว้ในบริเวณวัดทิศตะวันออกซึ่งประกอบด้วย รูปปั้นพญายม เปรตและนรกห้าขุม แสดงวิบากกรรมของสัตว์นรกหมู่ต่างๆอันเกิดจากละเมิดศีลห้า เพื่อเป็นอุทาหรณ์ของผู้ใหญ่และเยาวชน รูปปั้นพญานาค

อยู่ถัดจากบริเวณสวนนรกเล็กน้อย เป็นรูปพญานาคตนใหญ่อยู่ในท่ากำลังเลื้อยขึ้นมาจากสระน้ำใหญ่ที่อยู่เบื้องหลัง แทนแวนฟ้าจุฬามณีและทำนาคเจดีย์ศรีนาคินเป็นแทนและทำนาคสำหรับลอยโคมและประทีปบูชา แต่มหาเจดีย์อีกสององค์ในสองภาพ

(ที่มา: เว็บไซต์ <https://bit.ly/2ti8lhG>)

วัดพระพุทธรูปบาทภูพานคำ

วัดพระพุทธรูปบาทภูพานคำ ตั้งบริเวณไหล่เขาภูพานคำ อำเภออุบลรัตน์ เป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปบาทจำลองในมณฑป และ พระพุทธรูปสี่ขาขนาดใหญ่ หรือหลวงพ่อใหญ่ สูง 14 เมตร อยู่บนยอดเขา มีบันไดทางขึ้นจากลานวัดไปยังยอดเขาจำนวน 1,049 ขั้น หรือจะขึ้นบันไดขึ้นไปถึงยอดเขาก็ได้ บนยอดเขามองเห็นทัศนียภาพทะเลสาบเขื่อนอุบลรัตน์ได้สวยงาม

ประวัติวัดพระบาทภูพานคำโดยสังเขป

เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 พระอาจารย์บุญ ปัญญาวิฑูรย์ พร้อมด้วยพระภิกษุ 4 รูป ได้เดินธุดงค์แสวงหาที่วิเวกบำเพ็ญสมณธรรมเพียรภาวนา ผ่านมาถึงสถานที่แห่งนี้ (เทือกเขาภูพานคำ) เห็นว่าเป็นสถานที่ที่สัปปายะสงฆ์วิเวกเหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรเป็นอย่างยิ่ง จึงได้หยุดพักบำเพ็ญเพียรภาวนา และได้พากันออกเดินเสาะแสวงหาน้ำฉัน ได้พบบ่อน้ำแห่งหนึ่งมีน้ำไหลซึมออกมามีได้ขาด มีรอยเท้าสัตว์น้อยใหญ่นานาชนิดมาตีมันกิน จึงได้ให้สามเณรที่มาด้วยขุดดินที่ทับถมอยู่ออก ส่วนพระภิกษุก็ช่วยกันขุดดินและไปไม้ออกไปให้พ้นจากปากบ่อ เมื่อขุดเอาดินโคลนและไม้ที่ทับถมออกไปหมดแล้ว พิจารณาบ่อน้ำมีลักษณะคล้ายรอยเท้ามนุษย์แต่มีขนาดใหญ่กว่า จึงมีความเชื่อว่าน่าจะเป็นรอยพระบาทของพระพุทธเจ้า เมื่อประชาชนทราบข่าวก็พากันมากราบไหว้อย่างต่อเนื่องจากนั้นจึงได้จัดงานสมโภชฉลองรอยพระบาท และได้อาศัยน้ำในบ่อตีมันกินกัน อยู่ต่อมาไม่นานด้วยอาณัติแห่งนิมิต หรือพุทธรูปนิมิตยากที่จะคาดเดา ได้เกิดปาฏิหาริย์แสงสว่างไสวบริเวณรอยพระบาทตามต้นไม้ใบหญ้า ในเวลากลางคืนตลอด 7 คืน จึงได้หายไป กำนันนิลซึ่งเป็นเจ้าของที่แห่งนี้ พร้อมด้วยพุทธศาสนิกชนทั้งหลายเห็นเป็นนิมิตมงคลอันดี เป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ จึงได้ถวายที่ดินแห่งนี้สร้างวัดถวายให้ถาวรในพระศาสนาต่อไป

อาณาเขตและเนื้อที่ของวัดโดยรวมมีประมาณ 200 ไร่ ทิศเหนือกับทิศใต้จรดเขตการไฟฟ้าฯ ทิศตะวันออกจรดเขตโรงเรียนอุบลรัตน์พิทยาคม ทิศตะวันตกจรดภูเขาและเขื่อนอุบลรัตน์ วัดพระบาทภูพานคำ ได้รับอนุญาตตามกฎหมายให้ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2492 โดยมีมูลเหตุความเป็นมาของชื่อวัด 2 ประการ คือ ประการแรก ได้ถือเอาตามความเชื่อของชาวบ้านที่สันนิษฐานเอารอยเท้าขนาดใหญ่คล้ายมนุษย์ว่าเป็นรอยพระพุทธรูปบาทของพระพุทธเจ้า ประการที่สอง ถือเอาตามถิ่นที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นเทือกเขาภูพานคำอันเกิดปรากฏการณ์แสงสว่างไสวคล้ายหิ่งห้อยในเวลากลางคืนตลอด 7 คืน เมื่อครั้งค้นพบรอยพระบาทใหม่ ๆ ด้วยเหตุนี้จึงได้นำเอาปรากฏการณ์ดังกล่าวมาเป็นนามของวัดตั้งแต่นั้นสืบมา

ศาสนสถานที่สำคัญ

มณฑปพระพุทธรูปบาท สร้างเพื่อครอบรอยพระบาทอันเป็นสถาปัตยกรรมรูปทรงจตุรมุข ที่ทางการไฟฟ้าแห่งประเทศไทยสร้างถวาย เมื่อ พ.ศ. 2506-2510

หลวงพ่อขาว หรือหลวงพ่อภูพานคำ ตามที่ชาวบ้านเรียกขานกันเป็นพระพุทธรูปปางประทานพร สี่ขา สร้างเมื่อ พ.ศ. 2514-2518 มีขนาดหน้าตักกว้าง 18 เมตร สูง 40 เมตร ประดิษฐานอยู่บนไหล่เขาภูพานคำ ภายใต้ฐาน (เดิมเป็นอุโบสถ) เป็นที่สำหรับสักการบูชาและถึงกักเก็บน้ำฝน ทางขึ้นภูเขาไปกราบนมัสการศาสนสถานนั้นสามารถนำรถยนต์ขึ้นไปได้ และยังมีทางเดินเท้า ซึ่งเป็นบันไดนาค มีจำนวน 1,040 ขั้น นอกจากนี้ภายในบริเวณวัดยังมีศิลปกรรมอื่นๆ อีก อาทิ พระพุทธรูปปางต่างๆ พระสังกัจจายณะ รูปปั้นยักษ์ ถ้ำปัญญาวิคิต์และร่องรอยประทับตามลานหินต่างๆ อีกมากมาย

(ที่มา: เว็บไซต์ <https://www.touronthai.com/article/2744>)

สิมอีสาน หรือ โบสถ์อีสาน มาจากการที่ทางอีสานเรียกโบสถ์ว่า “สิม” ลักษณะโดยทั่วไปของสิม แบ่งเป็น 2 ประเภทหลักตามสภาพของแหล่งที่ตั้ง คือ สิมน้ำและสิมบก สิมน้ำ เป็นสิมที่ตั้งอยู่กลางน้ำ เช่น สระ หนอง บึง ส่วนใหญ่เป็นอาคารที่สร้างอย่างชั่วคราวสำหรับวัดที่ยังไม่มีวิสุงคามสีมา ส่วนใหญ่สิมบกเป็นสิมที่ตั้งอยู่บนแผ่นดิน มีลักษณะเป็นอาคารถาวร นอกจากนี้ สิมยังแบ่งตามลำดับอายุก่อนหลังและลักษณะร่วมในรูปแบบได้เป็น 4 ประเภท คือ สิมก่อผนังแบบดั้งเดิม สิมโถง สิมก่อผนังรุ่นหลัง และสิมแบบผสม

วัดป่าแสงอรุณ

สิม มาจากคำว่า สีม่า สิมมา หรือพัทธสีมา ที่ปรากฏในคำจารึกบนแผ่นหินที่ประกาศเจตนาอุทิศของผู้สร้าง ปักไว้ด้านหลังสิมมีปรากฏอยู่ทั่วไป ความหมายของคำเหล่านี้ หมายถึง เขตแดนที่กำหนดในการประชุมทำสังฆกรรมอันเป็นกิจของสงฆ์โดยมีแผ่นสีมาหินเป็นเครื่องหมายแสดงขอบเขตรอบบริเวณตัวสิม*

สิมอีสาน (วัดป่าแสงอรุณ) ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดป่าแสงอรุณ ตำบลพระลับ ห่างจากศาลากลางจังหวัดขอนแก่นประมาณ 6 กิโลเมตร ตามเส้นทางขอนแก่น-กาฬสินธุ์ สิมอีสาน ได้เน้นถึงรูปแบบ ทรวดทรง ความมั่นคง สามารถคุ้มแดดคุ้มฝน ตลอดจนความวิจิตรงดงามของภาพเขียนฝาผนังลายผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น อันเป็นการปลูกฝังแนวความคิดสร้างสรรค์ที่ดีต่อไป อีกทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คู่บ้านคู่มืองของจังหวัดขอนแก่นตลอดไป (ที่มา: เว็บไซต์ <https://www.touronthai.com/article/2757>)

2.2 ประเพณีทางศาสนา ของจังหวัดขอนแก่น

งานเทศกาลไหว้พระธาตุขามแก่น

จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันเพ็ญเดือนหก (วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6) ณ วัดเจติยภูมิ เป็นงานเฉลิมฉลองพระธาตุ เพื่อให้ประชาชนได้สักการะพระธาตุคู่บ้านคู่มืองในงานมีการแสดงศิลปะพื้นบ้านและการออกร้านจำหน่ายสินค้าต่างๆ (ที่มา: เว็บไซต์ <https://bit.ly/2LYbZL2>)

ประเพณีเข้าพรรษา

คือการที่ภิกษุผูกใจว่าจะอยู่ประจำเสนาสนะในวัดใดวัดหนึ่งตลอดเวลา 3 เดือน ในฤดูฝนไม่ไปค้างแรมให้ล่วงราตรีในที่แห่งอื่น ระหว่างที่ผูกใจนั้นเป็นพิธีกรรมสำหรับภิกษุโดยตรง ซึ่งมีวินัยนิยมบรมพุทธานุญาตไว้ให้ปฏิบัติทุกรูปจะเว้นเสียมิได้ไม่ว่ากรณีใด ๆ มีเรื่องราวปรากฏอยู่ในวิสสุภยานิกายชั้นธกะพระวินัยปิฎกใจความว่า สมัยเมื่อผ่านปฐมโพธิ์การไปแล้วมีกุลบุตรบวชเป็นภิกษุมากขึ้น พระพุทธเจ้ายังมีได้ทรงบัญญัติให้ภิกษุจำพรรษา ถึงฤดูฝนมีน้ำขังเต็มพื้นที่ไร่นา ชาวบ้านประกอบอาชีพกสิกรรม ภิกษุบางจำพวกหาพักการจาริกไม่ บางพวกพากันเหยียบพืชผลชาวบ้านและสัตว์เล็กตายเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านพากันติเตียนพระพุทธองค์ทรงทราบจึงบัญญัติให้ภิกษุอยู่จำพรรษาในฤดูฝน 3 เดือน คือวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 หลังพุทธศาสนิกชนจะรวมกันที่ศาลาโรงธรรม จัดดอกไม้ธูปเทียน ข้าวสาร ฝ้ายอาบน้ำฝนถวายแด่พระสงฆ์ และอธิฐานเข้าพรรษา เรียกว่า ปวารณาเข้าพรรษาจังหวัดขอนแก่น ได้จัดกิจกรรมงานประเพณีเข้าพรรษาที่วัดพระธาตุพระอารามหลวง วัดหนองแวงพระอารามหลวง และเป็นประจำทุกปี และเชิญชวนพุทธศาสนิกชนร่วมทำบุญที่วัดใกล้บ้านหรือวัดที่มีจิตศรัทธา การจัดงานดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ เพื่อรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้เด็กเยาวชนและ

ประชาชน ตระหนักถึงความสำคัญในวันเข้าพรรษา เสริมสร้างและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กเยาวชนและประชาชนได้นำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน และเพื่อจรรโลงสังคมไทยให้เป็นสังคมดี มีคุณธรรมจริยธรรมอย่างยั่งยืน โดยใช้มิติทางศาสนา กิจกรรมในงานประกอบด้วย พิธีทำบุญตักบาตรฟังธรรมเทศนาแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ถวายเทียนพรรษา ผ้าอาบน้ำฝน และอธิษฐานปวารณาเข้าพรรษาตลอด 3 เดือน (ที่มา: เว็บไซต์<https://bit.ly/2t6v3Q1>)

ประเพณีออกพรรษา

คือการสิ้นสุดกำหนดอยู่จำพรรษาของภิกษุตามพระวินัยบัญญัติ มีพิธีเป็นสังฆกรรม กรรมพิเศษเรียกโดยภาษาวินัยพิเศษว่า ปวารณากรรม คือการทำปวารณาของสงฆ์ผู้อยู่รวมกันมาตลอด 3 เดือนในวันเพ็ญเดือน 11 กิจกรรมสำคัญที่จัดเป็นประจำทุกปีในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่

1. การตักบาตรเทโว สืบเนื่องมาจากวันเทโวโลหณะ คือวันที่ พระพุทธเจ้าเสด็จจากเทวโลก หลังจากเสด็จไปจำพรรษาอยู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์พิภพถ้ำวันไตรมาส และตรัสพระอภิธรรมเทศนาโปรดพระพุทธมารดาในเทวโลกมาตลอด 3 เดือน พอออกพรรษาก็เสด็จกลับมายังมนุษย์โลกโดยเสด็จลงทางบันไดสวรรค์ที่ประตูเมืองสังกัสสนคร อันตั้งอยู่เหนือกรุงสาวัตถี วันเสด็จลงจากเทวโลกนั้นเรียกว่า วันเทโวโลหณะ ตรงกับวันมหาปวารณาเพ็ญเดือน 11 วันนั้นถือกันว่าเป็นวันบุญวันกุศลที่สำคัญวันหนึ่งของพุทธบริษัทโบราณเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วันพระเจ้าเปิดโลกรุ่งขึ้นจากวันนั้นเป็นวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จึงมีการทำบุญตักบาตรเทโวโลหณะกันเป็นการใหญ่ เพื่อเฉลิมฉลองการเสด็จลงจากเทวโลกของพระพุทธเจ้าจังหวัดขอนแก่น โดยเทศบาลตำบลเชื้ออุบลรัตน์ และอำเภออุบลรัตน์ ได้จัดกิจกรรมตักบาตรเทโวเป็นประจำทุกปีที่วัดพระพุทธบาทภูพานคำ อำเภออุบลรัตน์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมอันดีงามของไทย บูชาคุณองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักและเห็นความสำคัญในวันออกพรรษา กิจกรรมในงานประกอบด้วย นมัสการองค์พระเจ้าใหญ่ ไหว้รอยพระพุทธบาท พระภิกษุสามเณรเดินลงมาจากยอดเขา วัดพระบาทภูพานคำตามบันได 1,049 ขั้นเพื่อรับบิณฑบาต พุทธศาสนิกชนตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งและจตุปัจจัย และชบวนแห่ธนางฟ้า เทวดา พระอินทร์ พระพรหม ไปยังวัดพระบาทภูพานคำ

2. ใต้ประทีปโคมไฟและวิถีชีวิตอีสาน ในช่วงเทศกาลออกพรรษา จังหวัดขอนแก่นโดยเทศบาลนครขอนแก่น ได้จัดงานประเพณีออกพรรษา ใต้ประทีปโคมไฟและวิถีชีวิตอีสาน ระหว่างวันที่ 25-28 ตุลาคม ของทุกปี ณ บริเวณบึงแก่นนครโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

2.3 สิ่งเคารพสำคัญ พระพุทธรูป หรือพระเกจิอาจารย์

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวขอนแก่นแห่งนี้ประดิษฐานอยู่ที่ศาลาสุโขทัย ถนนเทพารักษ์หน้าเทศบาลขอนแก่น ท่านเจ้าคุณปู่พระราชสารธรรมมุนี และหลวงจรุญชัยพนิง อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นได้ริเริ่มสร้างขึ้น โดยนำหลักศิลาจารึกจากโบราณสถานในท้องที่อำเภอชุมแพมาประกอบพิธีทางพุทธศาสนา และตั้งเป็นศาลหลักเมืองเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2499

พระธาตุดูขามแก่น

ทุกวันเพ็ญเดือน 6 จะมีงานฉลองพระธาตุดูขามแก่น เป็นงานประจำปี

ลิมอีसान

ตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดป่าแสงอรุณ ตำบลพระลับ ห่างจากศาลากลางจังหวัดขอนแก่นประมาณ 3 กิโลเมตร ตามเส้นทางขอนแก่น-กาฬสินธุ์ ลิมอีसान ได้เน้นถึงรูปแบบ ทรวดทรง ความมั่นคงสามารถคุ้มแดดคุ้มฝน ตลอดจน ความวิจิตรงดงามของภาพเขียนฝาผนังลายผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ ศึกษาเรียนรู้และอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่น อันเป็นการปลูกฝังแนวความคิดสร้างสรรค์ที่ดีต่อไป อีกทั้งยังเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวที่สำคัญ คู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดขอนแก่นตลอด

วัดหนองแวง(พระมหาธาตุแก่นนคร)

วัดหนองแวง (พระมหาธาตุแก่นนคร) ตั้งอยู่ที่ถนนกลางเมือง ริมฝั่งแก่นนคร อำเภอเมือง ภายในวัดหนอง แวงเมืองเก่าซึ่งเป็นพระอารามหลวง มีพระมหาธาตุแก่นนคร หรือ พระธาตุเก้าชั้นฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ 50 เมตร เรือนยอดทรงเจดีย์จำลองแบบจากพระธาตุขามแก่น จัดสร้างขึ้น เนื่องในวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี และมหามงคลานุสรณ์ 200 ปี เมืองขอนแก่น ความสูงขององค์พระธาตุฯ 80 เมตร มีพระ จุลธาตุ 4 องค์ ตั้งอยู่ 4 มุม และมีกำแพงแก้วพญานาค 7 เศียรล้อมรอบ เป็นศิลปะสมัยทวารวดี ผสมผสานศิลปะอิน โดจีน ซึ่งเป็นลักษณะแบบชาวอีสานตากแห

(ที่มา: เว็บไซต์<https://sites.google.com/site/swittar2518/khxnkaen/04-sthan-thi-thxng-theiyw/4-2-haelng-prawatisastr-laea-bo-rn-khdi>)

หลวงพ่พระลับ

หลวงพ่พระลับ เป็น "พระพุทธรูปปางมารวิชัย" หล่อด้วยสัมฤทธิ์ ขนาดหน้าตักกว้าง 11 นิ้ว สูง 29 นิ้ว ประทับนั่งขัดสมาธิราบ พระพักตร์รูปไข่ พระนลาฏกว้าง พระขนงโก่ง พระเนตรเรียว เหลือบตาลงต่ำ พระนาสิกสัน ปลายแหลม พระโอษฐ์ยิ้ม ขนาดพระเกศาเล็กแหลม พระเกตุมาลาใหญ่ รัศมีเป็นเปลวตั้งอยู่บนฐานกลีบบัว ครอบ จีวรห่มเฉียง เปิดพระอังสาขวา ชายจีวรยาวลงมาจรดพระนาภี นิ้วพระหัตถ์ยาวเสมอกัน ฐานปัทมยกสูงทรงสี่เหลี่ยมบัว คว่ำหางาย และ แนวลูกแก้วอกโก่งอนขึ้นทางด้านบน

หลวงพ่พระลับ จัดอยู่ในกลุ่มพระพุทธรูปศิลปะลาว "สกุลช่างเวียงจันทน์" คล้ายพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่ระยองหอ พระแก้ว เมืองเวียงจันทน์ มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 22-24 ปัจจุบันหลวงพ่พระลับประดิษฐานอยู่ที่วัดธาตุ (พระ อารามหลวง) ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น (ที่มา: เว็บไซต์ <https://bit.ly/2ylluBL>)

3. จังหวัดอุบลราชธานี

3.1 วัดที่สำคัญในจังหวัดขอนแก่น

วัดหลวง

ถือว่าเป็นวัดแรกของเมืองอุบลราชธานี และถือได้ว่าเป็นวัดประจำเจ้าเมืองอุบลราชธานีคนแรก นั่นก็คือ ท้าวคำผง นั่นเอง เนื่องจากเป็นวัดแรกของเมืองอุบลราชธานี ที่ตั้งขึ้นหลังตั้งเมือง ดังนั้น จึงมีโบสถ์ที่สวยงาม แต่แฉะเสียหาย ที่โบสถ์หลังดังกล่าวได้รื้อไปแล้ว และได้สร้างโบสถ์หลังใหม่แบบเมืองหลวงขึ้นแทน จากหลักฐานภาพถ่ายเก่าๆ ที่ยังพอหลงเหลืออยู่ พอจะได้เห็นถึงลักษณะรูปแบบของสิมวัดหลวงได้บ้าง

วัดทุ่งศรีเมือง

เป็นวัดเก่าแก่ สร้างขึ้นประมาณต้นสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นสถาปัตยกรรมอีสานที่ได้รับอิทธิพลศิลปรัตนโกสินทร์ มาประยุกต์เป็นของตนเอง นอกจากนี้ยังมีหอไตรกลางน้ำอันแสนสวยงามและเป็นเอกลักษณ์ สร้างด้วยไม้มีลักษณะผสมระหว่างไทย พม่า และลาว นับเป็นหอไตรแห่งหนึ่งของภาคอีสาน ที่มีความสวยงามเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ภายในอุโบสถยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระเจ้าใหญ่องค์เงิน ซึ่งถูกปูนปิดทับและทาทองมากกว่าร้อยปี และยังมีจิตรกรรมฝาผนังอันทรงคุณค่าเกี่ยวกับพุทธประวัติและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสมัยก่อนให้ได้ชมกัน

วัดมหาวนาราม

เป็นวัดเก่าแก่ และถือเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดอุบลราชธานีเลยก็ว่าได้ อีกทั้งยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระเจ้าใหญ่อินทร์แปง พระพุทธรูปขนาดใหญ่ซึ่งถือเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองอุบลราชธานี คำว่า "อินทร์แปง" หมายถึงพระอินทร์ เป็นผู้สร้างขึ้น สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นโดยพระพรหมวรราชสุริยวงศ์ (ท้าวทิดพรหม) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองคนที่ 2 ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น วัดมหาวนหรือวัดป่าใหญ่ และเปลี่ยนชื่ออีกครั้งเป็นวัดมหาวนาราม

วัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์

เป็นวัดเก่าแก่ของจังหวัดอุบลราชธานี สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อประมาณเกือบร้อยปีมาแล้ว โดยมีญาครูดั้น ก้อมเป็นผู้ริเริ่ม และคุณยายสินวลเป็นผู้บริจาคที่ดิน จึงตั้งชื่อวัดตามชื่อคุณยาย จึงมีชื่อว่าวัดสินวลในคราแรก หลังจากนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อเป็นวัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ ภายในวัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์นั้นมีสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าต่อศิลปวัฒนธรรม ศาสนา ฯลฯ คือ หอแจก หรือ ศาลาการเปรียญที่เป็นที่ตั้งของ ธรรมมาสน์สิงห์เทินบุษบก คาดกันว่าองค์ธรรมมาสน์มีอายุเกือบเก้าสิบปี

วัดมณีวนาราม

วัดมณีวนาราม หรือวัดป่าน้อย สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. 2332 ผู้สร้างคือ อุปฮาดกำ่า โอรสพระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) ผู้ก่อตั้งสร้างเมืองอุบลฯเจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันตั้งอยู่ถนนหลวง ระหว่างวัดทุ่งศรีเมืองกับวัดมหาวนาราม (วัดป่าใหญ่)

วัดพระธาตุสวนตาล

เป็นวัดเก่าแก่อีกหนึ่งแห่งที่มีความสำคัญและมีความน่าสนใจ ภายในจะมืองค์พระธาตุสวนตาลที่มีลักษณะคล้ายพระธาตุพนม ในจังหวัดนครพนม เชื่อกันว่าพระธาตุสวนตาลได้รับการสร้างขึ้นในช่วงใกล้เคียงกับพระธาตุพนม จากชาวขอมที่ต้องการเดินทางมาร่วมสร้างพระธาตุพนมแต่พบว่าพระธาตุพนมถูกสร้างเสร็จแล้ว จึงมาสร้างพระธาตุสวนตาลไว้ที่แห่งนี้ ในปี 2518 พระธาตุสวนตาลทชุดิโถมผู้ฟ่งลงมา หลังจากนั้นพระธาตุสวนตาลได้รับการบูรณะและนำพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุไว้เมื่อปี 2543 ปัจจุบันตัวพระธาตุองค์เดิมถูกครอบอยู่ด้านในองค์พระธาตุใหม่ บริเวณฐานพระธาตุสวนตาลที่ประดับด้วยภาพปั้นดินเผาเล่าเรื่องราววิถีชีวิตนั้นมีประตูเข้าสู่องค์พระธาตุดั้งเดิม อีกทั้งภายในวัดธาตุสวนตาล ยังมีพระพุทธรูปที่สำคัญ คือ พระพุทธรูปหิน สร้างเมื่อ พ.ศ. 2388 พระพุทธรูปศรีสุนนนต์ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2409 ให้กราบสักการบูชาเพื่อเป็นสิริมงคล

วัดทุ่งศรีวิไล

เป็นวัดเก่าแก่ในบ้านชีทวน ซึ่งปัจจุบันได้รับการบูรณะใหม่จนมีรูปโฉมที่สวยงามอร่ามตา ภายในจะมีวิหารซึ่งเป็นประดิษฐานพระพุทธรูปที่มีอายุเก่าแก่หลายองค์ไว้ด้วยกัน วัดนี้มีหลวงพ่อพระพุทธรูปพิเศษ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปหิน ศิลาลงแแกะสลักปางนาคปรก ศิลปะทวารวดี เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองที่เคารพสักการะของชาวบ้านชีทวน

วัดราษฎร์ประดิษฐ์

เป็นวัดที่ชาวบ้านกระตือรือร้นร่วมแรงร่วมใจกันก่อสร้างด้วยแรงงานชาวบ้าน อิฐที่ใช้เป็นอิฐที่เผาจากดินดิบในหมู่บ้าน มีโบราณสถานที่สำคัญเช่น โบสถ์ ศาลาการเปรียญ กุฏิหลาย มีโบราณวัตถุที่สำคัญเช่น พระพุทธรูปประจำพระอุโบสถ พระพุทธรูปแกะจากไม้ ธรรมมาสน์ไม้ หีบไม้เก็บตำราเป็นต้น

วัดกลาง

ตั้งอยู่ถนนราชวงศ์ สร้างเมื่อ พ.ศ.2325 โดยเจ้าราชวงศ์ (กำ) เป็นผู้สร้างใกล้กับคุ้มหรือ โสงราชวงศ์ ตามคตินิยมแต่โบราณที่เสาะหาทำเลใกล้แม่น้ำสร้างเมือง แล้วสร้างวัดควบคู่กัน ชื่อวัดเรียกตามทางน้ำไหล วัดที่เจ้าราชวงศ์สร้าง อยู่ระหว่างวัดเหนือท่า กับ วัดใต้ท่า จึงได้ชื่อว่าวัดกลาง

(ที่มา: เว็บไซต์ <https://www.edtguide.com/article/451038/Ubon-Ratchathani-Temple>)

วัดพระธาตุหนองบัว

เป็นวัดสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี ภายในวัดประดิษฐาน พระธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ครบรอบ 25 ศตวรรษของพุทธศาสนาในปี พ.ศ. 2500 ซึ่งจำลองแบบมาจากเจดีย์ที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย วัดพระธาตุหนองบัว นอกจากจะมีบรมสารีริกธาตุให้กราบไหว้แล้ว ยังมีกลิ่นอายวัฒนธรรมอันล้ำค่า มีป่าที่อุดมสมบูรณ์เขียวสงบ เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และต่างชาติอีกแห่งหนึ่งด้วย (ที่มา: เว็บไซต์ <http://travel.trueid.net/detail/V6zm53KL3qV>)

วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว

วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว หรือนิยมเรียกกันว่า วัดเรืองแสง ตั้งอยู่ที่ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นวัดที่ตั้งอยู่บนเนินเขาสูง โดยจำลองสภาพแวดล้อมของวัดป่าหิมพานต์หรือเขาไกรลาศ บริเวณบนยอดเขาจะมองเห็นพระอุโบสถสีปัดทองตั้งเด่นเป็นสง่า จุดเด่นของวัดคือ การได้มาชมภาพเรืองแสงเป็นสีเขียวของของต้นกล้วยฤกษ์ที่เป็นจิตรกรรมที่อยู่บนผนังด้านหลังของอุโบสถในยามค่ำคืน ซึ่งช่วงเวลาที่เหมาะสำหรับการมาชมและถ่ายภาพคือ ตั้งแต่เวลา 6.00-19.30 น. ซึ่งหากโชคดีก็จะได้เห็นดวงดาวมากมายเต็มท้องฟ้า อีกด้วย แต่ภาพเรืองแสงนี้หากมองด้วยตาเปล่าจะเห็นเพียงเล็กน้อย จะไม่เห็นเป็นสีเขียวชัดเจนเท่ากับภาพที่ถ่ายด้วยกล้องถ่ายภาพ เพราะฉะนั้นนักท่องเที่ยวบางท่านที่มาเก็บภาพความงดงามผ่านสายตาต้องเผื่อใจไว้เล็กน้อย นอกจากความมหัศจรรย์ของพระอุโบสถแล้ว วัดแห่งนี้ยังมีจุดชมวิวิวทิวทัศน์ซึ่งเป็นวิวลาน้ำโขง และบริเวณด้านหลังพระอุโบสถเป็นจุดชม วิวิวทัศน์ของฝั่งประเทศลาว และมองเห็นด้านสากลช่องเม็กอย่างสวยงามรวมทั้งอ่างเก็บน้ำที่ อยู่บริเวณเชิงเขาคัล้ายกับทะเลสาบ โดยเฉพาะในช่วงพระอาทิตย์ตกดินเราจะได้เห็นพระอาทิตย์ดวงโตซึ่งเป็นบรรยากาศที่สวยงามมาก สำหรับต้นกล้วยฤกษ์เรืองแสงเป็นฝีมือการออกแบบของช่างคุณากร ปริญาบุญโณ ผู้ลงมือติดโมเสกแต่ละชิ้นด้วยตัวเอง โดยมีแรงบันดาลใจมาจากต้นไม้แห่งชีวิต ในภาพยนตร์เรื่องอวตาร โดยใช้สารเรืองแสง หรือ สารฟลูออเรสเซนต์รอบต้น คุณสมบัติของสารฟลูออเรสเซนต์จะรับแสงพระอาทิตย์ ในตอนกลางวัน พร้อมกับที่ศิลปินกรรมชิ้นนี้ได้หันหน้าไปทางทิศตะวันออก หรือหันข้างไปทางทิศตะวันตก ก็เลยเหมือนเป็นฉากกัน พลังงาน ในช่วงเวลาตอนกลางวัน แล้วจะฉายแสงออกมาในตอนกลางคืน คือเป็นการคายพลังงานออกมา ตัวอุโบสถมีต้นแบบมาจาก วัดเชียงทอง ประเทศลาว เสาแต่ละต้นลงลวดลายด้วยมือ โดยรอบนอกเป็นลายดอกบัวและสัตว์ทั้งหลายตามคติบัว 4 เหล่า ทางเข้าเป็นต้นสาละ

ส่วนตัวอุโบสถมีต้นแบบมาจากวัดเชียงทอง ประเทศลาว แต่มีความกว้างมากกว่า 1 เท่า และความยาวมากกว่า 2 เท่า เสาแต่ละต้นลง ลวดลายด้วยมือ โดยรอบนอกเป็นลายดอกบัวและสัตว์ทั้งหลายตามคติบัว 4 เหล่า หัวใจหลักของการทำพุทธศิลป์ คือ การนำเสนอ งานศิลปะที่เกิดจากความสงบ ความเพียร ความอดทน และวิสัยทัศน์ งานแต่ละชิ้นต้องคิดจากความคิดอันวิจิตรและขบคิดมาก่อนทั้งสิ้น อย่างแนวคิดการจำลองให้วัดเป็นเขาพระสุเมรุ ตรงกลางของพระอุโบสถ เป็นที่ตั้งของพระประธาน แต่เดิมที่คล้ายกับพระพุทธรูปชินราช ในจังหวัดพิษณุโลก แต่มีการนำเพียงส่วนรัศมีออกไป เพื่อให้แลดูกลมกลืนกันยิ่งขึ้น พร้อมกับได้ทำฉากหลังเป็นต้นโพธิ์ โดยเบื้องบนติดด้วยแผ่นพระทอง

ส่วนการสร้างวัดนั้น ท่านพระอาจารย์บุญมากเป็นผู้ริเริ่ม ท่านเป็นคนฝั่งลาวจำปาสักเข้ามาเผยแพร่ธรรมสมาธิทางฝั่งไท และได้ปักกลด ที่ภูพร้าวแห่งนี้ในปี 2497-2498 ต่อมาปี 2516ท่านได้ขอขบิณฑบาตพื้นที่ให้เป็นวัดจากทางหน่วยทหารและทางราชการ.พิบูลมังสาหาร ทางอำเภอจึงให้ตั้งชื่อวัดว่า วัดสิรินธรวราราม หลังจากนั้นท่านพระอาจารย์บุญมากต้องกลับประเทศลาว ทิ้งให้วัดร้างหลายสิบปี จนกระทั่งปี 2542 พระครูกรมล ลูกศิษย์ของท่านได้ค้นพบวัดอีกครั้งและบูรณะให้กลับมาเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมได้ดังเดิม หลังจาก พระครูกรมลละสังขารไปในปี 2549 พระครูปัญญาภิบาลก็เข้ามารับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดและสานต่องานสร้างวัดต่อไป อย่างต้นกล้วยฤกษ์ เรืองแสงเพิ่งสร้างเสร็จเมื่อปีที่แล้ว ส่วนพระอุโบสถยังมีการแต่งเติมอยู่เรื่อย ๆ

(ที่มา: เว็บไซต์ <http://www.paiduaykan.com/province/Northeast/ubonratchathani/watsirintorn.html>)

วัดถ้ำผาพญานาคราช

ตั้งอยู่ที่อำเภอโขงเจียม เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากชาวล้านช้างถึงความเชื่อเรื่องพญานาค นักท่องเที่ยวจะเห็นรูปปั้นพญานาค 7 เศียร อีกทั้งยังมีลำห้วยหมาก ซึ่งเป็นจุดที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นที่ที่มีพญานาคขึ้นมาเล่นน้ำ และมีถ้ำของพญานาคอยู่ใต้แผ่นหิน บริเวณโดยรอบล้อมรอบด้วยธรรมชาติที่สมบูรณ์ บางต้นขึ้นอยู่กลางแผ่นหิน บางต้นขึ้นเป็นหย่อม ๆ สลับกับก้อนหินที่มีรูปร่างคล้ายสัตว์ ทำให้ลำห้วยมีความสวยงามสร้างความประทับใจแก่ผู้ที่ได้มาพบเห็น (ที่มา: เว็บไซต์ <https://travel.kapook.com/view174815.html>)

วัดหนองป่าพง

ตั้งอยู่ที่บ้านพงสว่าง หมู่ที่ 10 ตำบลโนนผึ้ง อำเภวารินชำราบ ห่างจากตัวจังหวัดอุบลราชธานี ไปทาง อำเภอกันทรลักษ์ ตามถนนทางหลวงหมายเลข 2178 ประมาณ 8 กม. โดยได้รับวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ.2517 ตามประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 91ตอนที่ 71 โดยกำหนดเขตกว้าง 40 เมตร ยาว 80 เมตร มีพื้นที่ป่าภายในเขตกำแพง 186 ไร่ 3 งาน 94 ตารางวา จุดเริ่มต้นของวัดหนองป่าพง เริ่มต้นขึ้นเมื่อเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2497 (ขึ้น 4 ค่ำ เดือน 4) พระโพธิญาณเถระ(ชา สุภัทโท) ท่านได้เดินธุดงค์มาถึง "วัดหนองป่าพง" พร้อมด้วยลูกศิษย์จำนวนหนึ่ง เมื่อเดินทางมาถึง ก็ได้ทำการปักกลดเรียงรายอยู่ตามชายป่าประมาณ 5-6 แห่ง เดิมทีเคยเป็นวัดร้าง และป่าช้ามักก่อน สภาพทั่วไปนั้นเป็นหนองน้ำ มีต้น "พง" ขึ้นอยู่ทั่วไป จึงเรียกป่าบริเวณแถบนี้ว่า "หนองป่าพง" โดยระยะแรกๆ หลวง ปู่ชา สุภัทโท และลูกศิษย์ต้องต่อสู้อย่างเด็ดเดี่ยวกับไข้ป่า ซึ่งขณะนั้นชุกชุมมาก เพราะเป็นป่าที่บิยามพระเถระป่วย หายารักษายาก ต้องต้มบอระเพ็ดฉันทโปประทั่งไปตามมีตามเกิด โดยที่ท่านไม่ยอมขอความช่วยเหลือจากผู้อุปฐากเลย เพราะว่า ท่านต้องการให้ผู้ที่มา พบเห็นด้วยตา แล้วเกิดความเลื่อมใสเอง

จากวัดเล็กๆที่มีบรรณศาลา (กระท่อม) ไม่กี่หลัง จึงได้มีสิ่งก่อสร้างอันควรแก่สมณวิสัยเพิ่มเติม จนพอแก่ความต้องการในปัจจุบัน ทั้งที่พักอาศัยของภิกษุ ภิกษุณี สามเณร อุบาสิกามาค้างแรมเพื่อปฏิบัติธรรม กระท่อมชั่วคราว ได้กลายมาเป็นกุฏิถาวรจำนวนมาก ศาลามุงหญ้า ซึ่งเคยใช้เป็นที่ฉันและแสดงธรรม ได้เปลี่ยนมาเป็นศาลา และโรงฉันอันถาวร กำแพงวัด หอระฆังเสนาเสนาะอื่นๆ ได้เพิ่มมากขึ้นจากแรงศรัทธา ความเลื่อมใสในตนเอง (ที่มา : เว็บไซต์ http://guideubon.com/news/view.php?t=18&s_id=19&d_id=16)

วัดศรีอุบลรัตนาราม

วัดศรีอุบลรัตนาราม เดิมชื่อ วัดศรีทอง ต่อมาได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปลี่ยนชื่อเป็น วัดศรีอุบลรัตนาราม วัดนี้มีพระอุโบสถที่สร้างตามแบบพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง คือ พระแก้วบุษราคัม

พระแก้วบุษราคัม เป็นพระพุทธรูปปฏิมากรปางมารวิชัยสมัยเชียงแสน แกะสลักจากแก้วบุษราคัม หน้าตักกว้าง 3 นิ้ว สูงจากเรือนแท่นถึงเปลวพระโมลี 5 นิ้ว มีความงามสง่าตามพุทธลักษณะทุกประการ ประดิษฐานอยู่ที่พระอุโบสถ ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ จะมีพิธีอัญเชิญพระแก้วบุษราคัม มาให้ชาวอุบลและพุทธศาสนิกชนกราบไหว้ พร้อมกับสรงน้ำ ซึ่งไต่อดูบลเชื่อว่า ชาวอุบลมากกว่า 90% จะต้องเคยไปสรงน้ำพระแก้วบุษราคัมในช่วงงานสงกรานต์มาแล้ว

วัดสุปฏิณารามวรวิหาร

วัดสุปฏิณารามวรวิหาร เป็นวัดธรรมยุติวัดแรกของจังหวัดอุบลราชธานี สร้างในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4

พระอุโบสถวัดสุปฏิณาราม ได้รับอิทธิพลจีน คือตัวอาคารมีระเบียง เสานางเรียงทรงสี่เหลี่ยมล้อมรอบ ระหว่างเสาก่ออิฐเป็นรูปโค้งเรือนแก้วแบบโกธิคของฝรั่งเศส ตัวอาคารไม่ทำหน้าต่างแต่ทำเป็นประตูแทน โดยรอบทางด้านหน้าและด้านข้าง หลังคาทรงจั่วชั้นเดียวมีปีกนก 2 ข้างคลุมศาลา หน้าจั่วเรียบเต็มเสมอเสาด้านหน้า มีลายปูนปั้นเป็นลายไทยฝีมือช่างญวน มีปูนปั้นรูปสิงโตหมอบยืมอยู่ข้างละ 1 ตัว ซึ่งแตกต่างไปจากโบสถ์อื่นๆ ที่นิยมทำพญานาคฝ้าบันได ชาวอุบล นิยมไปไหว้พระและให้อาหารปลาบริเวณท่าน้ำเขตอภัยทานของวัด

วัดสระประสานสุข

เดิมชื่อ วัดบ้านนาเมือง หรือวัดสระประสานสุข ครั้น นอกจากจะมีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว เพราะมีอุโบสถ ทำด้วยกระเบื้องเคลือบทั้งหลังตั้งอยู่บนเรือสุพรรณหงษ์ ยังมีเกจิอาจารย์ชื่อดัง เป็นที่เคารพศรัทธาของชาวอุบลและ พุทธศาสนิกชนทั่วไป ได้แก่ หลวงปู่บุญมี โชติปาโล (มรณะภาพเมื่อปี 2547) ซึ่งปัจจุบันลูกศิษย์ยังได้เก็บสรีระหลวงปู่ไว้ในโลงแก้วให้กราบไหว้

ปัจจุบัน ลูกศิษย์ของหลวงปู่ ยังได้ดำเนินตามคำริของหลวงปู่ต่อไป โดยสร้างอุโบสถบนเรือกลางน้ำ หัวเป็น พญานาค 5 เศียร เป็นจุดพักผ่อนหย่อนใจของชาวอุบล พาลูกหลานไปให้อาหารปลาและเต่าซึ่งมีคนมาปล่อยไว้ (ที่มา: เว็บไซต์ http://guideubon.com/news/view.php?t=18&s_id=52&d_id=52)

3.2 ประเพณีทางศาสนา ของจังหวัดอุบลราชธานี

บุญเดือนสิบ หรือบุญข้าวสาก

หมายถึงบุญที่ให้พระเณรทั้งวัดจับสลากเพื่อจะรับปัจจัยไทยทาน ตลอดจนสำหรับข้าว ที่ญาติโยมนำมา ถวายและบุญนี้จะทำกันในวันเพ็ญเดือนสิบ จึงเรียกชื่ออีกอย่างว่า "บุญเดือนสิบ" ความเป็นมาของสลากภัตทาน ในสมัยหนึ่งพุทธองค์ได้เสด็จไปกรุงพาราณสี ในคราวนี้บุรุษซึ่งใจ พากรรยาประกอบ อาชีพตัดฟันขายเป็นนิตยเสมอมา เขาเป็นคนเลื่อมใสพระพุทธศาสนายิ่งนัก วันหนึ่งเขาได้ปรึกษากับภรรยาว่า "เรา ยากจนในปัจจุบันนี้เพราะไม่เคยทำบุญ-ให้ทาน รักษาศีลแต่ละบรรพกาลเลย ดังนั้นจึงควรที่เราจักได้ทำบุญกุศล อันจัก เป็นที่พึ่งของตนในสัมปรายภพ-ชาติหน้า" ภรรยาได้ฟังดังนั้นแล้ว ก็พลอยเห็นดีด้วย จึงในวันหนึ่งเขาทั้งสองได้พากันเข้า ป่าเก็บผักหักฟันมาขายได้ทรัพย์แล้วได้ นำไปจ่ายเป็นค่าหม้อข้าว 1 ใบ หม้อแกง 1 ใบ อ้อย 4 ลำ กกล้วย 4 ลูก นำมา จัดแจงลงในสำหรับเรียบร้อยแล้วนำออกไปยังวัด เพื่อถวายเป็นสลากภัตทานพร้อมอุบาสกอุบาสิกาเหล่าอื่น สามภรรยา จับสลากถูกพระภิกษุรูปหนึ่งแล้วมีใจยินดี จึงน้อมภัตตาคารของตนเข้าไปถวายเสร็จแล้วได้หลังน้ำทักษิณทกให้ตกลง เหนือ แผ่นปฐมพีแล้วตั้งความปรารถนา "ด้วยผลทานทั้งนี้ข้าพเจ้าเกิดในปรภพใดๆ ขึ้นชื่อว่าความยากจนซึ่งใจไร้ทรัพย์ เหมือนดังในชาตินี้ โปรดอย่าได้มีแก่ข้าพเจ้าทั้งสองเลย ขอให้ข้าพเจ้าทั้งสองเป็นผู้มั่งคั่งสมบูรณ์เพียบพร้อมด้วยทรัพย์ สมบัติและมีฤทธิ์เดชมาก ในปรภพภพภาคหน้าโน้นเถิด" ดังนี้

ครั้นสองสามีภรรยาผู้นั้นอยู่พอสมควรแก่อายุชั้ยแล้ว ก็ดับชีพวายนมไปตามสภาพของสังขาร ด้วยอาณิสสงฆ์ แห่งสลากภัตทาน จึงได้ไปเกิดเป็นเทพบุตร เทพธิดาในดาวดึงส์สวรรค์ เสวยสมบัติทิพย์อยู่ในวิมานทองอันผุดผ่องโสภาค ระการยิ่งนัก พร้อมพร้อมไปด้วยแสนสราญคนางเทพอัปสรห้อมล้อมเป็นบริวาร มีนามบรรพชาว่า "สลากภัตเทพบุตร เทพธิดา"

กาล กตวา ครั้นจุติเลื่อนจากสวรรค์แล้วก็ได้ลงมาเกิดเป็นกษัตริย์ในเมืองพาราณสี มีพระนามว่าพระเจ้า สัทธาติส เสวยราชสมบัติอยู่ 84,000 ปี ครั้นเมื่อหน่วยจึงเสด็จออกบรรพชา ครั้นสูญสิ้นชีवालแล้วก็ได้ไปเกิดในพรหม โลก และต่อมาก็ได้มาอุบัติเป็นพระตาคตของเรานั้นเอง นี่คือนานิสสงฆ์แห่งการถวายสลากภัตต์ นับว่ายิ่งใหญ่ไพศาลยิ่ง นัก สามารถอำนวยสุขสวัสดิ์แก่ผู้บำเพ็ญทั้งชาติมนุษย์และสวรรค์ ในที่สุดถึงความเป็นพระพุทธเจ้าได้ เมื่อถึงวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 ญาติโยมจะเตรียมอาหาร คาวหวาน และหมากพลู บุหรี่ พอเช้าวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ญาติโยมจะพากัน ทำบุญใส่บาตร พอถึงเวลาประมาณ 9-10 โมงเช้า พระสงฆ์จะตักโคลงโอม (รวม) ญาติโยมจะนำอาหารที่เตรียมถวาย พระสงฆ์และห่อข้าวน้อยซึ่งมีอาหารคาวหวาน อย่างละเล็กอย่างละน้อยแต่ละห่อประกอบด้วย

ข้าวเหนียว เนื้อปลา เนื้อไก่ หมู และใส่ลงไปอย่างละเล็กอย่างละน้อยถือเป็นอาหารคาว กลัวย น้อยหน่า ฝรั่ง แตงโม สับปะรด พักทอง (แล้วแต่จะเลือกใส่) เป็นอาหารหวาน หลังจากนำอาหารที่เตรียมห่อเป็นคู่ๆ นำมาผูกกันเป็นพวงแล้วแต่จะใส่กี่ห่อก็ได้ส่วนใหญ่จะใช้ 10 คู่ เมื่อนำไปเลี้ยง "ผีตาแฮก" ที่นาของตนเองด้วย โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้ผีตาแฮกพอใจ และช่วยดูแลข้าวกล้าในนาให้งอกงามสมบูรณ์ ตลอดจนช่วยขับไล่ศัตรูข้าวได้แก่ นก หนู ปูนา ไม่ให้มาทำลายต้นข้าวในนาอีกส่วนหนึ่ง เมื่อนำอาหารมาถึงศาลาวัดที่ จะทำบุญแล้ว เขียนชื่อของตนลงในกระดาษ ม้วนลงในใบตอร์ เมื่อทุกคนมาพร้อมกันแล้ว ผู้ที่จะเป็นหัวหน้ากล่าวนำ คำถวายสลากภัต ญาติโยมว่าตามจบแล้วนำไปให้พระเณร จับสลากที่อยู่ในบาตร พระเณรจับได้สลากของใคร ผู้เป็น เจ้าของพาข้าว(สำหรับกับข้าว) และเครื่องปัจจัยไทยทานก็นำไปประเคนให้ พระรูปนั้นๆ จากนั้นพระเณรจะฉันทพล ให้พรญาติโยมจะพากันรับพรแล้วกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว (ที่มา: เว็บไซต์http://guideubon.com/news/view.php?t=15&s_id=38&d_id=38)

บุญเดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน

คือ บุญที่ทำในวันแรมสิบสี่ค่ำเดือนเก้า เป็นการนำข้าวปลา อาหาร คาวหวาน ผลไม้ หมากร พลุ บุหรี่ อย่าง ละเล็ก อย่างละน้อย แล้วห่อด้วยใบตองทำเป็นห่อเล็กๆ นำไปวางตามโคนต้นไม้ใหญ่หรือตามพื้นดินบริเวณรอบๆ ลาน เจดีย์หรือโบสถ์ เป็นการทำบุญที่ชาวบ้าน จัดขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว มีเรื่องเล่าไว้ในพระธรรมบทว่า ญาติของพระเจ้าพิมพิสาร กินของสงฆ์ เมื่อตายแล้วไป เกิดในนรก ครั้นพระเจ้าพิมพิสาร ถวายทานแต่พระพุทธเจ้าแล้วมิได้อุทิศให้ญาติที่ตาย กลางคืนพวกญาติที่ตายมาแสดงตัว เปล่งเสียงน่ากลัวให้ปรากฏ ไกล่พระราชานิเวศน์ รุ่งเช้าได้เสด็จไปทูลถามพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทูลเหตุให้ทราบ พระเจ้าพิมพิสารจึงถวายทาน อีก แล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติที่ตายไปจึงได้รับส่วนกุศล การทำบุญข้าวประดับดิน ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติผู้ตาย ถือเป็นประเพณีที่ต้องทำเป็นประจำทุกปี เนื่องจากคนลาวและไทยอีสาน มีความเชื่อถือสืบต่อกันมาแต่โบราณกาลแล้วว่า กลางคืนของเดือนเก้าดับ (วันแรม 14 ค่ำ เดือน 9) เป็นวันที่ประตูนรกเปิด ยมบาลจะปล่อยให้ผีนรกออกมา เยี่ยมญาติในโลกมนุษย์ ในคืนนี้คืนเดียวเท่านั้นในรอบปี ดังนั้น จึงพากันจัดห่อข้าวไว้ให้แก่ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว ถือ ว่าเป็นงานบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้ว ในตอนเย็นของวันแรม 13 ค่ำ เดือน 9 ญาติโยม เตรียมจัดอาหาร คาวหวาน และหมากรพลุ บุหรี่ แบ่งให้ได้ 4 ส่วน ส่วนหนึ่งเลี้ยงดูกันภายในครอบครัว ส่วนที่สองแจก ให้ญาติพี่น้อง ส่วนที่สามอุทิศให้ญาติที่ตายไปแล้ว และส่วนที่สี่นำไปถวายพระสงฆ์ ในส่วนที่สาม ญาติโยมจะห่อข้าว น้อย ซึ่งมีวิธีการห่อคือ ใช้ใบตองห่อ ขนาดเท่าฝ่ามือ ส่วนความยาวนั้นให้ยาวสุดซีกของใบตองอาหารคาวหวาน ที่ใส่ห่อ นั้นจะจัดใส่ห่ออย่างละเล็กละน้อย อาทิ

ข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วปั้นเป็นก้อนเล็กๆ ขนาดเท่าหัวแม่มือ 1 ก้อน

เนื้อปลา เนื้อไก่ หมู และใส่ลงไปเล็กน้อย ถือว่าเป็นอาหารคาว

อาหารหวานประเภทผลไม้สุกต่างเช่น กลัวย น้อยหน่า ฝรั่ง มะละกอ มันแกว อ้อย มะละกอสุก

หมากรหนึ่งคำ บุหรี่หนึ่งมวน เมียงหนึ่งคำ

หลังจากนั้น นำใบตองมาห่อเข้าด้วยกัน แล้วใช้ไม้กลัดหัวท้ายและตรงกลางก็จะได้ห่อข้าวน้อย ที่มีลักษณะ ยาวๆ หมากร พลุ หมากรหนึ่งคำ บุหรี่หนึ่งมวน เมียงหนึ่งคำ สีเสียด แก่นคูน นำมาห่อใบตองเข้าด้วยกันแล้วไม้ กลัด หัวท้าย ก็จะได้ห่อหมากร พลุ หลังจากนั้นก็ห่อมาผูกกันเป็นคู่ แล้วนำไปมัดรวมเป็นพวง 1 พวง จะใส่ ห่อหมากรและห่อพลุจำนวน 9 ห่อ ต่อ 1 พวง

การวางห่อข้าวน้อย หมายถึง การนำห่อข้าวน้อยไปวางอุทิศส่วนกุศลตามที่ต่างๆ พอถึงเวลาประมาณ 03.00-04.00น. ของวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนจะนำเอาห่อข้าวน้อยที่จัดเตรียมได้แล้วไปวางไว้ตามโคนต้นไม้ในวัด

วางไว้ตามดินริมกำแพงวัด วางไว้ริมโบสถ์ ริมเจดีย์ในวัด การนำเอาห่อข้าวน้อยไปวางตามที่ต่างๆ ในวัดเรียกว่า การยายห่อข้าวน้อย (วางเป็นระยะๆ) ซึ่งเวลานำไปวางจะพากันไปทำอย่างเจี๊ยบๆ ไม่มีการตีฆ้อง ตีกลองแต่อย่างใด หลังจากการยายห่อข้าวน้อยเสร็จ ชาวบ้านจะกลับบ้านเพื่อเตรียมอาหารใส่บาตรในตอนเช้าตรู่ของวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 หลังจากนั้นพระสงฆ์จะแสดงพระธรรมเทศนาเกี่ยวกับเรื่องอานิสงส์ของบุญข้าวประดับดินให้ฟัง ต่อจากนั้นชาวบ้านจะนำปัจจัยไทยทานถวายแด่พระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ให้พรเสร็จ ชาวบ้านที่มาทำบุญก็จะกรวดน้ำ อุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติ ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วทุกๆ คน (ที่มา : เว็บไซต์http://guideubon.com/news/view.php?t=15&s_id=37&d_id=37)

งานประเพณีแห่เทียนพรรษา

เป็นประเพณีทางพุทธศาสนา ของชาวอุบลฯ ซึ่งมีความเจริญในพุทธศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีมาเป็นเวลายาวนาน ถือเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของจังหวัดอุบลราชธานี โดยได้กำหนดจัดงานขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 และแรม 1 ค่ำเดือน 8 หรือวันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา จัดให้มีขึ้นทุกปี

จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ ได้ความว่า ชาวอุบลราชธานี ได้ทำต้นเทียนประกวดประชันความวิจิตรบรรจงกัน ตั้งแต่ พ.ศ.2470 จนเมื่อปี พ.ศ.2520 จังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดงานสัปดาห์ประเพณีแห่เทียนพรรษา ให้เป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่และมหิฬาร สถานที่จัดงานคือ บริเวณทุ่งศรีเมืองและศาลาจตุรมุข มีการประกวดต้นเทียน 2 ประเภท คือ ประเภทติดพิมพ์ และประเภทแกะสลัก โดยขบวนแห่จากคุ้มวัดต่างๆ พร้อมนางฟ้าประจำต้นเทียน จะเคลื่อนขบวนจาก หน้าวัดศรีอุบลรัตนาราม ไปตามถนน มาสิ้นสุดขบวนที่ทุ่งศรีเมือง และการแสดงสมโภชต้นเทียน แลเป็นแสงไฟต้องลำเทียนงามอร่ามไปทั้งงาน

กำหนดการจัดงาน

จัดขึ้นในช่วงวันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา ประมาณกลางเดือนกรกฎาคม ของทุกปี
สถานที่จัดงาน

กิจกรรมหลักๆ จะจัดขึ้นบริเวณทุ่งศรีเมือง ส่วนกิจกรรมพิเศษอื่นๆ จะจัดขึ้นตามสถานที่ต่างๆ ภายในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี

ข้อเสนอแนะในการท่องเที่ยว

งานประเพณีแห่เทียนพรรษา จ.อุบลราชธานี นอกจากจะเป็นงานที่แสดงออกถึง การยึดมั่นสืบสานงานบุญทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดของชาวเมืองอุบลฯ แล้ว ยังเป็นงานที่แสดงออกถึงวิวัฒนาการด้านศิลปะของสกุลช่างเมืองอุบลฯ อีกด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากบรรดาช่างศิลป์เมืองอุบลฯ ที่มีอยู่มากมายหลากหลายแขนง และผลิตงานด้านศิลปะอย่างต่อเนื่องตลอดมา ไม่ว่าจะเป็นงานศิลปะร่วมสมัย งานหัตถกรรมพื้นบ้าน และงานก่อสร้างตกแต่งโบสถ์วิหารต่างๆ จะใช้โอกาสในช่วงเทศกาลนี้กลับมาทดสอบ ทดลองและประลองฝีมือเชิงช่างโดยผ่านต้นเทียนพรรษา ดังนั้น ผู้ที่มาร่วมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอุบลราชธานี จึงสามารถชื่นชมและศึกษากิจกรรมของงาน ทั้งในด้านการสืบสานจารีตประเพณีพื้นเมือง และในด้านศิลปการตกแต่งต้นเทียนกิจกรรมภายในงานที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1. เยือนชุมชน ชมวิถีวัฒนธรรมการตกแต่งต้นเทียน การไปเยือนชุมชน หรือ คุ้มวัดต่าง ๆ ในช่วงที่กำลังเตรียมการตกแต่งต้นเทียน คือในช่วงประมาณ 2-3 วัน ก่อนวันแห่เทียน นอกจากผู้มาเยือนจะได้ศึกษากรรมวิธีและขั้นตอน การตกแต่งเทียนอันเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นแล้ว ยังจะได้สัมผัสบรรยากาศการร่วมแรงร่วมใจ ของชุมชนในการทำกิจกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญของชาวอุบลฯ สำหรับคุ้มวัดที่น่าสนใจ เช่น วัดบูรพา วัดหนองบัว วัดสว่างอารมณ์ วัดศรีประจักษ์ธรรม วัดสุทัศนาราม วัดทุ่งศรีเมือง และวัดผาสุการาม เป็นต้น

2. การเวียนเทียนวันอาสาฬหบูชาที่วัดงามในเมืองอุบลฯ การเวียนเทียนเนื่องในวันอาสาฬหบูชาจัดขึ้นในช่วงค่ำของตามวัดต่างๆ โดยทั่วไปกิจกรรมนี้ นอกจากจะเป็นกิจกรรมที่สำคัญของพุทธศาสนิกชนแล้ว ยังเป็นโอกาสอันดีของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่จะได้ชื่นชมเอกลักษณ์ ทางสถาปัตยกรรมพื้นเมือง อันงดงามตามวัดต่างๆ ในอีกมิติหนึ่ง
3. การตั้งแสดงต้นเทียนรอบทุ่งศรีเมือง การแสดงงานศิลปะตกแต่งเทียนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ในช่วงค่ำของวันอาสาฬหบูชา จะเป็นเวลาที่ต้นเทียน พรรษาจากคุ้มวัดต่างๆ กว่า 30 ต้น จะถูกเคลื่อนย้ายมาตั้งไว้ ณ บริเวณถนนรอบๆ ทุ่งศรีเมือง เพื่อเตรียมการเข้าร่วมขบวนแห่ในวันรุ่งขึ้น ในช่วงนี้ต้นเทียนจะได้รับการตกแต่งอย่างสมบูรณ์ ประกอบกับสถานที่ตั้งจะได้รับการจัดเตรียมไว้อย่างดี เช่น การเตรียมแสงไฟไว้สอดส่องต้นเทียนการประดับประดาบริเวณงาน อย่างเป็นระเบียบ ดังนั้น ในช่วงเวลาดังกล่าว จึงเป็น ช่วงเวลาที่ดีที่สุดในการชื่นชมศิลปการตกแต่งเทียนอย่างละเอียดละออ โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลา และอาจกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงศิลปะตกแต่งเทียนที่งดงาม และสมบูรณ์ที่สุดของประเทศไทย
4. กิจกรรมขบวนแห่เทียนพรรษา จะจัดขึ้นในวันรุ่งขึ้น คือวันเข้าพรรษา ตั้งแต่เวลา ประมาณ 08.00 น. เป็นต้นไป โดยจะเคลื่อนขบวนไปตามถนนอุปราชา ผ่านหน้าศาลากลาง ไปถนนชยางกูร เป็นระยะทางประมาณ 2-3 กม. จึงสลายขบวน รูปแบบของการจัดขบวนประกอบด้วย ขบวนเทียนหลวงพระราชทาน ขบวนต้นเทียนของคุ้มวัดต่าง ๆ ซึ่งแต่ละขบวนจะประกอบด้วย การแสดง การละเล่น การฟ้อนรำ การบรรเลงดนตรีในรูปแบบของศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง การเข้าชมขบวนแห่ คณะกรรมการจัดงานจะจัดเตรียมอัมพันร์นั่งชมไว้บริการ บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด อัตราค่าบริการประมาณท่านละ 200 บาท ส่วนการเข้าชมขบวนตามจุดอื่นๆ นั้นสามารถชมได้ตามอัธยาศัยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ขบวนดังกล่าวปกติจะเสร็จสิ้นในช่วงบ่าย
5. กิจกรรมทำบุญถวายเทียนพรรษา เป็นกิจกรรมที่ถือได้ว่าเป็นหัวใจของประเพณีบุญเข้าพรรษา โดยพุทธศาสนิกชนจะนำเทียนพรรษาผ้าอาบน้ำฝน และเครื่องใช้ที่เป็นอื่น ๆ ไปถวายพระสงฆ์ตามวัดใกล้บ้านเพื่อสืบสานงานบุญและเป็นศิริมงคลแก่ตนเอง กิจกรรมนี้ผู้มาเยือนสามารถศึกษาชื่นชมและร่วมกิจกรรมได้ตามวัดทั่ว ๆ ไป
6. กิจกรรมอื่นๆ นอกจากกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นแล้ว คณะกรรมการจัดงานยังได้จัดกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น การแสดงทางศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง การจัดงานพาแลง และการประกวดธิดาเทียนพรรษา ณ ลานเทียนเฉลิมพระเกียรติ ทุ่งศรีเมือง (ที่มา : เว็บไซต์ http://guideubon.com/news/view.php?t=15&s_id=11&d_id=11)

งานประเพณีไหลเรือไฟ

บริเวณเชิงสะพานรัตนโกสินทร์ 200 ปี มีการไหลเรือไฟของคุ้มวัดต่างๆ จัดขึ้นในช่วงวันออกพรรษา (ประมาณเดือนตุลาคม) ประเพณีไหลเรือไฟเป็น ประเพณีสำคัญที่ชาวอีสานสืบทอดปฏิบัติใน เทศกาลออกพรรษาทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำ หรือ แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ตามแม่น้ำลำคลอง "เรือไฟ"หรือภาษาถิ่นเรียกว่า "เรือไฟ"นี้เป็นเรือที่ทำด้วยต้นกล้วย ท่อนกล้วยหรือไม้ไผ่ต่อเป็นลำเรือยาวประมาณ 5-6 วา ข้างในบรรจุขนมน ข้าวต้มมัดหรือสิ่ง ที่ต้องการบริจาคทาน ข้างนอกเรือมีดอกไม้ ธูปเทียน ตะเกียง ชี่ได้ สำหรับจุดให้สว่างก่อน จะปล่อยเรือไฟซึ่งเรียกว่า "การไหลเรือไฟ" หรือ "ปล่อยเรือไฟ" พิธีและกิจกรรม ก่อนถึงวันงานไหลเรือไฟชาวคุ้ม วัดจะช่วยกันประดิษฐ์ตกแต่งเรือไฟด้วยต้นกล้วยไม้ไผ่หรือวัสดุอย่างใดอย่างหนึ่งให้มีรูปร่างลักษณะ เหมือนเรือมีความยาวไม่น้อยกว่า 6 เมตร จะประดิษฐ์เป็นรูปหงส์ นาค ครุฑ หรือรูปอย่างใดก็ได้ที่คิดว่า สวยงาม มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้เพื่อ ความสวยงามและเพื่อให้การจุดประทีปโคมไฟอยู่ได้ ทนทาน เมื่อถึงวันงานก็จะมีขบวนสนุกสนานสวย งามด้วย ตอนกลางคืนจะมีการไหลเรือไฟจะสุดอยู่ที่แม่น้ำโขงทางทิศใต้มีการทำพิธีกรรม ทางศาสนา การ กล่าวคำบูชาอวยพระพุทธรูป

งานแข่งขันเรือยาวประเพณี

ตามลำนํ้ามูลในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงหลังจากเสร็จสิ้นงานบุญประเพณีออกพรรษา (ประมาณเดือนตุลาคม) แล้วมีการจัดแข่งขันเรือยาวประเพณีขึ้นหลายแห่ง และที่จัดขึ้นประจำได้แก่ เทศบาลเมืองอุบลฯ จัดขึ้นบริเวณสะพานรัตนโกสินทร์ 200 ปี เทศบาลตำบลพิบูลมังสาหาร จัดขึ้นบริเวณเชิงสะพานข้ามแม่น้ำมูล วัดโพธิ์ตาก อำเภอพิบูลมังสาหาร

(ที่มา: เว็บไซต์ <https://sites.google.com/site/52010310011inetg1/sthan-thi-thxng-theiyw-canghwad-xublrachthani/wathnthrrm-prapheni-canghwad-xublrachthani>)

3.3 สิ่งเคารพสำคัญ พระพุทธรูป หรือพระเกจิอาจารย์

หลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษ

เป็นพระพุทธรูปหินศิลาแลง ปางนาคปรก ขนาดหน้าตักกว้าง 55 เซนติเมตร สูง 90 เซนติเมตร ยุคทวาราวดี มีอายุพันกว่าปีล่วงมาแล้ว ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวิหารวัดทุ่งศรีวิไล บ้านชีทวน นับเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของชาวบ้านชีทวนและตำบลใกล้เคียง ถือว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีความศักดิ์สิทธิ์ปาฏิหาริย์มาก ประชาชนชาวบ้านชีทวนและตำบลใกล้เคียงเมืองอุบลฯ ตลอดจนทั้งจังหวัดใกล้เคียงและไกล รวมสาธุชนชาวกรุงเทพมหานคร ต่างก็เลื่อมใสศรัทธาในองค์หลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษ ได้พากันนำดอกไม้ธูปเทียนมาสักการบูชามิได้ขาด เพื่อขอพรให้หลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษปกป้องคุ้มครองรักษา ให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาในชีวิตครอบครัว พร้อมด้วยบุตร-ธิดา และญาติพี่น้องของตน ทั้งที่อยู่ในต่างจังหวัดและต่างประเทศให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นไป ความศักดิ์สิทธิ์และอิทธิปาฏิหาริย์ของหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษมีอยู่มากมายเป็นที่เลื่องลือขจรขจายไปทั่วภาคอีสานและกรุงเทพฯ ประชาชนต่างถิ่นได้หลงใหลมาสักการบูชาอยู่มิได้ขาด มีเรื่องราวเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษมากมาย สมัยก่อนโน้นในเวลามีผู้เจ็บป่วยหรือมีเรื่องทุกข์ร้อน บรรดาญาติพี่น้องก็จะนำดอกไม้ธูปเทียนแผ่นทองเปลวไปสักการบูชาและบนขอให้หายจากอาการป่วย ซึ่งก็ปรากฏว่าได้ผลดีอยู่มากมายนอกจากนี้ ถ้าหากว่าใครเจ็บไข้ตรงไหนของร่างกาย ญาติพี่น้องของคนป่วยก็จะแนะนำให้นำแผ่นทองเปลวไปติดตรงส่วนต่างๆ บนองค์พระพุทธรูปพิเศษ เช่น แขนหักก็ปิดทองที่แขนของหลวงพ่ฯ เจ็บหน้าอกปิดทองที่หน้าอก เป็นต้น และถือสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากที่กล่าวมาแล้ว

ในบางครั้ง คนที่แต่งงานมีครอบครัวมานานแล้วแต่ไม่มีบุตรธิดา สามภรรยา ก็จะพากันมานมัสการหลวงพ่พระพุทธรูปพิเศษ เพื่อบนบานศาลกล่าวให้มีบุตร-ธิดา ไว้สืบสกุล ก็ปรากฏว่าเป็นผลสำเร็จมากมาย

พระแก้วบุษราคัม

เป็นพระพุทธรูปโบราณปางมารวิชัย สร้างด้วยแก้วสีน้ำผึ้งเหลือง หน้าตักกว้าง 3 นิ้ว สูง 4 นิ้ว ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ ที่มีความสง่างามตามพุทธลักษณะ ซึ่งตามตำนานกล่าวว่า พระแก้วบุษราคัม เป็นสมบัติของเจ้าปางคำเจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน (หนองบัวลุ่มภู) แล้วตกทอดมาถึงสมัยพระวรวงศ์เธอ (พระวอ) พร้อมด้วยบุตรหลานของพระตา คือ ท้าวคำผง ท้าวทิดพรหม และท้าวกำ บรรพบุรุษผู้ก่อตั้งเมืองอุบลฯ ได้อัญเชิญพระแก้วบุษราคัมมาจากกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) เมื่อท้าวคำผง (พระประทุมวรราชสุริยวงศ์) สร้างวัดหลวงขึ้นเป็นวัดแห่งแรกนั้นได้ก่อสร้างหอพระแก้ว และวัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) เมื่อเสร็จจึงอัญเชิญพระแก้วบุษราคัม มาประดิษฐานไว้ที่หอพระแก้วจนถึงปัจจุบัน อายุราวพุทธศตวรรษที่ 22-23 เมื่อถึงช่วงเทศกาลสงกรานต์ ได้มีการอัญเชิญพระแก้วบุษราคัมลงให้ประชาชนเข้านมัสการสงกรานต์เป็นประจำทุกๆ ปี

อันพระแก้วบุษราคัมแห่งเมืองอุบลราชธานีศรีวนาลัยประเทศราชนี้ มีความเป็นมาเกี่ยวเนื่องกับองค์พระแก้วมรกตเจ้า โดยที่เมื่อพระเจ้าพรหมมหาราชแห่งโยนกเชียงแสนนครเงินยาง ได้พระแก้วมรกตไปไว้ในพระนครแห่งแก้วมรกต และต่างพากันแสวงหาแก้วมณีอันมีค่า มาสร้างเป็นพระปฏิมากรแก้วมณีประจำพระนครแห่งตน ถือว่าได้มหากุศล และสืบอายุพระพุทธศาสนา สมดังที่พระพุทธศาสนาประกอบไปด้วยแก้วสามประการคือ พระพุทธรัตน พระธรรมรัตน พระสังฆรัตน ด้วยเหตุนี้ จึงนิยมสร้างพระพุทธปฏิมาด้วยแก้วมณีอันล้ำค่า อันดินแดนในเขตสิบสองปันนา ล้านนา ล้านช้างตอนบนล้วนแล้วแต่มีภูเขาสูงใหญ่มีถ้ำคูหา และถ้ำธารุดมไปด้วยรัตนชาติหลากสี จึงไม่ยากนักที่เจ้านายในนครต่างๆ แถบนั้นจะสรรหาแก้วมณีอันมีค่ามาสร้างเป็นพระพุทธปฏิมากรได้ เช่น พระเสด็จมณีแห่งนครลำปาง พระแก้วขาวแห่งนครเชียงใหม่ พระบุษรัตนจักรพรรษคีร์มณีมัย เหล่านี้เป็นต้น รวมทั้งพระแก้วสี่เหลี่ยม ที่เรียกว่าบุษราคัม นั้นด้วย

พระเจ้าใหญ่องค์หลวง

เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 3 เมตร โดยพระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) เจ้าครอบครองเมืองอุบลราชธานีองค์แรก ได้ให้ช่างชาวเวียงจันทน์ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2324 เพื่อเป็นพระประธานประจำตัววัดหลวงประดิษฐานอยู่ในวิหารพระเจ้าใหญ่องค์หลวง (ศาลาการเปรียญ) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นที่พึ่งทางใจของชาวเมืองอุบลราชธานีและเป็นพระพุทธรูปองค์แรกของเมืองอุบลราชธานี นานกว่า 223 ปีมาแล้ว

เมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ คณะสงฆ์พร้อมด้วยข้าราชการ พ่อค้าประชาชน อุบาสก อุบาสิกา ได้ร่วมประกอบพิธีถวายเครื่องสักการะ สรงน้ำสมโภชพระเจ้าใหญ่องค์หลวง ก่อเจดีย์ทราย อุทิศส่วนกุศลแด่บูรพาจารย์ และบรรพบุรุษซึ่งมีพระประทุมวรราชสุริยวงศ์ เป็นผู้นำสร้างวัดหลวง พร้อมกับสรงน้ำทรงสงฆ์ รดน้ำขอพรจากผู้สูงอายุเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวไทยสืบไป ตลอดจนเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูตเวทีต่อผู้มีพระคุณ

พระเจ้าใหญ่ศรีเมือง

เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 2.39 เมตร ประดิษฐานอยู่ภายในวิหารศรีเมือง วัดทุ่งศรีเมืองเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่องค์หนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีประวัติสร้างมานานพร้อมสร้างเมืองอุบลราชธานี พ.ศ. 2335 เดิมประดิษฐานอยู่ที่วัดเหนือท่า อันเป็นวัดรุ่นแรกของเมือง สร้างโดยพระสงฆ์ที่ติดตามมากับขบวน “พระวอ พระตา” เมื่อสร้างวัดเหนือท่าเสร็จก็ได้สร้าง “พระเจ้าใหญ่ศรีเมือง” ขึ้นในสมัย พระบุทมวรราชสุริยวงศ์ (ท้าวคำผง) เพื่อเป็นที่บำเพ็ญกุศลของเจ้าเมือง และเหล่าข้าราชการบริพาร

“พระเจ้าใหญ่ศรีเมือง” จึงสร้างขึ้นในสมัยเดียวกัน “พระเจ้าองค์หลวง” ซึ่งประดิษฐานไว้ที่วัดหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ต่อมาวัดเหนือท่าถูกยกเลิกไปเมื่อ พ.ศ. 2458 ปล่อยให้ พระเจ้าใหญ่ศรีเมือง เศร้าหมองและตากแดดตากฝนจนเคี้ยวขำรูด ต่อมา หลวงปู่ “ดีโลด” หรือ “พระครูวิโรจน์รัตโนบล” อดีตเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมือง และอดีตเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี (รูปที่ 1) ผู้บูรณะองค์พระธาตุพนม ปี พ.ศ. 2444 ในขณะนั้นหลวงปู่ดีโลดดำรงตำแหน่ง เป็นเจ้าคณะสังฆมณฑลอุบลราชธานี จึงได้นำคณะญาติโยม และสัปบุรุษชาวอุบลราชธานีไปอัญเชิญ และเคลื่อนย้ายมาประดิษฐานไว้ที่ ศาลาการเปรียญวัดทุ่งศรีเมือง และได้พาลูกศิษย์ทำการบูรณะซ่อมแซมเศียรพระเจ้าใหญ่ศรีเมืองที่ชำรุดขึ้นใหม่ โดยจำลองให้คล้ายกับ “พระเหลาเทพนิมิต” ที่วัดพระเหลาเทพนิมิต อำเภอพนา จังหวัดอำนาจเจริญ เพราะ พระเหลาเทพนิมิต หลวงปู่ ดีโลดก็ได้ทำการบูรณะไว้เช่นเดียวกับ พระโต หรือเจ้าใหญ่องค์ดี วัด

หมายเหตุ ความหมายคำว่า “ตื้อ” เป็นจำนวนนับของชาวล้านนา หรือภาคอีสาน เช่น หลักหน่วย-สิบ-ร้อย-พัน-หมื่น-แสน-ล้าน-โกฏิ-ตื้อ-อสงไขย นับไปไม่ได้ชาวพุทธได้นำทองคำ เงิน นาก สัมฤทธิ์ จำนวนมากหล่อเป็นพระพุทธรูปที่ตั้งงาม จนหาค่าประมาณมิได้ องค์พระหนักเก้าแสนบาทบพนจึงได้ชื่อว่า “พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ” หรือ (พระเจ้าแสนตื้อ)

พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อประดิษฐานอยู่ที่วัดพระโต บ้านปากแซง หมู่ที่ 3 ตำบลพะลาน อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สร้างด้วยอิฐผสมปูนขาว ขนาดหน้าตักกว้าง 2.90 เมตร สูง 4.36 เมตร มีอายุเก่าแก่ และเป็นที่เคารพนับถือ ของประชาชนไทยและลาว เนื่องจากพระพุทธรูปองค์นี้เก่าแก่มากและไม่มีหลักฐานที่แน่ชัด เล่าสืบทอดกันมาว่า

มีกษัตริย์สมัยขอมพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระยาแก้วเจ็ดถัน ได้เสด็จล่องเรือลงมาตามลำแม่น้ำโขง ในฤดูฝน พอถึงบ้านปากแซงก็ค้าง จึงได้หยุดประทับแรม 1 คืน วันรุ่งขึ้น พระองค์ได้เสด็จขึ้นไปยังหมู่บ้าน และได้พบกับเจ้ากวนของหมู่บ้านในสมัยนั้น พระยาแก้วเจ็ดถัน ได้ตรัสถามถึงประวัติของหมู่บ้าน เจ้ากวนได้เล่าให้ฟังว่า บ้านนี้มีหาดสวยงามกว้างใหญ่ ในฤดูแล้ง หาดทรายจะโผล่ขึ้นเหนือผิวน้ำ และหาดทรายแห่งนี้มีสิ่งอัศจรรย์อยู่คือ ถ้าปีใดหาดทรายโผล่ขึ้นเหนือผิวน้ำระหว่างหมู่บ้าน ประชาชนจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อพระองค์ได้ทราบก็เกิดศรัทธาในใจว่า สักวันหนึ่งจะต้องย้อนกลับมาสร้างหมู่บ้านนี้ให้เป็นเมือง ในราว พ.ศ. 1154 พระองค์ ก็ได้เสด็จมา พร้อมด้วยข้าทาสบริวารเป็นจำนวนมาก เมื่อเสด็จมาถึง พระองค์จึงได้มอบให้เจ้าแสง (คงจะเป็นนายชั้นผู้ใหญ่) เป็นคนควบคุมการก่อสร้างพร้อมกันนี้ก็ก่อสร้างพระพุทธรูปขึ้นองค์หนึ่ง ซึ่งสร้างแล้วเสร็จเมื่อประมาณ พ.ศ. 1180 และขนานนามว่า พระอินทร์ใส่โหม (ต่อมาเรียก พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ) เมื่อเจ้าแสงก็ถึงกรรมลง ชาวเมืองได้สร้างหอหลักเมืองขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ และขนานนามว่า หอแสง และต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อวัดเป็น “วัดพระโต”

(ที่มา: เว็บไซต์http://guideubon.com/news/view.php?t=18&s_id=49&d_id=49)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวนิตินันท์ ศรีสุวรรณ
 ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Nitinan Srisuwan
 ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ (พนักงานมหาวิทยาลัย) สาขาวิชาการท่องเที่ยว
 หน่วยงาน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
 86 ถนนพิษณุโลก แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
 โทร 02-665-3555
 อีเมล nitinan.s@rmutp.ac.th

ประวัติการศึกษา

2559 Doctor of Professional Studies (Tourism management)
 CQUniversity Sydney ประเทศออสเตรเลีย (นักเรียนทุนรัฐบาล กพ.)
 2550 ศศ.ม. (การจัดการโรงแรมและท่องเที่ยว) มหาวิทยาลัยนเรศวร
 2547 ศศ.บ. (การท่องเที่ยว) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญ การจัดการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยววัฒนธรรมและศาสนา

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

- 2560 งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการท่องเที่ยวท้องถิ่นเพื่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ณ ตลาดน้ำคลองลัดมะยม จังหวัดกรุงเทพมหานครโดยทุนสนับสนุนวิจัยโดยงบรายได้ประจำปี คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ปีงบประมาณ 2560 (สัดส่วนวิจัย 100%)
- 2554 งานวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของบุคลากรและนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เรือนหมอปพร” โดยทุนสนับสนุนวิจัยโดยงบรายได้ประจำปี คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ปีงบประมาณ 2554 (สัดส่วนวิจัย 100%)
- 2550 งานวิจัยเรื่อง “กลไกการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในบาหลี่ สู่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” โดยทุนสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ตามโครงการแลกเปลี่ยนอาจารย์และนักวิจัยระหว่างประเทศ (UMAP) ณ บาหลี่ ประเทศอินโดนีเซีย
- 2558 งานพัฒนาบทความวิจัยจากการศึกษา (ส่วนหนึ่งของการศึกษาปริญญาเอก)
- Cultural tourism: Can Buddhism change the destination image? ณ University of London สหราชอาณาจักร (โดยทุนสนับสนุน กพ)
 - Promoting Buddhism as creative tourism: A case study of Thailand’s tourism marketing ณ เมือง Friedberg สหพันธสาธารณรัฐเยอรมันนี (โดยทุนสนับสนุนของ CQUniversity Australia)